

Kars Geleneksel Giysilerinin Günümüz Giysi Tasarımına Katkıları

Dr. Öğr. Üyesi Emine Erdoğan

ÖZGÜR
YAYINLARI

Kars Geleneksel Giysilerinin Günümüz Giysi Tasarımına Katkıları

Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN

EDİTÖR: Doç. Dr. Feyza AKARSLAN KODALOĞLU

Published by

Özgür Yayın-Dağıtım Co. Ltd.

Certificate Number: 45503

📍 15 Temmuz Mah. 148136. Sk. No: 9 Şehitkamil/Gaziantep

☎ +90.850 260 09 97

📞 +90.532 289 82 15

🌐 www.ozgurayinlari.com

✉ info@ozgurayinlari.com

Kars Geleneksel Giysilerinin Günümüz Giysi Tasarımına Katkıları *Contribution of Traditional Clothes to Today's Clothing Design*

Dr. Öğr. Üyesi Emine ERDOĞAN

Language: Turkish

Publication Date: 2023

Cover design by Mehmet Çakır

Cover design and image licensed under CC BY-NC 4.0

Print and digital versions typeset by Çizgi Medya Co. Ltd.

ISBN (PDF): 978-975-447-562-3

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub39>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>
This license allows for copying any part of the work for personal use, not commercial use, providing author attribution is clearly stated.

Suggested citation:

Erdoğan, E., (2023). *Kars Geleneksel Giysilerinin Günümüze Yansımaları*. Özgür Publications.

DOI: <https://doi.org/10.58830/ozgur.pub39>. License: CC-BY-NC 4.0

The full text of this book has been peer-reviewed to ensure high academic standards. For full review policies, see <https://www.ozgurayinlari.com/>

ÖNSÖZ

Medeniyet tarihimizin en önemli parçalarından biri olan geleneksel giysiler geçmişin güzelliklerini günümüze yansıtan kültürel miraslarımızdan bir tanesidir. Kitap çalışması emeği, estetiği, sanatı, zanaati, sosyo-ekonomik yapıyı, tarihi anlatan Kars geleneksel giysilerinin araştırılmasına yönelik bir çalışmadır. Araştırmada giysiler ve giysileri tamamlayan unsurlar sanatsal bir yaklaşımla ele alınarak giysilerin form, aksesuar, kumaş, işlev ve sanatsal vb. özellikleri incelenmiştir. Bu incelemeden yola çıkılarak günlük olarak giyilebilecek modern tarzda 30 parçadan oluşan 12 adet kapsül koleksiyon hazırlanmış ve Kars geleneksel giyiminin hem günümüzde hem de gelecek nesillere tanıtılması hedeflenmiştir.

Emine ERDOĞAN

Kars Geleneksel Giysilerinin Güncel Giysi Tasarımları İçerisinde Yorumlanması” adlı Sanatta Yeterlilik Çalışmasından yararlanmıştır.

İçindekiler

ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	vii
ARTİSTİK TASARIMLAR DİZİNİ	ix
FÖYLER DİZİNİ	xi
GÖRSELLER DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ	xvii
KISALTMALAR DİZİNİ	xxiii
GİRİŞ	1
1. KARS ve KARS MÜZESİ	5
Kars İl'inin Tarihçesi ve Kültürü	5
Kars Müzesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Kuruluşu	11
Kars Geleneksel Giysilerinin Kültürel Özellikleri	17
2. KARS GELENEKSEL GİYSİLERİNİN GENEL TANITIMI	19
Erkek Giysileri	19
Kadın Giysileri	34
3. YÖNTEM	55
Meteryal ve Yöntem	55
4. BULGULAR	57
Moodboard (İlham Panosu- Hikaye Panosu)	57

Güncel Tasarımlar (Artistik Çizimler, Model Föyleri ve Tasarım Görselleri)	58
Örnek Tasarım Kalıbı	117
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	123
KAYNAKÇA	127
EKLER	135

Fotoğraflar Dizini

Fotoğraf 1.	18. yy. Osmanlıya göçle gönderilen halk	12
Fotoğraf 2.	Yöresel giysisiyle yatak yapan kadın	13
Fotoğraf 3.	Türkmenve Kafkas giysileri	19
Fotoğraf 4.	Türkmen giysileri ve damal bebek yapımı	20
Fotoğraf 5.	Yaylada yöresel giysileriyle süt sağan yaşlı kadınla	21
Fotoğraf 6.	Kars erkek giyimi	24
Fotoğraf 7.	Kars Evliya (Harakani) Camii civarında yaşayan Kars halkı, 1915	24
Fotoğraf 8.	Karsın Rus işgali dönemlerinde tarlada çalışanların giyimi	24
Fotoğraf 9.	Geleneksel erkek giyimi	25
Fotoğraf 10.	Rus işgali yıllarından geleneksel erkek giyimi	26
Fotoğraf 11.	Arkalık	28
Fotoğraf 12.	Arkalık, iç köynegi	29
Fotoğraf 13.	Camedan (yelek)	30
Fotoğraf 14.	Cepken	30
Fotoğraf 15.	Kalın yünlü deri yamçı (yapınca)	31
Fotoğraf 16.	Folklorik pelerin	31
Fotoğraf 17.	Yamçı (yapınca)	31
Fotoğraf 18.	Potur, iç donu	32
Fotoğraf 19.	Kuzu ve oğlak derisinden yapılan kalpaklar	33
Fotoğraf 20.	Kalpak	33
Fotoğraf 21.	Civeki (kalın deri)	35
Fotoğraf 22.	Civeki (ince ve yumuşak deri)	35
Fotoğraf 23.	Ayakta (dizleme)	35
Fotoğraf 24.	Yemeni (çarık)	35
Fotoğraf 25.	Tozlu	36

Fotoğraf 26. İçerisine hançer vb. gereçlerin koyulduğu üst kuşak	37
Fotoğraf 27. Sallama kemer	38
Fotoğraf 28. Gümüş kemer	38
Fotoğraf 29. Önden ve arkadan görünümlü evli kadın giysisi	39
Fotoğraf 30. Genç kız giyimi	40
Fotoğraf 31. Üç etek entari önden ve arkadan görünüşü	41
Fotoğraf 32. Etek uçları kaldırılmış üçetek entari	42
Fotoğraf 33. 20. yy.da Posof kadın giyimi	43
Fotoğraf 34. Üst üste giydirilmiş entarilerin etek uçları kaldırılmadan görünüşü	45
Fotoğraf 35. Etekleri toplanmış üçetek entari	45
Fotoğraf 36. Göynek (gömlek), cepken giyimli kadın	46
Fotoğraf 37. Kadın şalvarı	47
Fotoğraf 38. Başlık Örnekleri	48
Fotoğraf 39. Genç kız başı (tepetopu, kozik,)	49
Fotoğraf 40. Evli kadının boncuk işlemeli ketenin önden ve arkadan görünümü	50
Fotoğraf 41. Dinge (Kofik)	51
Fotoğraf 42. Çenebağı, siğil	51
Fotoğraf 43. Dulluk ipi (kofığın arkasından sarkıtılan boncuklu parça)	52
Fotoğraf 44. Saç bağı, yedek, saç ipi vd.	52
Fotoğraf 45. Keten (kadın başlığına takılan taş boncuk işlemeli başörtüsü)	53
Fotoğraf 46. Tepelik	54
Fotoğraf 47. Ayakkabı örnekleri	54
Fotoğraf 48. Yün çorap.	55
Fotoğraf 49. Tor (göğüslük, döşlük)	56
Fotoğraf 50. Kolçak, tor	56
Fotoğraf 51. Kolan kemer (bel bağı)	57
Fotoğraf 52. Gümüş kemer	58
Fotoğraf 53. Kurşak	58

Artistik Tasarımlar Diz

Artistik Tasarım 1. Tunik	65
Artistik Tasarım 2. Mini pelerin, atlet ve kloş etekli takım	69
Artistik Tasarım 3. Pantolon, bluz ve şal takımı	75
Artistik Tasarım 4. Pantolon, bluz ve hırka takımı	76
Artistik Tasarım 5. Elbise, kemer ve çanta takımı	84
Artistik Tasarım 6. Gömlek görünümlü tunik	90
Artistik Tasarım 7. Etek, bluz, kolye takımı	94
Artistik Tasarım 8. Elbise	99
Artistik Tasarım 9. Elbise	102
Artistik Tasarım 10. Etek ve bluz takımı	105
Artistik Tasarım 11. Pelerin ve pantolon takımı	109
Artistik Tasarım 12. Ceket ve pantolon takımı	113
Artistik Tasarım 13. Paço	118

Föyler Dizini

Föy 1. Tunik	66
Föy 2. Mini Pelerin	70
Föy 3. Kloş etek	71
Föy 4. Atlet	72
Föy 5. Pantolon	77
Föy 6. Bluz	78
Föy 7. Hırka	79
Föy 8. Şal	80
Föy 9. Elbise	86
Föy 10. Çanta	87
Föy 11. Gömlek görünümlü tunik	92
Föy 12. Bluz	95
Föy 13. Etek	96
Föy 14. Elbise	100
Föy 15. Elbise	103
Föy 16. Bluz	106
Föy 17. Etek	107
Föy 18. Püsküllü Pelerin	110
Föy 19. Pantolon	111
Föy 20. Ceket	115
Föy 21. Pantolon	116
Föy 22. Panço	119

Görseller Dizini

Görsel 1. Hikâye ve renk panosu	62
Görsel 2. Tunik	67
Görsel 3. Mini pelerin, badi ve kloş etekli takımı	73
Görsel 4. Pantolon, bluz ve şal takımı	81
Görsel 5. Pantolon, bluz ve hırka takımı	83
Görsel 6. Elbise, kemer ve çanta takımı	88
Görsel 7. Gömlek görünümlü tunik	93
Görsel 8. Etek, bluz ve kolye takımı	97
Görsel 9. Elbise	101
Görsel 10. Elbise	104
Görsel 11. Etek ve bluz takımı	108
Görsel 12. Pelerin ve pantolon takımı	112
Görsel 13. Ceket ve pantolon takımı	117
Görsel 14. Panço	120

Şekiller Dizini

Şekil 1. Penssiz Temel Beden Kalıp Ölçüleri	121
Şekil 2. Penssiz temel beden kalıbı çizimi	122
Şekil 3. Tek parçalı kol temel kalıbı çizimi	123
Şekil 4. Ön beden üzerinde raglan kol çizimi	124
Şekil 5. Arka beden üzerinde raglan kol çizimi	124
Şekil 6. Ön ve arka beden şablon çizimi	125
Şekil 7. Kol şablon çizimi	126

Ekler Dizini

EK-I. 8.10.73	Envanter Numaralı Kaftan	139
EK-II. 1.30.80	Envanter Numaralı Kaftan	140
EK-III. 1.1.83	Envanter Numaralı Kaftan	141
EK-IV. 1.3.66	Envanter Numaralı Kaftan	142
EK-V. 2.11.67	Envanter Numaralı Kaftan	143
EK-VI. 1.22.80	Envanter Numaralı Kaftan	144
EK-VII. 1.8.81	Envanter Numaralı Kaftan	145
EK-VIII. 2.22.80	Envanter Numaralı Kaftan	146
EK-IX. 3.1.68	Envanter Numaralı Kaftan	147
EK-X. No: 3.4.78	Envanter Numaralı Kaftan	148
EK-XI. 2.1.72	Envanter Numaralı Kaftan	149
EK-XII. 1.5.1995	Envanter Numaralı Cepken	150
EK-XIII. 1.6.84	Envanter Numaralı Cepken	151
EK-XIV. 3.14.67	Envanter Numaralı Kaftan	152
EK-XV. 1.3.2010	Envanter Numaralı Kaftan	153
EK-XVI. 1.4.67	Envanter Numaralı Kaftan	154
EK-XVII. 4.1.68	Envanter Numaralı Kaftan	155
EK-XVIII. 5.1.68	Envanter Numaralı Kaftan	156
EK-XIX. 1.32.80	Envanter Numaralı Kaftan	157
EK-XX. 2.1.68	Envanter Numaralı Kaftan	158
EK-XXI. 2.5.67	Envanter Numaralı Kaftan	159
EK-XXII. 10.1.78	Envanter Numaralı Cepken	160
EK-XXIII. 8.5.68	Envanter Numaralı Yelek	161
EK-XXIV. 7.5.68	Envanter Numaralı Yelek	162
EK-XXV. 1.13.66	Envanter Numaralı Yelek	163
EK-XXVI. 9.5.68	Envanter Numaralı Cepken	164

EK-XXVII. 17.7.73	Envanter Numaralı Yelek	165
EK-XXVIII. 1.4.78	Envanter Numaralı Ceket	166
EK-XXIX. 2.3.66	Envanter Numaralı Entari	167
EK-XXX. 1.4.84	Envanter Numaralı Entari	168
EK-XXXI. 1.1.1986	Envanter Numaralı Entari	169
EK-XXXII. 2.4.78	Envanter Numaralı Entari	170
EK-XXXIII. 2.5.1995	Envanter Numaralı Entari	171
EK-XXXIV. 2.9.73	Envanter Numaralı Entari	172
EK-XXXV. 2.10.82	Envanter Numaralı Üçetek (Entari)	173
EK-XXXVI. 3.3.66	Envanter Numaralı Bluz	174
EK-XXXVII. 1.9.84	Envanter Numaralı İç Gömleği	175
EK-XXXVIII. 4.3.65	Envanter Numaralı Ceket	176
EK-XXXIX. 1.5.79	Envanter Numaralı Ceket	177
EK-XL. 2-1-1996	Envanter Numaralı Tepelik	178
EK-XLI. 1.22.78	Envanter Numaralı Tepelik	179
EK-XLII. 13.7.73	Envanter Numaralı Tepe Süsü	180
EK-XLIII. 10.7.73	Envanter Numaralı Tepelik	181
EK-XLIV. 1.8.73	Envanter Numaralı Tepelik	182
EK-XLV. 2.8.973	Envanter Numaralı Tepelik	183
EK-XLVI. 6.2.73	Envanter Numaralı Tepelik	184
EK-XLVII. 1.6.74	Envanter Numaralı Tepelik	185
EK-XLVIII. 1.24.80-845	Envanter Numaralı Kofik	186
EK-XLIX. 5.10.82	Envanter Numaralı Kofik	187
EK-L. 4.10.82	Envanter Numaralı Kofik	188
EK-LI. 1.11.82	Envanter Numaralı Kofik	189
EK-LII. 1.33.83	Envanter Numaralı Dulluk İpi	190
EK-LIII. 10.10.82	Envanter Numaralı Sığıl	191
EK-LIV. 10.10.79	Envanter Numaralı Yedek	192
EK-LV. 10.10.81	Envanter Numaralı Saç Bağı	193
EK-LVI. 16.2.1973	Envanter Numaralı Kalpak	194
EK-LVII. 3.1.62	Envanter Numaralı Kalpak	195
EK-LVIII. 16.02.73	Envanter Numaralı Kalpak	196
EK-LIX. 9.1.78	Envanter Numaralı Tozluk	197
EK-LX. 10.5.68	Envanter Numaralı Tozluk	198
EK-LXI. 2.14.73	Envanter Numaralı Nalın	199
EK-LXII. 4.1.1976	Envanter Numaralı Çorap	200

EK-LXIII. 5.1.76	Envanter Numaralı Çorap	201
EK-LXIV. 5.19.72	Envanter Numaralı Çorap	202
EK-LXV. 2.3.73	Envanter Numaralı Çorap	203
EK-LXVI. 3.3.73	Envanter Numaralı Çorap	204
EK-LXVII. 4.3.1973	Envanter Numaralı Çorap	205
EK-LXVIII. 1.5.1973	Envanter Numaralı Çorap	206
EK-LXIX. 1.7.1973	Envanter Numaralı Çorap	207
EK-LXX. 2.7.1973	Envanter Numaralı Çorap	208
EK-LXXI. 3.7.1973	Envanter Numaralı Çorap	209
EK-LXXII. 1.13.1973	Envanter Numaralı Çorap	210
EK-LXXIII. 2.15.1973	Envanter Numaralı Çorap	211
EK-LXXIV. 1.2.1974	Envanter Numaralı Çorap	212
EK-LXXV. 2.2.74	Envanter Numaralı Çorap	213
EK-LXXVI. 3.2.74	Envanter Numaralı Çorap	214
EK-LXXVII. 3.1.1976	Envanter Numaralı Çorap	215
EK-LXXVIII. 12.1.1978	Envanter Numaralı Çorap	216
EK-LXXIX. 3.10.1983	Envanter Numaralı Çorap	217
EK-LXXX. 2.7.66	Envanter Numaralı Çorap	218
EK-LXXXI. 1.20.83	Envanter Numaralı Çorap	219
EK-LXXXII. 2.10.83	Envanter Numaralı Çorap	220
EK-LXXXIII. 6.10.82	Envanter Numaralı Çorap	221
EK-LXXXIV. 7.2.73	Envanter Numaralı Çorap	222
EK-LXXXV. 4.19.72	Envanter Numaralı Eldiven	223
EK-LXXXVI. 2.33.83	Envanter Numaralı Tor	224
EK-LXXXVII. 1.10.82	Envanter Numaralı Tor	225
EK-LXXXVIII. 1.23.79	Envanter Numaralı Tor	226
EK-LXXXIX. 3.1.77	Envanter Numaralı Apolet	227
EK-XC. 2.1.77	Envanter Numaralı Apolet	228
EK-XCI. 1.1.77	Envanter Numaralı Apolet	229
EK-XCII. 8.10.82	Envanter Numaralı Keten	230
EK-XCIII. 7.10.82	Envanter Numaralı Keten	231
EK-XCIV. 3.33.83	Envanter Numaralı Keten	232
EK-XCV. 4.16.72	Envanter Numaralı Başörtüsü	233
EK-XCVI. 8.9.67	Envanter Numaralı Başörtüsü	234
EK-XCVII. 8.9.67	Envanter Numaralı Başörtüsü	235
EK-XCVIII. 4.9.78	Envanter Numaralı Başörtüsü	236

EK-XCIX. 6.5.65	Envanter Numaralı Başörtüsü	237
EK-C. 11.1.78	Envanter Numaralı Başörtüsü	238
EK-CI. 2.20.83	Envanter Numaralı Şal	239
EK-CII. 1.32.83	Envanter Numaralı Şal	240
EK-CIII. 2.13.72	Envanter Numaralı Şal	241
EK-CIV. 3.11.67	Envanter Numaralı Şal	242
EK-CV. 2.30.80	Envanter Numaralı Kuşak	243
EK-CVI. 1.9.67/1	Envanter Numaralı Kuşak	244
EK-CVII. 1.9.67/2	Envanter Numaralı Kuşak	245
EK-CVIII. 1.14.67	Envanter Numaralı Kuşak	246
EK-CIX. 2.9.67	Envanter Numaralı Kuşak	247
EK-CX. 2.14.67	Envanter Numaralı Kuşak	248
EK-CXI. 3.30.80	Envanter Numaralı Kuşak	249
EK-CXII. 3.7.72	Envanter Numaralı Kuşak	250
EK-CXIII. 6.8.84	Envanter Numaralı Kolan Kuşak	251
EK-CXIV. 6.14.72	Envanter Numaralı Kuşak	252
EK-CXV. 1.1.68	Envanter Numaralı Kuşak	253
EK-CXVI. 7.5.65	Envanter Numaralı Kuşak	254
EK-CXVII. 9.10.82	Envanter Numaralı Kemer	255
EK-CXVIII. 2.18.82	Envanter Numaralı Kemer	256
EK-CXIX. 1.13.78	Envanter Numaralı Kemer	257
EK-CXX. 3.16.72	Envanter Numaralı Kemer	258
EK-CXXI. 1.5.77	Envanter Numaralı Kemer	259
EK-CXXII. 1.16.78	Envanter Numaralı Kemer	260
EK-CXXIII. 2.1.76	Envanter Numaralı Kemer	261
EK-CXXIV. 2.3.72	Envanter Numaralı Kemer	262
EK-CXXV. 2.3.78	Envanter Numaralı Kemer	263
EK-CXXVI. 2.6.80	Envanter Numaralı Kemer	264
EK-CXXVII. 2.16.78	Envanter Numaralı Kemer	265
EK-CXXVIII. 2.20.72	Envanter Numaralı Kemer	266
EK-CXXIX. 3.3.78	Envanter Numaralı Kemer	267
EK-CXXX. 3.13.78	Envanter Numaralı Kemer	268
EK-CXXXI. 3.20.72	Envanter Numaralı Kemer	269
EK-CXXXII. 4.3.78	Envanter Numaralı Kemer	270
EK-CXXXIII. 4.13.78	Envanter Numaralı Kemer	271
EK-CXXXIV. 4.20.72	Envanter Numaralı Kemer	272

EK-CXXXV. 9.19.72	Envanter Numaralı Kemer	273
EK-CXXXVI. 15.8.73	Envanter Numaralı Kemer	274
EK-CXXXVII. 1.3.86	Envanter Numaralı Kemer	275
EK-CXXXVIII. 1.3.87	Envanter Numaralı Kemer	276
EK-CXXXIX. 1.5.86	Envanter Numaralı Kemer	277
EK-CXL. 1.10.81	Envanter Numaralı Kemer	278
EK-CXLI. 1.14.82	Envanter Numaralı Kemer	279
EK-CXLII. 2.1.93	Envanter Numaralı Kemer	280
EK-CXLIII. 2.5.86	Envanter Numaralı Kemer	281
EK-CXLIV. 3.5.86	Envanter Numaralı Kemer	282
EK-CXLV. 3.15.80	Envanter Numaralı Kemer	283
EK-CXLVI. 3.4.74	Envanter Numaralı Kemer	284
EK-CXLVII. 12.8.73	Envanter Numaralı Sallama Kemer	285
EK-CXLVIII. 5.5.63	Envanter Numaralı Sallama Kemer	286
EK-CXLIX. 1.3.72	Envanter Numaralı Sallama Kemer	287
EK-CL. 1.8.67	Envanter Numaralı Sallama Kemer	288
EK-CLI. 2.7.77	Kemer Tokası	289
EK-CLII. 1.1.63	Envanter Numaralı Kemer Tokası	290
EK-CLIII. 2.6.2012	Envanter Numaralı Kemer Tokası	291
EK-CLIV. 3.7.77	Envanter Numaralı Kemer Tokası	292
EK-CLV. 2.3.79	Envanter Numaralı Kemer Tokası	293
EK-CLVI. 1.11.81	Envanter Numaralı Kemer Tokası	294
EK-CLVII. 2.11.1979	Envanter Numaralı Kemer Tokası	295
EK-CLVIII. 3.2.82	Envanter Numaralı Kemer Tokası	296
EK-CLIX. 1.14.79	Envanter Numaralı Kemer Tokası	297
EK-CLX. 9.16.79	Envanter Numaralı Kemer Tokası	298
EK-CLXI. 1.11.1980	Envanter Numaralı Kemer Tokası	299
EK-CLXII. 23.16.82	Envanter Numaralı Kemer Tokası	300
EK-CLXIII. 22.18.83	Envanter Numaralı Kemer Tokası.	301
EK-CLXIV. 1.18.79	Envanter Numaralı Kemer Tokası	302
EK-CLXV. 8.5.74	Envanter Numaralı Kemer Tokası	303
EK-CLXI.	Sözlük	304

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

A.O.K.K.D.B.İ

Bkz

cm

Gen

KK

T.C.

Ö.O.K.K.D.B.İ

vb.

vd.

yy

Açıklamalara

Arka ortası kumaş katı düz boy ipliği

Bakınız

Santimetre

Genişlik

Kaynak kişi

Türkiye Cumhuriyeti

Ön ortası kumaş katı düz boy ipliği

ve benzeri

ve diğerleri

Yüzyıl

GİRİŞ

İnsanoğlu yaratılışından bu yana giyinmeyi bir ihtiyaç olarak görmüş ve inanç, sosyal statü, ahlaki değer, yaş, coğrafi koşullar gibi insanın yaşadığı ortamı şekillendiren unsurlar giyinmeyi etkilemiştir. Estetik özelliklerinin yanında günlük yaşam pratiklerine göre çeşitlenen giysiler evde, tarlada, özel günlerde farklılık göstermiştir. Günümüzde bu pratiklerin çoğu günlük yaşam şekillerinin ve gelenek görenek, inanç, dünya görüşü gibi kültürel unsurların değişime uğraması ile yok olmaya yüz tutmuştur. Ulaşım ağlarının gelişmesiyle hazır giyime erişebilirliğin artması, teknolojinin gelişmesiyle yaşam standartlarının ve geleneksel üretim alışkanlıklarının değişime uğraması yok oluşun başlangıç nedenleri arasındadır.

Kars giysi açısından çeşitlilik gösteren bir ilimizdir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, sınır bölgesi olması ile geçmişte birçok etnik grubun göç, savaş, ticaret gibi nedenlerle bölgede yer almasıdır. Kars'a yerleşen toplumlar hem kendi giyim kültürlerini taşımışlar hem de yerleştikleri yerlerin giyim kültürlerini benimsemişlerdir. Ayrıca ipek yolu üzerinde bulunan Kars; Çin, Hindistan, Pakistan, İran, Arap ülkeleri ve Kafkaslar üzerinden birçok kervanın geçiş noktası olmuştur. Bu ülkeler hem porselen, ipek kumaş, süslemeler vb. sattıkları eşyaları hem de sanatlarını ve kültürlerini bu topraklara getirmişlerdir. Yerel halk getirilen bu malzemeleri kültürel kimliklerine göre gerek giyside gerek farklı alanlarda şekillendirip yaşantılarında kullanmışlardır. Geçmişte kullanılan bu giysiler günümüzde artık çoğunlukla müzelerde görebildiğimiz eserler halini almıştır. Bu eserlerin yer aldığı Kars Müzesi'nde birçok medeniyetin izlerinin kalıntılarını görmek mümkündür. Bu kalıntılar arasında yer alan ve Kars'ın kültürel parçası olan geleneksel giysileri de sergilenmektedir. Bu giysilerin envanter kayıtlarına bakıldığında; satın alma, hibe ve hediye gibi yollarla (Bkz. Ek-I-CLXV) temin edildiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak Kars İli'nde bulunan giysilerle ilgili alana çıkılmış ve yerel halk ile iletişime geçilerek sandıklardaki giysilere, fotoğraflara ve yazılı yazısız kaynaklara ulaşılmıştır.

Kars ilinde giysilerin özel bir yeri vardır ve çalışmanın amacı; bu giysileri gün yüzüne çıkarmak, detaylı incelemek ve giysilerden esinlenilerek günümüzde giyilebilecek tarzda modern günlük giysiler üreterek hem literatüre hem de sanata katkı sağlayarak Kars geleneksel giyimini yaşatmak hedeflenmiştir. Araştırma Kars İl'inde ve Kars Müzesi'nde tespit edilen erkek ve kadın giysilerini kapsar. Bu kapsamda alan ve literatür araştırmaları yapılmıştır. Bu araştırmalardan elde edilen bulgulardan bir tanesi olan fotoğraf örnekleri, sanatsal ve teknik açıdan incelenmiştir. Ayrıca kültürel taşıyıcılığa örnek teşkil etmek, sanat ve tasarım alanına yenilikçi bakış açısı geliştirmek ve kültürel değerimiz olan Kars giyim kuşamını günümüz ve gelecek nesillere tanıtılmasına imkân yaratmak araştırmanın diğer amaçları arasındadır. Yapılan çalışma; Kars giyim kuşam öğelerinin tanımlanmasını ve bu öğelerin daha önce ele alınmamış şekilde, tek bir çatı altında derlenmesini sağlamak ve kültürel mirasımızın parçalarından biri olan Kars giyim kültürünün tanıtılması açısından öneme sahiptir. Neredeyse hiç kullanılmayan bu giysileri günümüz beğenisine göre üretmek ve yeni fikirler oluşturmaya öncülük etmek açısından önemlidir.

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Kars genellikle kültürel, tarihi ve jeopolitik parametreler üzerinden ele alınmıştır. Fakat medeniyetlerin ayrılmaz bir parçası olan Kars geleneksel giyim kültürüne, hak ettiği değerin yeterince verilmediği düşünülmektedir. Geleneksel giyim çalışmalarının birçok örneği mevcut olup, Kars geleneksel giyimi ile ilgili detaylı ve kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yayınlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

Çalışma esnasında ulaşılan kadın ve erkek giyim örnekleri; üst bedene giyilenler, alt bedene giyinenler ve giysi tamamlayıcılar olarak 3 grup şeklinde incelenmiştir. Bu grupta bulunan giysi tamamlayıcıları; başa giyilenler, ayağa giyilenler ve diğer giysi tamamlayıcılar şeklinde gruplandırılmıştır. Bu başlıklar altında yapılan araştırmada giysi parçalarının tanımları yapıp, bu giysilerin; biçimsel (kesim, dikim vb.), süsleme (desen, renk, motif vb.), malzeme (hammadde vb.) ve sosyokültürel özellikleri (inanç, etnik yapı, yaş, iklim vb.) araştırılmıştır. Bölgede yaşamış farklı etnik grupların erkek ve kadın giysileri tespit edilip kültürel ve tipolojik özellikleri yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Kars giyim ile ilgili kültürel ve tarihsel verilerin yanı sıra daha önce elde edilen bilimsel çalışmalar da göz önüne alınmıştır. Bu süreçte giysiler hakkındaki teorik bilgiler, elde edilen bulgular ile önceki araştırmalara ait bilgiler, birbiriyle bağlantılı ve uygun olacak biçimde kurgulanmaya çalışılmıştır.

Analizi yapılan yöresel giysilerin özellikleri dikkate alınarak eskiz çizimler yapılmış ve bu eskizlerden seçilen; 30 parçadan oluşan 12 adet kapsül koleksiyon niteliğinde, özgün giysi ve giysi tamamlayıcıları kapsayan tasarımlar artistik olarak çizilip renklendirilmiştir. Bu tasarımların teknik föyleri ve kalıpları hazırlandıktan sonra üretime geçilmiştir. Çalışmada güncel giysi tasarımları sırasıyla; modelin artistik çizimi, teknik föyü ve giysinin üretilmiş görseli arka arkaya gerekli açıklamalarla verilmiştir. Üretimi yapılan giysilerin hepsinin kalıpları kitapta verilmemiştir. Fakat kalıp üretim süreci ile ilgili bilgi vermek amaçlı, üretimi yapılmış bir adet tasarım seçilip; temel beden, model uygulama ve dikiş paylı şablon ile örneklendirilmiştir.

I. BÖLÜM

I. KARS ve KARS MÜZESİ

Huriler, Urartular, İskitle, Partlar, Karsaklar, Sasaniler, Selçuklular, Gürcüler, Moğollar, Karakoyunlular, Akkoyunlular gibi birçok medeniyete ev sahipliği yapan Kars, 1535 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarına katılmıştır. 1877- 1918 tarihleri arasında (40 yıl) Rus işgali altında kalmıştır. Milli Mücadele döneminde Kars'ta, önce "Milli Şura" sonra "Cenub-i Garb-i Kafkas" hükümetlerini kurulmuştur. 30 Ekim 1920'de Kazım Karabekir yönetimindeki Türk Ordusu Kars'ı alarak Türk topraklarına kazandırmıştır. Daha sonra Türkiye Cumhuriyetinin bir parçası olmuştur.

1959 yılında kültürel değerleri yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla Kars Müzesi'nin temelleri bir vilayet odasında atılmış ve eserler toplanıp kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Günümüzde medeniyetlere ışık tutmak için çalışmalarını sürdüren Kars Müzesi birçok eserin yanında geleneksel giysilere de ev sahipliği yapmaktadır. Günümüzde az da olsa yerel halkın sandıklarında, fotoğraf albümlerinde geleneksel giysilerin örnekleri bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde Kars ve Kars Müzesi'nin tarihi ve geleneksel giyim kültürü hakkında bilgilere yer verilip, tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.1. Kars İl'inin Tarihçesi ve Kültürü

Türkiye'nin kuzeydoğusunda bulunan, yer şekilleri açısından en yüksek yeri olarak bilinen ve stratejik konumundan dolayı çok sayıda devletin hâkimiyetine girmiş olan Kars, Paleolitik Çağ'dan itibaren yerleşim yeri olarak kullanılmıştır ve Kafkasları birbirine bağlayan önemli bir coğrafi alandır. Kars ilinin adı, "M.Ö.130-127 yılında Kafkasların kuzeyindeki Dağıstan Bölgesi'nden gelerek buraya yerleşen Bulgar Türk'lerinin Velentura Boyunun, Karsak Irmağından kalmaz" (Kırzioğlu, 1953: 15). Türkiye'deki, en eski Türkçe isimi taşıyan il olarak bilinir. Osmanlı kaynaklarında da "Kars" imlâsıyla geçer. Osmanlı coğrafyacılarının eserlerinin pek çoğunda burası: "Türkmen ülkesinde, muhkem bir kaleye sahip şehir" olarak gösterilmiştir"

(Bingöl, 2003:145). Anadolu'ya açılan Kars ili “kapı şehri” olarak da bilinmektedir. Kaşgarlı Mahmut “Kars” kelimesi ile ilgili, “deve veya koyunun yününden yapılan elbise ve karsak derisinden güzel kürk yapılan hayvan, bozkır tilkisi” olduğunu belirtmiştir. Buharalı Şeyh Süleyman “Kars” kelimesi hakkında “Şal, kuşak, dokuma, bel bağı, futa, miyambet, karsak, tilki” gibi açıklamalar kullanmaktadır” (Doğan, 2018: 69).

“Rusya’ya doğru sınır kalesi olan Kars, çift duvarı olan bir sur ve kaleyle tahkim edilmiştir. Kentin yakınından bir dere akar ve adını, konumu itibarıyla İran ile ticareti oldukça önemli kılan bu kente verir” (Hamdibey ve Launay,1873:313). Kars ili geçmişten günümüze “Serhat Şehri” olarak da anılmaktadır. Bu tabir Kırzioğlu’na göre, “Osmanlı Çağımız ’da “Serhadlı” veya “Serhad-Kulu”, Yerli-Halk’tan, Serhad toprağı veya Kalelerinden hizmet gören askere denirdi. ...“Serhadliler”, yeşil elbise giyerek, öteki sipahilerden ayırt edilir” (Kırzioğlu, 1991:170).

Geçmişte Osmanlı sancağı olan “Elviye-ı Selase”nin içerisinde Kars ili de bulunmaktaydı. “Kars’ın yanı sıra “Ardahan-Oltu”yu ve “Batum-Artvin”i de içeriyordu. Kars 1878’den 1918’e kadar Rus yönetiminde kalırken, Çarlığın kültür politikası da sosyal yapıda bir katman oluşturmuştu” (Kalafat, 2012: 36). Bu sosyal katman Kars’ta görülen yöresel özellikleri de oldukça etkilemiştir. 1853-1854 Tanzimat yıllarında eyaletler kaldırılmış ve Kars ili eyaletler halinde Erzurum iline bağlanmıştır. Şu anki illerimiz olan Ardahan, Artvin ve Iğdır Kars ilinin sınırları içindeyken, daha sonraları il olarak Kars’tan ayrılmıştır.

Savaş dönemlerinde farklı ülkelerin hâkimiyetine girip çıkmış olan Kars ili, Rus işgali dönemlerinde ilin birçok yapısının yanında sosyokültürel ve mali açıdan birçok değişime maruz bırakılmıştır. “Kars’ın kaderi Cumhuriyetle birlikte değişmeye başlamış ve şehir bir yandan Türk-İslam kimliğini yeniden inşa etmeye, diğer yandan modernleşme mücadelesi içine girmiştir” (Ural ve Oran Arslan, 2015: 23). Bu modernleşme süreci içerisinde sanatsal faaliyetlere oldukça önem verilmiştir. İlk olarak tiyatro ve müzik faaliyetleriyle başlayan daha sonra balo, defile, müsamere, opera, sinema gibi sanatsal etkinlikler yapılmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Milli Mücadele esnasındaki kayıplardan dolayı Türkiye’de nüfus azalmış ve kalan nüfusun büyük kısmı köylerde yaşamaktaydı. Bu yüzden köy enstitüleri kurulmaya karar verildi ve köylü halkın ve çocuklarının eğitimi ön planda tutuldu. Bu enstitülerde özellikle mesleki eğitim adı altında kızlara dokumacılık eğitimleri verilmekteydi. Kars’ta 1939 yılında kız çocuklarının eğitilmesi ve topluma kazandırılması amacıyla gerekli alt

yapı oluşturularak Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştır. Bu okulun açılmasıyla şehirde çeşitli defile ve sergi çalışmaları yapılmış ve oldukça rağbet görmüştür. İlginin artması üzerine nakış, çamaşır gibi alanlarda da eğitime başlanmıştır. 1948 yılında da Atatürk Kız Enstitüsüne olarak ismi değiştirilmiştir.

Ural ve Oran Arslan (2015: 85)'a göre, Şehirde düzenlenen defile ve balolar bir eğlencenin ötesinde öğrencilerin yetenek ve eserlerini tanıtmaya fırsat vermesi açısından önemli etkinliklerdi. Aynı zamanda öğrencilerin düzenlediği giysi baloları ve sergileri o zamandaki dönemin giyim zevkleri, durumu hakkında bilgi vermekteydi. “Üzeri lizözlü gecelikler, döpiyes eteklikler, keten elbiseler ve elbiseler, plaj giysileri, pardösü, manto, kep, tayyör, dökör organize ve gece elbiselerinin rengârenk geçişi, geceye renk vermiş ve ilgi toplamıştır” (Ural ve Oran Arslan, 2015: 85). Yine bu dönemlerde Erkek Sanat Okulu açılmış ve sonraki dönemlerde Gazi Ahmet Muhtar Paşa Erkek Sanat Enstitüsü olarak ismi değişmiştir. Bu sanat okulu gençlerin çeşitli alanlarda meslek edinmesine imkân sağlamış ve yapılan sanatsal çalışmalar halka sergilenmiştir.

Günümüzde Ardahan, Artvin, Iğdır gibi çevre iller geçmişte Kars ilinin ortak yaşam alanları olmuştur. Bundan dolayı geçmişten buyana giysi çeşitliliği farklı kültürlerin değişmesine paralel olarak değişim göstermiş ve hatta birçoğu yok olmuştur. Kars ilinin bulunduğu bölgede Türklük tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Bu yüzden Kars ili konumundan dolayı giyim kuşam anlamında birçok aşamadan geçmiştir. Bu aşamaların nedenlerinden biri de farklı etnik grubu bünyesinde barındırması ve kendi içerisinde bir sentez oluşturmuş olmasıdır. İl’de halen yoğun olarak Kafkas giysileri folklorik olarak yaşatılmakta ve tanıtılmaktadır. Türkmen giysileri ise çoğunlukla Ardahan ilinin geleneksel giysileri halini almıştır.

Kars nüfus bakımından da çeşitlilik göstermekte ve özellikle Rus işgali dönemlerinde Türklerin yanında, Rusların yerleştirdiği; Ermeni, Malakan ve Duhobor (Rus Ruhani Hristiyanları), Alman, Eston, Sırp, Yahudi, Rum, Yezidi, Süryani Ukrayna gibi dini ve etnik nüfusu bulunuyordu. Bu şekilde farklı dini ve etnik kökenin bir arada bulunması kültürel çeşitliliği arttırmıştır. Kars’taki dini ve etnik yapı dört gruptan oluşmaktadır. Doğan’a göre, “Sünniler (Kürtler ve Yerliler), Caferiler (Azeri Türkleri), Terekemeler ve Türkmenler (Aleviler). Yüzyıllardır aynı coğrafya ve toprak karesi üzerinde birlikte kardeşçe yaşayan bu etnik gruplar, bir ve beraber olmanın en güzel modelini sunmuşlardır” (Doğan, 2018: 75). 1992

öncesi Ardahan ve Iğdır olarak haritada yer alan iller Kars ilinin ilçeleri iken 1992 sonrasında il olmuşlardır. Sınır şehri olmasından dolayı Kars, birçok kültürün etkileşim alanı olmuştur. “Kars’a yerleşen çeşitli Türk boylarıyla gelen göç (Fotoğraf 1) hikâyeleri, yörede yaşanan savaşlar, kıyımlar, doğal olaylar, yaşam koşulları zengin bir folklorun oluşmasını sağlamıştır” (Altunsabak, 2016: 30).

Fotoğraf 1. 18. yy. Osmanlıya göçle gönderilen halk (<https://www.atlasdergisi.com/kesfet/kultur/kafkas-gocu-surgun-ve-iskan.html>)

Halkın temel geçim kaynağı hayvancılık olmasından dolayı, hayvandan elde edilen hayvansal hammaddeler ilin giyim kültürüne yansımıştır. Özellikle kış mevsiminin ağır ve uzun olmasından dolayı yünlü giysiler yoğun olarak giyilmektedir. Yörede büyükbaş hayvancılığın yanı sıra koyunun önemli bir yeri vardır. Mevsimi geldiğinde (21 Haziran’dan sonra) “koyunların yünü kırpıldıktan sonra, önce evin kendi: halı, kilim, heybe, yatak (Fotoğraf 2), yorgan, kazak, çorap, başlık vb. ihtiyacı için gereken miktar bir kenara konur. Geri kalanı satılır” (Köymen vd., 1964: 196). Ev için ayrılan yünler taranarak ip haline getirilip giysi vb. kullanılır.

Fotoğraf 2. Yöresel giysisiyle yatak yapan kadın. (Hanak-Seyitören Köyü)
(Görgünay, 2008:303)

Giysilerde, koyunun derisi ve tüyleri kullanılmasının yanında, koyun “koçboynuzu” adı altında koçbaşını figüratif bir öge olarak kilimlere, halılara, çoraplara ve kullandıkları eşyalara işlenir. Aynı zamanda heykelerde ve farklı eşyalarda da figüratif öge olarak kullanılmıştır. Koç gelin evine hediye edilecekse, düğünlerde vb. özel zamanlarda sahipleri tarafından çeşitli boya ve aksesuarlarla süslenirler. Bu süsleme malzemeleri vala (örtü), koç bezi (renkli iplerden örülen örgü ve süsler) ve boynuzlara asılan bazı nesnelere olmaktadır. Koçun ve koyunun eti, sütü, derisi, tüyü, dışısının gübre olarak kullanılması, iç organlarının tıbbi alanda kullanılması gibi özelliklerinden dolayı bereket olarak yorumlanmaktadır. Havaların iyice ısındığı yaz ortalarında koyunlar kırkılır ve yünler toplanır. Kırkma işlemi bazen yılda bir kez bazen de iki kez yapılır. “İlk kırılan yüne “yaz yünü”, son kırılan yüne de “güzem” denir. Yatak yorgan yapılmasında yaz yünü tercih edilir, güzem ise çorap ve diğer dokuma işlemlerinde kullanılır” (Dündar ve Çetinkaya, 2002: 259). Çorap gibi dokumaların yapıldığı güzem yünü kısa ve sert olduğu için tercih edilmektedir.

Kars, “günümüzde geleneksel ve çağdaş kültür öğelerini bir arada barındıran bir geçiş toplumu niteliğindedir” (Bayrambey, 2019:10). Yöresel giyim tarzında iklim oldukça etkilidir ve farklı kültür gruplarının olması nedeniyle yöresel giysiler farklılık göstermektedir. Günümüzde; Azeri, Karapapak, Karakalpak, Terekeme, Lezgi, Çerkez, Alman, Malakan, Gürcü, Ermeni, Rus gibi milletlerden halklar yaşamaktadır. Bu halklar Kars'ta iç içe

yaşamaktadır ve birbirinden farklı inanışları vardır. Bu inanışların bazılarında “vala” adlı örtü kullanılmaktadır. Vala; “ince başörtülük ipeklî kumaş türüdür. Bu ad dilimize Farsçadan geçmiş yüksek, yüce anlamındadır” (Salman, 2011: 277). Farklı illerde genellikle gelinlerin başına örtülen vala Kars ilinde birçok kullanım alanı mevcuttur.

Terekemeler arasında din dışı inanışların olduğunu ve bu inanışlardan bir tanesi olan “Al Basması” olarak inanılan “Al Karısından” korunmak için bazı yöntemler yapmaktadırlar. DüNDAR ve ÇETİNKAYA bu inanç doğrultusunda bazı giysilerin kullanımı ile ilgili şöyle bir açıklama yapmıştır:

“Lohusanın yatağı veya bulunduğu odanın kapı ve pencerelerine kırk gün boyunca kırmızı ipeklî vala (başörtüsü) asılır. ...Yatağının baş tarafına kocasına ait elbiseler asılır, varsa buna silahı da dâhil edilir. Yeni doğmuş bebeğin beşiğine kırmızı vala bağlanır” (DüNDAR ve ÇETİNKAYA, 2002: 97-98).

Yörede “vala” giysi olarak kullanılmasının yanında birçok gelenek görenekte de kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi bölge kültürlerinden biri olan ve halen düğünlerde devam ettirilen “Honca” adında bir adettir. MOR ve ŞAHİN’e göre, “Bölgemizdeki düğünlerde geline ve gelin evine, oğlan tarafı kuru yemiş ve meyveleri bir tepsiye koyup üzerine de bir renklî vala ile örtüp hediye olarak göndermesi bir adettir. İşte buna honca denir.” (MOR ve ŞAHİN, 2012). Adına “honça” da denilen bu adet geçmişten buyana sürdürülmektedir ve yöredeki sünnetlerde de uygulanmaktadır. Özellikle AZERİ sünnetlerinde ÖZTÜRK’e göre, “Honça; büyük bir tepsi içine çeşitli yiyecek ve giyecek konulan hediyelerdir. Ekseriye kuru üzüm, ceviz, fındık, portakal, elma, lokum, çorap, mendil, gömlek vs. Bunların üzeri kırmızı bir bezle örtülür” ÖZTÜRK, 2017: 116). Aynı zamanda bu örtü, sünnet olurken çocuğun yüzüne, gelin olurken de gelinin kınasında ve gelin evden çıkarken başına örtülür. Kırmızı bez olarak belirtilen örtü, yörede “vala” olarak adlandırılan, genelde başlıklarda kullanılan ve baş örüsünden daha ince olan örtüdür.

Osmanlı zamanında ve günümüzde Anadolu’nun genelinde de kutlanan, ilkbaharın başlangıcı olarak bilinen “Nevruz Bayramı” Kars’ta belirli ritüellerle kutlanmaktadır. Bu ritüellerden bir tanesi olan, nevruz gününden bir önceki akşam yapılan “baca baca”dır. Baca baca, gününde yumurtalar boyanır, ateşler yakılıp üzerinden atlanır ve bu gece yörenin genç erkekleri bir çubuğa şalı bağlayarak bacalardan “şal” atarlar. Eski İğdır Azerilerinin nevruz bayramlarında genç erkeklerin yaptığı “baca baca” ile ilgili adetlerini ÖZTÜRK şöyle anlatmıştır:

Atmış oldukları şala, yumurta bağlanmasını beklerler. Şal evin kapısı aralanarak aniden içeri atıldığında, atanı kimse görmez. Şal geri çekildiğinde hediyeler de şalın ucuna bağlı olarak gelir. Bazen de nişanlı gençler nişanlılarının evlerine giderler. Şalın ucuna nişanlı için almış olduğu hediyeyi bağlayıp, içeri atarlar. Nişanlı kızlar da bunlar için hazırlamış oldukları hediyeleri (çorap, mendil vb.) şala bağlarlar (Öztürk, 2017: 182-183).

“Terekeme kadınlarının tamamı kendilerini sıcak ve soğuktan korur ona göre giyimlerine dikkat ederler. Aksini yapanların günah olduğuna inanırlar” (Dündar ve Çetinkaya, 2002: 103). Kadınların giydiği, kat kat üçetek entariler bunun göstergesidir.

1.2. Kars Müzesi'nin Tarihsel Gelişimi ve Kuruluşu

Kafkaslardan Anadolu'ya girişte kapı niteliği taşıyan ve ilk yerleşim merkezi olma özelliğine sahip olan Kars birçok medeniyetin geçişine şahitlik etmiştir. Aynı zamanda şuan UNESCO Dünya Mirasları arasında gösterilen Ani Antik Şehri içerisinde binlerce yıllık tarihi eserlerin yanında, İpek Yolu'nun geçtiği tarihi köprü de bulunmaktadır. Günümüzde köprünün sadece ayakları kalmıştır ve gövdesi yıkıktır. “M. S. 9. Yüzyılda iki katlı olarak inşa edilen bu köprü Türkiye-Ermenistan sınırını ayıran Arpaçay nehrinin üzerine kurulmuş olup, tarihi İpek yolunun Anadolu'ya ilk giriş noktasında bulunmaktadır” (Doğanay, 2019: 32). Köprü iki katlı olarak inşaa edilmiş olup üst katı yayaların ve askerlerin kullanımı için alt katı ise kervanların kullanımı için kullanılmıştır.

Kars ilinin hemen hemen her yerinde birçok kültürün izleri bulunmakta ve birçok tarihi eser Kars Müzesinde sergilenmektedir. Arkeolojik, Etnografik ve Taş Eserlerin sergilediği Kars Müzesi, Kars'ın tarihi ve kültürü hakkında bilgiler sunmaktadır. Kars Müzesi'nin tarihsel gelişimi Kars Müzesi tarafından şöyle açıklanmıştır:

İlk defa bir müze Kars'ın eski vilayet konağının bir odasında zamanın Halk Evi başkanı Dr. Budak Demiral ve Halk Eğitim müdürü Hasan Kartari tarafından “Eski Eserleri Koruma ve Müze Memurluğu” adı altında 1959 yılında kurulmuştur. Kars Müzesi'nin çekirdeğini oluşturan bu anlamlı teşebbüsten sonra bölgeden eski eser toplama çalışmaları giderek artmış ve bu toplanan eserlerin imkânlar dâhilinde kayıtları yapılmaya başlanmıştır. 1959 yılından sonra toplanan birçok eserin vilayet binasındaki tek odalı mekâna sığmaması sebebiyle 20 Aralık 1964 tarihinde Kümbet Camii (Havariler Kilisesi) olarak bilinen yerde gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra eski vilayet binasındaki eserler bu mekâna taşınarak Havariler Kilisesi teşhir tanzim ve sergileme yapılan bir müzeye dönüştürülmüştür. Kars Müzesi yüklendiği bu görevi ile 24 Haziran 1969 tarihinden itibaren Müze Müdürlüğüne dönüştürülerek faaliyetlerine devam etmiştir. Kars Müzesi binası olarak kullanılan Havariler Kilisesi

(Kümbet Camii)'ndeki yer darlığı sebebiyle 1971 yılında İstasyon Mahallesi Cumhuriyet Caddesi taşlı harman mevkiinde 3200 m²'lik Hazine mülkiyetindeki arsa üzerine yeni müze binasının yapımı başlatılmıştır (Kars Müzesi Raporu, 2019).

“1978 yılında Kars Merkez İstasyon Mahallesi'nde bulunan müze 1981 yılında yeni yapılan modern müze binası ile hizmete açılmıştır” (Bayrambey, 2019: 28). Bu yerde 2007-2008 yılları arasında düzenlemeden geçirilen müze taşınır ve taşınmaz eserlere yönelik sergileme ve çalışmalarına devam etmektedir. Kars Müzesi günümüzde etnografik, arkeolojik ve taş eserlerin sergilendiği önemli müzeler arasında yer almaktadır ve arkeoloji ve etnografya salonlarından oluşan kapalı sergileme alanları ile birlikte müze bahçesinde de açık bir sergileme alanına sahiptir. 2018 yılı içerisindeki mevcut eser sayısı toplamda 8704 adettir. Bunlar; 2567 adet arkeolojik, 1296 adet etnografik, 4757 adet sikke, 33 adet mühür ve mühür baskısı, 1 adet fosil ve iskelet, 10 adet madalya-madalyon-nişan, 40 adet banknot eser bulunmaktadır. Müzeye kazandırılan eserlerin müzeye geliş şekilleri; satın alma, bilimsel arkeolojik kazılardan gelme, istirdat etme (geri alınan, kurtarılan) ve hibe alma şeklindedir. Kars Müzesi'ndeki eserler hakkında Bayrambey şöyle bir açıklama yapmıştır:

Arkeoloji salonunda sergilenen taş el baltaları, çakmaktaşı, mikrolitler, kazıyıcı ve kesici aletler bulunmaktadır. M.Ö. 7. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesinde Lidya Krallığı tarafından basılan ilk sikkelerden sonra antik dönemde para olarak kullanılan madeni paralar bölgede yoğun olarak kullanılmıştır. Tarihi ipek yolu üzerinde bulunan Kars ve Ani ören yeri İlk ve Orta çağda Roma İmparatorluğu ile Bizans Devleti'nin dikkatini bu bölgeye çekmiştir. ...Roma Dönemi ve erken Bizans Dönemine ait toprak kaplar, göz yağı şişeleri, akik boncuklar, cam bilezikler ve kapılardan oluşan eserler de bulunmaktadır. 1877-78 Osmanlı - Rus savaşından sonra Kars'ın 40 yıllık Rus işgali döneminde bölgede birçok kilise ve resmi bina Baltık mimari tarzında inşa edilmiştir. Bu kiliselere ait kilise kapısı, bronz çan ve haçlar müzede sergilenmektedir. Kars Müzesi arkeoloji salonunda sergilenen Pithoslar Ortaçağda (M.S. 7.-12. yy.) bölgede zahire saklamak için kullanılan pişmiş toprak küpler bulunmaktadır. 1064 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan'ın Ani ve Kars Şehrini fethettikten sonra bölgede Selçuklu medeniyeti çok kısa sürede yayılmıştır. Ortaçağda 13.-14. Yüzyıllarda Akkoyunlu ve Karakoyunlu dönemi mezar taşları Kars, Ardahan, Iğdır illerindeki merkez ve köylerinde yoğun olarak kullanılmıştır. Ayrıca Gürcü ve Bagrathlı dönemine ait mezar taşları da bulunmaktadır (Bayrambey, 2019: 28-30).

Kars Müze'sine bağlı müze ve müze ören yerleri; Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi ve Ani Ören Yeri'dir.

1.3. Kars Geleneksel Giysilerinin Kültürel Özellikleri

Siyasi ve coğrafi konumundan dolayı gerek göçler gerek savaşlar yoluyla birçok etnik grubu bünyesinde yaşatmış olan Kars ili kültürel çeşitlilik açısından oldukça zengin bir İP'dir. Bu kültürel zenginliklerinden biri olan giysiler günümüzde çok azda olsa varlığını sürdürmektedir. Özellikle yöresel oyunlarda giyilen giysiler aslına yaşatmasa da aslına benzerlik göstermektedir. Bundan dolayı Kars Müzesinde ve yöre halkının sandıklarında, arşivlerinde bulunan giysiler yörenin giysi özelliklerini daha gerçekçi yansıttığı düşünülmektedir.

Çoğunlukla kadın ve erkek giysilerin olduğu (Bkz. Ek I - CLXV) Kars Müzesi'nde, günümüzde yörede az da olsa günlük olarak ve düğünlerde, törenlerde, bayramlarda kısacası özel günlerde halen halk tarafından kullanılmaktadır. Özellikle kırsal alanda yaşayan yaşlı insanların yöresel giyimleri günlük hayatta kısmen de olsa varlığını sürdürmektedir.

Kars Müzesi'ndeki giysiler, 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Dönemindeki yöresel giysileri kapsamaktadır. Parça parça şekilde, bir kısmı sergi alanında sergilenmekte, bir kısmı da depoda muhafaza edilmektedir. Giysiler ve tamamlayıcı giysiler; kaftanlar, entariler, başlıklar, kemerler, ayakkabılar, çantalar, çoraplar, keseler, göğüslükler, apoletler, örtüler gibi eserlerden oluşmaktadır. Etnografik nitelikli giysiler, bölgede yaşamış olan halkın sosyal hayatını ve zevklerini yansıtmaktadır. Örneğin Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi çevreler, oylar, işlemler, çantalar, kemerler; yöre kadınının sözle ifade edemediği duyguları ifade eder. "Sevgilisine sarı bir çevre gönderen genç âşıktır. Sararıp solmaktadır eğer bu çevre servilerle bezenmişe hasretinden ölmeyi düşünmektedir. Yeşil ise arzulu, mavi ve çiçek bezemeli ümitli ve şevklidir" (Kars Müzesi Raporu, 2018).

Hayatımızın en önemli ve en temel ihtiyaçlarımızdan olan giyim unsuru kullanıldıkları bölgenin kültürel ve tipolojik faktörlerine göre anlamlandırılmıştır. Günümüzde unutulmaya yüz tutmuş bu anlamlar genellikle kültürel kimliğimizin bir parçası olan geleneksel giyimlerde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bazen giysilerin herhangi bir parçasında bazen de bütününde bulunan bu anlamlar giysiye has özellik katmaktadır. Örneğin başlık, kemer vb. aksesuarlarda kullanılan ve farklı sayılarda köşeleri olan yıldız motifleri Türk-İslam sanat anlayışında en çok kullanılan motiflerindendir. "Beş kollu yıldızlar mükemmelliği, altı kollu yıldızlar evliliği beraberliği, yedi kollu yıldızlar gökkuşağını-doğal tabiatı, sekiz kollu yıldızlar ise güç ve iktidarı ifade eder" (Soysal, 2010: 218). Kars Müzesinde sergilenen kadınların başlarına taktıkları gümüş

tepelğin (Bkz. Ek-XLVI) üst kısmında altı kollu bir yıldız motifi, evli bir kadının başına taktığı tepelik olduğunu işaret etmektedir. Bu yıldızlı motife “Mühr-i Süleyman” da denilmektedir. Çoğunlukla, “Kemer tokaları üzerinde kullanılan “Mühr-i Süleyman” motifine nazara, büyüye karşı koruduğuna inanılan bir motif olarak çok sık rastlanmaktadır” (Demirbağ, 1996: 89). Başka bir örnek olarak yöre giysilerinde sıkça rastlanılan koçboynuzu motifi verilebilir. Koçboynuzu motifi; gücü, kahramanlığı temsil eder. “Hazreti İbrahim’in, Hazreti İsmail’i, kurban etmesi için teşebbüse geçtiğini temsil eder. Bağlılık ve ölünceye kadar itaat, sadakat demektir” (Özkara, 2011:48). Yine Kars Müzesinde sergilenen tepelikte (Bkz. Ek-XLIII); kartal ve yılan kabartmaları görülmüştür. Mitoloji de ve yörede bu figürlerin anlamları; kartal rüzgarın yaratıcısı, tanrının sembolü, güç gibi anlamlara sahiptir. “Yılan insanların eskiden beri ilgilendikleri hayvan olup mutluluk ve bereket sembolüdür. İyiliğin ve hayatın temini için yeryüzüne gönderildiğinden hayatı devam ettirecek olan kişi aile, ocak, koruyucusudur. Ocağın sönmemesine aileye bir fenalık gelmesini engeller” (Özkara, 2011:49).

Kars ilinde doğanın görünümü giysilere renk ve motif olarak yansımıştır. Çünkü rengârenk ve çeşitli çiçeklerin platoya serilmiş şekilde görüntüsünü giysilere ilham kaynağı olarak yansımıştır. “Doğudaki giysiler mor ve beyazlarla süslenmiştir ki, dağ ve kar güzelliğinin sevişmesinden giysiye gelmiş bir renktir... Giysilerde mavi ve kırmızı çiçeklerinin renkleri ile doludur. Güneşin rengi cepkenlere düşmüştür” (Demirsipahi, 1975: 11-12). Demirsipahi’nin Doğu Anadolu için söylediği bu cümleler doğanın ve yaşam ortamının, yöresel giysiler üzerinde nasıl bir yansıma yaptığını anlatır niteliktedir.

Yörede bazı giysi adları, farklı cinsiyetlere hitap etmesine rağmen ortak adlarla kullanılmaktadır. Örneğin “entari, yelek, cepken vb.” hem erkek hem kadın giysilerinde adı geçmektedir. Örneğin; entari, kemer, kuşak, çorap gibi adlar hem kadın hem de erkek giyiminin parçasıdır. Tabii ki isimler ve fonksiyonlar aynı olsa da ayırt edici özelliklere sahiplerdi. Aynı zamanda yöresel giysiler halkların folklorik oyunlarda kullanılan giysiler olarak değerlendirilmektedir. Fakat oyunlarda kullanılan giysiler farklılık göstermektedir. Demirsipahi günümüzde de var olan, farklı cinsiyetlerin giysilerindeki isim benzerliği olduğunu ve folklorik olarak yöresel oyunlarda giyilen giysilerin yöre halkının kullandığı giysilerin aynısı olmadığını ilgili şöyle açıklama yapmıştır:

Şalvar hem kadının hem de erkeğin sokakta, işte, günlük giysisi idi. Şalvar hem kadın hem de erkek giyiminde halen yerini sürdürmektedir. Eteklik erkeklerce

giyilmiş... Fesin ve dolamanın durumu da aynıdır. Bugünkü oyunlarımızda kullanılan giysilerin bunları yansıtmadığını görürüz. Daha sonra gelen giysilerin çoğu askeri kuruluşlarda ve saraya bağlı kişilerde kullanılmıştır... Başka bir kısım giysiler belli din kuruluşlarında görülür... Esnaflarda görülür... Kadın giysilerinde törenlerde kullanılan giysilerde görülür (Demirsipahi, 1975: 65).

Genç kızlar ve kadınlar az da olsa tezgâhlarının, gergeflerinin başında; sevgilerini, özlem ve isteklerini motifler ve renklerle anlatma geleneğini sürdürmektedirler. “İşledikleri örtüler, yağlıklar, uçkurlar, mendiller ve çerçeveler değerli birer sanat eseridir... İşlenen motifler “civankaşı, çapraz, mavili, muska, bir avuç altın” gibi adlar taşırlar” (Kars Müzesi Raporu, 2018).

Müze ve alan araştırmalarımıza göre yörede Osmanlı etkisinin de görüldüğü Kafkas ve Türkmen (Fotoğraf 4) giysileri ön plana çıkmaktadır. Kafkas giysileri halk oyunlarının simgesi olarak tanınmakla birlikte gündelik hayatta yerel halk tarafından kullanılan giysi parçaları bulunmaktadır.

Fotoğraf 3. Türkmen (sol çift) ve Kafkas giysileri (sağ çift)
(KK2, Kars, 2019)

Türkmen giysilerinde ise çoğunlukla Orta Asya'dan göç eden Türk boylarından olan Oğuz Türklerinin giyim tarzı görülmektedir. Bu giyim şekli giyildiği dönemde Kars'a bağlı olan Ardahan ilinin Damal ilçesinde yoğunlaşmaktadır. Günümüzde özellikle kadın giyiminde görülen bu giysiler ilçe kadınları tarafından günlük hayatta kullanılmaktadır. Kadınlar geleneksel giysilerini yaşatmak için Damal Bebekleri (Fotoğraf 4) yaparak hem giysi kültürlerini yaşatmakta

hem de dünyaya tanıtmaktadır. Hatta 1986 yılında Japonya'da yapılan Yöresel bebekler yarışmasında Türkmen giysileri giydirilen Damal Bebeği birinci olmuştur. Fakat giysilerdeki boyut küçüldüğü için bu bebeklerde giysilerin birebir aslı yaşıtılamamaktadır.

Fotoğraf 4. Türkmen giysileri ve damal bebek yapımı
(<https://images.app.goo.gl/>)

Giysiler ve tamamlayıcıları giyenin sosyal ve mali durumu hakkında bilgi verir. Dünya uygarlığının çok eski dönemlerinden buyana insanlar ait oldukları sosyal ve kültürel yapısına bağlı olarak hem farklı anlamları içerisinde barındıran hem de süslemelere sahip giysiler giymişlerdir. Aynı zamanda bu süslemeler bulunduğu toplum içerisinde kültürel ve sosyal özellikler barındırmıştır. Örneğin Anadolu'nun birçok yerinde hem kadının hem de erkeğin giydiği ve genelde Osmanlı başlığı olarak bilinen fes yöreden yöreye süslemelerle değişimlere uğramıştır. Kars yöresinde de fes hem malzeme hem de süsleme olarak yöreye has şekillendirilmiştir. Çeşitli meteryaller ve süsler kullanılarak şekillendirilen başlıklar yöre kültürünün zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtmının yanı sıra kadınlar için bir iletişim faktörü haline gelmiştir. Sözlü olarak ifade etmek yerine bunu başlıklarıyla anlatmışlardır. Bekârlar, evli, gelin, çocuklu, dul, oğlu askere gitmiş ve yaşlılar, kullandıkları başlıklarda, giysilerde kendi özelliklerini yansıtmışlardır. Bu özelliklerden bazıları yeni gelinlerin ve nişanlıların çok süslü giyinmeleri şarttır. Evlilerin alınlarındaki pulların sayısı kaç yıllık evli olduğunu simgeler. Kızın erkeğe vala vermesi onu sevdiğine işaret eder.

Fotoğraf 5. Yaylada yöresel giysileriyle süt sağan yaşlı kadınlar (Hanak- Damal Yaylası) (Görgünay, 2008:304)

Yöre insanı özellikle de kadınlar yöresel giysilerini yaylada (Fotoğraf 5) evde, özel günlerde kısacası günlük hayatlarının her anında kullanmışlardır. Fakat giysiler aynı isimlerde kullanılmış olsa da kullanım alanlarına göre daha gösterişli ya da daha sade olarak giyilmiş olduğu görülmektedir. Buna örnek verecek olursak, kadınlar tarafından özel günlerde giyilen önlükler daha gösterişli ve süslüdür (Bkz. Fotoğraf 4). Fakat İl'in en önemli geçim kaynaklarından biri olan küçük ve büyükbaş hayvanların sağımı (süt elde etme) esnasında (Bkz. Fotoğraf 5) giyilen önlükler sadedir.

Genel olarak erkek giyimine kıyasla kadınların giyimleri kat kat ve ağır taş boncukların işlendiği süslemeler hâkimdir. Bu kadar katlı ve ağır giysileri taşımaları yöre kadınının güçlü olduğunun göstergesidir. Aynı zamanda bu kadar katlı giyinme yörenin soğuk hava koşullarından korunma yöntemlerinden biri olarak yorumlanmaktadır.

II. BÖLÜM

2. KARS GELENEKSEL GİYSİLERİNİN GENEL TANITIMI

Geleneksel giyim, geçmişten günümüze belge niteliği taşıyan kültürel miraslarımızdandır. Bu bölümde kültürel mirasımızın parçası olan Kars geleneksel giyimleri, kadın ve erkek giysileri olarak ele alınmıştır ve bu giysiler; üst bedene giyilenler, alt bedene giyilenler ve giysi tamamlayıcıları şeklinde başklandırılarak incelenmiştir. Bu inceleme esnasında yöre halkının; örfünü, adetini, gelenek-göreneklerini, zevkini, sanat anlayışını, yaşam tarzını, sosyal statüsünü vb. yansıtan giysilerin; yöresel adları, formları, işlevleri, giyinme şekilleri gibi özelliklerine değinilmiştir.

2.1. Erkek Giysileri

Genel olarak müzeden ve yöreden tespit edilen giysilerinin kendine has isimleri ve özellikleri vardır. Bunlar; kaftan (çuha), üst köyneği, içlik, (iç gömleği), üst köyneği (gömlek), yelek, cepken, arkalık, pelerin, civeki, sallama kemer, şalvar (potur, çakşır, külot pantolon), papak (kalpak), kurşak (kırabuluz, kuşak), ayakta (civeki), iç donu, çorap, tozluk, apolet, kemer gibi giysi ve tamamlayıcı giysilerden oluşmaktadır.

Kars Müzesi'nde bölgenin giyim özelliklerine uygun erkek giysileri bulunmasına rağmen Müzede özellikle alt bedene giyilenler olmak üzere eksiklikler tespit edilmiştir. Bu eksiklikler yöre ve çevresinde yapılan alan araştırmaları ile tamamlanmaya çalışılmıştır.

Fotograf 6. Kars erkek giyimi
(Çiftçi, 2015:131)

Fotograf 7. Kars Evliya (Harakani) Camii
civarında yaşayan Kars halkı, 1915
(KK1, Kars, 2019)

Türk erkeğinin yöresel giysileri çoğunlukla koyun yününden elde edilen ipliklerle tezgâhlarda dokunan kumaşlar ile üretilir. Giysi üzerindeki işlemler ve motifler genellikle halı ve kilim motiflerinden esinlenilerek tasarlanmıştır. Bu giysilerle (Fotograf 6-7) kışın soğuk havalardan korunmaya çalışmışlardır. Yazları bile bu kalın giysileri giymişler hatta bu giysilerle tarlada (Fotograf 8) bile çalışmışlardır.

Fotograf 8. Karsın Rus işgali dönemlerinde tarlada çalışanların giyimi.
(Çiftçi, 2015:132)

Rus işgali dönemlerinde (Fotoğraf 9) genç, Hanaklı- Sormalı Molla Şakir Efendi'nin giysileri; hâkim yakalı üst köyneği, düğmesiz, sallama kemerin altından çapraz kapanan arkalık, potur (şalvar), başında yün sarık, sallama kemer, civeki'den oluşmaktadır. Yaşlı, Hamşioğlu Celal Bey'in giysileri; diz kapağına kadar uzanan, hâkim yakalı ve önden düğmeli üst köyneği, arkalık (çuha), sallama kemer, papak (kalpak), civeki'dir. Yaşlı, Sazlıçayırılı Derviş Ağa'nın giysileri; iç köyneği, diz üstüne kadar uzanan “v” yakalı üst köyneği, işlemeli yelek (camedan), kol altı açık omuzdan tutturulmuş işlemeli cepken, yün kuşak, şalvar (potur), civeki'dir.

Fotoğraf 9. Geleneksel erkek giyimi. soldan sırayla: Hanak-Sormalı Molla Şakir Efendi, Hamşioğlu Celal Bey, Sazlıçayırılı Derviş Ağa, genç ve yaşlı yöresel giysileriyle. (Gündoğdu, 2019:96)

Rus-Osmanlı savaş dönemlerinde Ruslara karşı büyük mücadele eden kahramanlarımızdan olan Hamşioğlu Celal Bey'in (Fotoğraf 10) fotoğrafındaki giysileri; kuzu kalpak, hâkim yakalı üst köyneği, arkalık, sallama kemer, potur ve ince derili civeki'den oluşmaktadır. Yine savaş döneminde Hamşioğlu Celal Bey ile birlikte hareket eden ve aynı zamanda H. Celal Bey'in amcası olan Temur Paşanın giysileri; yakası (hâkim), bele kadar ön ortası ve kol uçları işlemeli kaftan, gümüş kemer, civeki ve kalpaktan oluşmaktadır.

Fotoğraf 10. Rus işgali yıllarından geleneksel erkek giyimi; Hamşioğlu Celal Bey (sol), Hamşioğlu Celal Bey'in amcası Temur Paşa (sağ) (Gündoğdu, 2019:96)

2.1.1. Üst Bedene Giyilen Erkek Giysileri

Erkeklerin üst bedene giydiği giysiler; kaftan, entari, arkhalkh (arkalık), çuha, iç köyneği (gömlek), üst köyneği (gömlek), yelek (camadan, camedan), cepken, pelerin'dir.

Erkek giysilerinde “entariler; kendi içinde de entariler, üçetek entariler ve kaftanlar olarak üç grupta toplanmaktadır” (Komşuoğlu, 1986:221). Entariler; uzun etekli, ince kumaşlı ve dik yakalıdır. Ön ortası bele kadar açık olup düğmelerle kapanan giysidir. Üçetek entari; öntü iki, arkası tek parçalı olan yan kısımları belden aşağı yırtmaçlı, öntü ise boydan boya açık bir giysi türüdür. Kaftanlar (Fotoğraf 10) uzun kollu, ön ortasından bele kadar ya da boydan açık, eteği uzun ve geniş formlu, yakasız; beden, etek, kol parçalarından oluşur. Giyenin konumuna ve maddi durumuna göre çoğunlukla ön ortası ve kol uçları altın, gümüş vb. işlemeli yapıdadır. Müzede bulunan kaftanların beden formları birbirinden farklıdır. Osmanlı ve Kafkas etkisi görülmektedir. Kaftan iç donu ve gömleğin üzerine giyilir. Genelde kırmızı ve gök mavi

renklerdedir. Bazıları yandan bazıları da arka beden ortasının etek kısmından yırtmaçlıdır. Önü içeriden ilikli veya kopçalı olarak da açılır. Kaftan, sıkı dokumalı kadife veya değerli kumaştır. Müze envanterinde isim kaftan olarak belirtilmişse de yörede en dışa giyilen giysiye “Çuha” da denilmektedir. Çuha sık dokunan tüysüz kumaş olarak bilinen kaliteli kumaştır. Çuha, erkeklerde arkalık denilen giysiyle aynı değerlendirilir. “Ancak arkalık sadece aksesuardır. Ama çuha elbisedir. Önü açıktır ve kopçalarla kapatılır, düğme de dikilebilir. Gümüş egremen veya beyaz şerit koyulur” (İğdır Kültürü,1923:121).

Demirsipahi yörede giyilen çuha hakkında şöyle bir açıklama yapmıştır:

Arkalık denilen dar yakalı bileklik olmayan, kopçaları içte bulunan üstten kemer yerine kapalı ve yerlere kadar uzanan yeleğin ya da ceketin üzerine giyilen bir çeşit paltodur. Yörede buna Çuha da derler. Daha çok Azeriler giyer. Koyu renk kumaşlarda veya siyah lastikten yapıldığı da görülür. Dize kadar uzanır. Etek ve kol ağzları geniş olup göğüste iki adet Veznelik vardır. Veznelik gümüşlerle işlenir (Demirsipahi, 1975:107-108).

Arkalık (Fotoğraf 11) genel olarak en dış giyim olmakla birlikte koruyucu dış giysidir. “Arkalık Dağıstan ve Kafkasya coğrafyasında sırtı koruyacak şekilde kalın deri astarlı keçeden zırh görevi yapacak kalın bir kısım da dikilirdi” (İğdır Kültürü, 1923:130). Bunun nedeni giyineni hem kışın soğuktan hem de savaş esnasında yaralanmalardan korumak içindi.

Fotoğraf 11. Arkalık, Kıbrıs Gialia Manastırı Devlet Tiyatro, Müzik, Film ve Koreografi Müzesi'nde Kafkas Kostümleri Koleksiyonu (<https://images.app.goo.gl>)

Arkalık (Fotoğraf 11); iç gömleği üzerine giyilen, yakası bulunmayan ve ön ortası göğüs altında birleşen, belden oturtmalı, göğüs kısımlarında vezinlikleri bulunan, sallamalı kemerle tamamlanan, eteği diz kapağına doğru genişleyen, uzun ve geniş kollu bir nevi ceket yerine giyilen dış giysidir. Arkalık “gazeki giyildiği zaman giyilmez. Ya arkalık ya da gazeki giyilir. Gazeki, gömlek üzerine giyilen, yakasız, göğsü açık, kısa etekli ceket. Uzun olduğu zaman da üst gömleği adı kullanılır” (Demirsipahi, 1975:107). Ayrıca farklı formları da vardır ve çoğunlukla çuhadan olmak üzere farklı kumaşlardan da üretilir. “Dik yakalı ve çene altından bir karış aşağıya kadar düğmelidir. Çoğu zaman gençler onun üstünden gümüş işlemeli sallama kemer bağlarlar” (Dündar ve Çetinkaya, 2002:114-115).

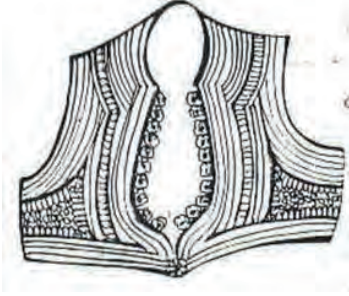
Fotoğraf 12. Arkalık (sol), iç köyneği (sağ), 1980
(<https://www.georgianjournal.ge/culture>)

“İç köyneği (gömlek); diz kapaklarına kadar uzanan yumuşak (Fotoğraf 12) kumaşlardan yapılır. Dik yakalıdır. Önden üç düğme ile yaka iliklenir” (Dündar ve Çetinkaya, 2002:114). Üst köyneği (gömlek, mintan), dış gömlek olarak “iç gömleği üstüne giyilir. Etekleri kalçaları örtecek kadar uzundur. Uzun kollu, düz yakalı önü entari, gibi yarım yırtmaçlı olup, yırtmacı 3-4 düğme ile kapanır” (Gürtuna, t.y.:38). Kol uçları yırtmaçsız olanları da mevcut olup, manşetlidir. Yaka ve manşetler sedef veya taş düğme ile tutturulur. Köyneğin belden aşağısı şalvarın (potur) içine sokulur. Dik (hâkim) yakalıları da mevcut olup yumuşak ve koyu renkli kumaşlardan üretilir. Göğsünde cepleri vardır. İpek, keten ve parlak dokumalardan üretilir. Köyneğin kolları cepkenden (çuhadan) çıkacak şekilde bileklere kadar uzanır.

Erkek üst giyiminin olmazsa olmazlarından bir tanesi olan cepken; gömlek üzerine giyilir ve genelde çuhadan üretilmekle birlikte diğer kumaşlardan da üretilirdi. Yakası hâkim yaka görünümlü (Fotoğraf 14) olup düz veya çapraz kapanır, boyu bele kadar uzanır ve kolları el üzerine kadar uzun yapıdadır. Cepkenin kısa ve bele kadar olması kullanışlılığın yanı sıra görsellik unsurlarından biri olan kuşağın görünmesi içindir. Kol şekli iki türlü olup; birincisi kolu saran, herhangi bir yırtmacı olmadan kol altı dikişlidir, ikincisi ise omuzdan tutturulup koltuk altı oyuk

ve açık kalacak şekilde bırakılır, bu sayede alttaki gömlek de görünür. “Yaşlıların cepkenleri siyah ve kahverengi, gençlerin de al ve mavi renkli kumaşlardan kesilir, giyenin varlığına göre yaka ve kol kenarları, önleri, etek köşeleri ipekle, sırma ile işlenir, süslenirdi” (Koçu, 1969:51). Önü sık düğmelidir. Cepkenin altına giyilen yelek, kolsuz ve yakası açıktır. Cepkene uygun potur veya şalvar, tozluk vb. giyilerek takım oluşturulur. Bir yelek türü olan Camedan (camadan), önü çapraz kapanan ve kolsuz şekilde iç gömleğinin üzerine giyilir. Üzeri şerit veya işlemlerle bezelidir. Önü yakadan itibaren oyuk olup alt kısımda yedi ya da dokuz tane örgü düğmeler ile sıralı şekilde alt alta işlenmiştir. “Çuha olsun kadife olsun, sade veya sırma işlemeli al ve mor gibi parlak, göze çarpan renkler tercih olunurdu... Bir mürahik genç için güzel bir camedan daima cazip, sahip olmak, giyilmek istenen bir şeydi” (Koçu, 1969:49). Cepkenler bilekten yırtmaçlı olanları haricinde omuzdan tutturulmuş ve kol altı tamamen açık omuzdan sallanır (Bkz. Fotoğraf 9) şekilde olanları da kullanılmıştır.

Fotoğraf 13. Camedan (yelek)
(Şenol, 1994:179)

Fotoğraf 14. Cepken
(Şenol, 1994:179)

Yelek (camedan) (Fotoğraf 13), “önleri çapraz düğme yerleri işlemeli, etek yanları sırmalı ve yaka etrafı işlemeli, ilikleri kaytanlı, örgü düğmeli, karşılıklı sıra biçiminde aşağı doğru inen bir çeşit giysi.” (Demirsipahi, 1975:107). Bölgede kırk düğme isminde farklı formlara sahip kadife, çuha kumaşlı ve genellikle saten, pamuk kumaş astarlı yelek çeşitleri de giyilmiştir. Özellikle yelekler çoğunda bolca simli sırma işlemeli motiflerle bezelidir.

Fotoğraf 15. Kalın yünlü deri yamçı (yapınca)
(Gündoğdu, 2019:37)

Fotoğraf 16. Folklorik
pelerin
(<https://kars.ktb.gov.tr>)

Pelerin (yapınca/yapıncak/yamçı/aba), ağır kış şartlarında soğuk havalardan korunmak için (Fotoğraf 15-17) başlıklı veya başlıksız sırta giyilen giysidir. Çuha (yün) ve deri kumaşlardan oluşmaktadır. Bu giysi omuzlara atılarak veya kafayı saracak şekilde de giyilmiştir. Günümüzde folklorik giysilerde (Fotoğraf 16) daha hafif olmakla birlikte aksesuar niteliği kazanmıştır.

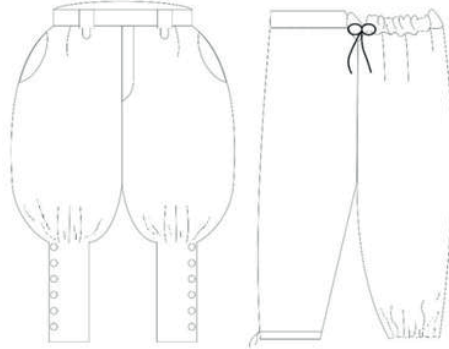

Fotoğraf 17. Yamçı (yapınca) (<http://www.cerkesya.org>)

2.1.2. Alt Bedene Giyilen Erkek Giysileri

Müzedeki alt bedene giyilen erkek giysileri bulunmamaktadır fakat yöreye has erkeklerin alt bedene (bacaklarda) giydiği giysiler; iç donu ve şalvar (potur, çakşır, külot pantolon)'dır (Fotoğraf 18). Yöre insanının maddi durumuna göre şalvarlarda ve poturlarda farklı kalitede kumaşlar kullanılmaktadır. “İçten iç gömlelerde olduğu gibi yumuşak kumaştan yapılmış belden uçkurlu, paçaları düğmeli iç donu giyilir. Bunun üstüne ağı geniş, paçaları dar olan şalvar giyilir” (Dündar ve Çetinkaya, 2002:145). İç donu patiska gibi pamuklu ve yumuşak kumaşlardan dikilir, potur ise yünlü kumaştan olup genelde koyu renkler tercih edilir. Poturun paçasının ve bacak kısmının dar olmasının nedeni yörede geçmişten günümüze devam eden at biniciliğinde rahatlığın önemsenmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca ayağa giyilen ve diz kapağının altına kadar uzanan civekinin rahatça giyilip paçaların içerisinde kalması için de bu formdadır.

Fotoğraf 18. Soldaki potur (şalvar, çakşır, külot pantolon), sağdaki iç donu (Şenol, A. 1998:234)

Bölgede kullanılan şalvar (potur) için Demirsipahi, şöyle bir açıklama yapmıştır:

Yörede şalvar için külot, pantolon adları da kullanılır. Arka kısmı torbalanmayan bir biçimde aşağı doğru daralan bir paça kesimi şeritli cep ağzları çoğu kez beyaz renkli işlemelerle süslü, koyu mavi lacivert, haki ve kırmızımtırak renklerden, şal ve çuha kumaşlardan yapılan bacakları örten bir tür pantolonumsu giysi... Genellikle yekek ve cepkene uygun takım olarak giyilir (Demirsipahi, 1975:108).

“Orijinal olanı sıkı paçalı şalvardır. Ata daha rahat binebilmek için, şalvarın basen kısmı bol ve rahattır. Genelde siyah ve koyu renkli kumaşlar kullanılır” (İğdır Kültürü,1923:129).

2.1.3. Erkek Giysi Tamamlayıcıları

Yörede erkek tamamlayıcı giysiler; başa giyilenler, ayağa giyilenler ve diğer tamamlayıcı giysiler olarak belirlenmiştir. İilde genel olarak erkeklerin tamamlayıcı giysileri olarak değerlendirdiğimiz tamamlayıcı giysiler; papak (kalpak), civeki, çorap, tozluk, apolet, kemer, kuşaktır.

Günümüzde soğuk kış aylarında kafayı korumak için kullanılmaya devam eden kalpak-papak; genellikle oğlak, kuzu, keçi derisinden (Fotoğraf 19-20) üretilir. Geçmişte hamile koyun ya da keçinin karnındaki yavrusu doğmadan alınır ve o yavrunun derisinden üretilirdi. Bu uygulama zamanla kaldırılmış ve günümüzde yavru doğduktan sonra derisi kullanılmıştır.

Yavru keçinin uzun siyah kıllarından yapılanlar düz ve iri görünümündür, kuzu ve oğlaktan yapılanlar çoğunlukla siyah olmak üzere kahverengi, krem, kırık beyaz renktedir ve genelde kıvrıkcık olurlar. Yeni doğan kuzunun vücuduna geçirgen bir kılıf geçirilir ve bu kılıf sayesinde kuzu yünü kıvrıkcık şeklini alır. Daha sonra kuzunun yünü yeterli uzunluğa gelince bu deri soyularak papak yapılır. Ayrıca koyun ve keçi derisinden de üretilir. Keçi derisinden olanlar genelde siyah ve uzun tüylü olduğu için buna “Karakalpak” denir. “Kalpak silindirik yapıdadır. Derinin iç kısmı tabak edilmiştir. Ani hareketlerde düşmemesi için çene altından belli-belirsiz kaytan denilen deri bir iple bağlanır. Kısa tüylü olanlar oğlak derisinden yapılır” (İğdır Kültürü,1923:128).

Fotoğraf 19. Kuzu ve oğlak derisinden yapılan kalpaklar (İğdır Kültürü,1923:129)

Fotoğraf 20. Kalpak (Çiftçi, 2015:131)

Genel ismi papak olan bu başlık farklı adlarla da anılır. Bunlar; “Çoban Papağı” ve “Terekeme Papağı”dır. Ayrıca “Yüzlük” olarak adlandırılan başlık kullanılmaktadır. Dünder ve Çetinkaya, bu durumla ilgili şöyle açıklama yapmıştır:

“Çoban Papağı”, sepilenmiş Akkaraman cinsi ve çok yünlü koyun derisinden dikilir. Yünlü kısım dış tarafa gelir. (Benzerleri günümüzde Türkmenistan’da giyilmektedir). “Terekeme Papağı”, Sepilenmiş körpe kuzu derisinden bu işin ustaları tarafından dikilir. Normal papaktan biraz daha uzun olurlar. Siyah ve koyu renkli olanları makbuldür. “Yüzlük”, Tiftikten özel olarak kış aylarının soğuk günlerinde giyilmek için örülür. Normal günlerde katlanarak başın kulaklarına kadar olan kısmını, çok soğuk günlerde de gözler hariç bütün yüz ve boyunu kapatacak şekilde katları açılarak giyilen başlıktır (Dünder ve Çetinkaya, 2002:97-98).

Erkeklerin tamamlayıcı giysilerinden ayağa giyilenler; ayakta (çorap, dizleme), çapula, yemeni, çarık, kundura, civeki (yumuşak çizme)’den oluşur. Ayağa giyilenler kişilerin maddi durumuna göre farklılaşmaktadır.

Civeki giyenin, ayağını ve bacağına saracak şekilde tasarlanır ve ince (Fotoğraf 22) ya da kalın (Fotoğraf 21) deriden üretilir. Zorlu ve soğuk kış koşullarına sahip yörede civekiler; tabanlı, kösele topuklu, çivili, körüklü ve mahmuzlu (çizmenin arkasına takılan metal parça) yapılara sahiptir. Günümüzde halk oyunlarında altıksız olan civekiler ince ve yumuşak deriden yapılmış ve halk oyunlarına uyarlanmıştır. Bu şekilde uyarlanmasının bir nedeni Rus balesinde kullanılan ayakkabılarından etkilenilmesidir. Orjinali soğuk hava koşullarından koruyan, kalın deriden yapılan ve astarlı civekidir.

Fotoğraf 21. Civeki (kalın deri)
(Georgia National Museum,
2019)

Fotoğraf 22. Civeki (ince ve yumuşak deri)
(Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,
2019)

Yörede yazın bile giyilen, “ayakta” veya “dizleme” denilen, dize kadar (Fotoğraf 23) uzanan, işlemeli, düz ve renkli yün çoraplar giyilmektedir. Ayakta'nın üzerine çizme ya da yemeni giyilir. Hammaddesi yün ve pamuktan olup genelde elde beş şişle işlenerek örülür. Bu çorapların üzerinde yörede dokunan halı ve kilim motifleri bulunmaktadır. Düz renk ya da birçok renkten oluşan ve motifli olarak işlenen çorapların kimisi sadece bilekten kimisi de tamamen motifli olarak giyilir. “Mevsim kış ise bunun üzerine kısa boğazlı bir çift çorap daha giyilir. Bütün erkek giyimlerinde yaşlılar koyu, gençlerde parlak ve göz alıcı renkleri tercih ederler” (Dündar ve Çetinkaya, 2002:14).

Fotoğraf 23. Ayakta (dizleme)
(Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Fotoğraf 24. Yemeni (çarık)
(Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Yemeni olarak adlandırılan ayakkabı yumuşak deriden üretilir. Yörede yemeni ve çarık (Fotoğraf 24) isimler aynı ayakkabı için kullanılsa da çarık, hayvan derisinden üretilir. Yemeni ise hem hayvan derisinden hem de suni deriden üretilmektedir.

Fotoğraf 25. Tozluk (<http://www.cerkesya.org/>)

Tozluklar (Fotoğraf 25) kısa bilekten olan ayakkabılar üzerine; poturun veya çorabın üstünden sarılarak giyilir. “Çorap yerine ayağı bilekten kavrayan tozluk da giyilir. Tozluk, çarık ve yemeni üzerine çekilir. “Padış” denilen türleri de vardır” (İğdır Kültürü,1923:134).

Erkek giyiminde birçok giysi tamamlayıcı kullanılmıştır ve bu tamamlayıcılardan bazıları; kurşak (kuşak), kemer (gümüş, sallama), eldiven, apolet'dir. Müzede bulunan erkek kemerleri; bir ucunda kemer tokası olan, diğer ucu gümüş olup bu tokadan geçen, gümüş işlemeli, deri, oldukça gösterişli, “sallamalı kemer” olarak da bilinen Kafkas Kemeri, bele bağlanan “kuşak” ve “gümüş kemer” den oluşmaktadır.

Erkeklerin kullandığı kurşaklar (kuşak) iki türdür; birincisi, “iç kuşak olup, iç donu ve iç gömleği üstüne bağlanır. İkincisi ise, üstlük kuşak olup şalvar, çakşır, potur, ve mintan üstüne sarılır” (Komşuoğlu, 1986:224). Dış kuşağa (Bkz. Fotoğraf 6) genelde hançer, kese, tütün tabakası, çakmak gibi eşyalar koyulur. Yörede genelde yünlü ve pamuklu şal kuşaklar kullanılmıştır. Yünlü şal şeklinde yapılır bele sarılır. “Kuşak üzerinde bağlı olduğu yerde “serhatlık” vardır. Bir çeşit cep gibidir” (İğdır Kültürü,1923:130). Tütün tabakası, çakmak gibi malzemeleri koymak için kullanılır. Yaşlılarda yün kuşak daha genişçe ve kaba görünümlüdür. İçte sarılan yün kuşak ise soğuk havalardan korunmak amaçlı kullanılır. Bu yüzden iç kuşak giysi, dış kuşak ise giysi tamamlayıcı niteliğini kazandığı düşünülmektedir.

Fotoğraf 26. İçerisine hançer vb. gereçlerin koyulduğu üst kuşak
(Gündoğdu, 2019:99)

“Karadeste” adında siyah saplı hançer (Fotoğraf 26) kuşağa takılır. Silahları ve kılıfları oldukça süslü ve kişiyi heybetli gösterir. Gençler bu hançeri sallama kemere takarlarken yaşlılar hem kemere hem de kuşağa bağlarlar.

Kafkas kemeri olarak bilinen “Sallamalı Kemer”; önceleri Kars ve çevresinde oldukça yaygın olarak görülen günümüzde folklorik giysilerde kullanılan kemerlerdir. Çerkezler, Gürcüler, Ermeniler, Azeriler, Doğu Karadeniz gibi birçok halk tarafından da kullanılmıştır. Günümüzde aksesuar olarak benimsense de aslında geçmişte kama, kılıç, tabanca kılıfı gibi gereçleri takmak gibi kullanılmıştır ve hiçbir zaman pantolona bağlanmamıştır. Ortalama 3,-3,5 cm eninde, 100-110 cm uzunluğunda bir kemerdir.

Bele bağlanan sallama kemer (Fotoğraf 27) 19. yy’ın sonuna kadar kullanılmış genelde deriden yapılan ve her iki yandan da aynı deriden sallamaları bulunan kemerdir. Kemerin her iki ucunda, sallama uçlarında ve bazı kısımlarında genelde gümüş olmakla beraber farklı metallerle kaplıdır. Bu gümüş veya metallerin üzeri motiflerle süslüdür. Gümüş kemeler ise nadir olarak kullanılır. Genelde kadın kemerlerinde görülen tekniklerle yapılır. Biraz daha kalın ve az süslüdür. Gümüş kemeler (Fotoğraf 28) günümüzde azda olsa varlığını sürdürmektedir. Kars’ta bu kemerleri üreten ve tamir eden gümüşçüler bulunmaktadır.

Fotoğraf 27. Sallama kemer
(Turhan vd., 2010:569)

Fotoğraf 28. Gümüş kemer
(Gündoğdu, 2019:97)

Erkek Kafkas giysilerinin genel görünümüne bakıldığında özellikle de en dış giysi olarak giyilen arkalık (çuha) üzerinde bulunan kurşunluk (veznelik), sallama kemer vb. parçalarda askeri bir amaç hissedilmektedir. Araştırmalara göre bu giysinin temeli askeri amaçlı olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden bazı askeri personelin giydiği arkalıklarda apoletler bulunmaktadır. Fakat yerel halkın giydiklerinde apolet bulunmamaktadır.

2.2. Kadın Giysileri

Geçmişte Kars ili ipek yolu üzerinde bulunması ve sınır ili olmasından dolayı kadın giysilerini oldukça etkilemiştir. Çeşitli istilalara, göçlere maruz kalması ve ipek yolundan geçen ticari kervanların geçiş noktası olması kadın giysilerinde çeşitliliği arttırmıştır. Özellikle giysilerde bu kervanlardan alınan ipekli dokumalar ve süslemelerde kullanılan; adeta giysinin parçası olarak giysilere monte edilen boncuklar ön plandadır. Yünlü giysiler ise daha çok ilde hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen hammaddeler ile üretilmiştir.

Evli veya dul kadınların, genç kızların, yaşlıların giysileri; dinge, üçetek entari, arkalık, iç göynek, gurduşka (yelek, fermene, libade), mintane (cepken, salta), puşu, peştamal, döşlük (tor), kolçak, kalagey-vala (başörtüsü), dayra (daire, don), önlük, kemer, kuşak, kundura, çapuladır (kaba deriden yapılmış ucu sivri ve kıvrık ayakkabı, yemeni). Görgünay (2008)'in yaptığı araştırmalarda bir yeni gelinin üzerinde, baştan aşağıya 33 parçadan fazla isme sahip giysi parçaları ve süslemeleri tespit etmiştir. Bu isimleri şöyle sıralamıştır:

“Saya”, “belleme”, “düzörtü”, “göynek-eteği”, “şalvar”, “yelek”, “öynük”, “kemer”, “kuşak”, “zincef”, “döşlük”, “tor”, “kolçak”, “siğil”, “dulluk-ipi”, “kütük”, “top”, “yedik”, “arkalık”, “yular”, “kofik-terlik-koh”, “puşi”, “yağlık”, “keten”, “sakanduruk/sakandırık”, “cepken”, “gümüş ve çilkaklı kemer”, “gümüş hamayıl”, “kol boncuğu”, “savatlı bilezik” ve öteki bazı isimler (Görgünay, 2008:299).

Fotoğraf 29. Kars, önden ve arkadan görünümlü evli kadın giysisi
(Orta Doğu Video İşletmeleri A.Ş.,1986:97-98)

Yörede genç kızlar (Bkz. Fotoğraf 30), gelinlerin ve genç kadınların giydiği giysilerin hepsini giyerler. Genç kızların giysilerini kumaşları ve renkleri çok canlı ve gösterişli olur. Bu giysiler yöre insanının maddi durumuna göre çeşitli dokumalardan üretilir. Evli bir kadının üzerinde (Fotoğraf 29); göğüslük (döşlük), şalvar, kat kat giyinen etekçe ve üçetekler, önlük, belbağı, boncuklu kemer, kolçak ve kol bağları, dize kadar renkli çoraplarla 33 parçadan meydana gelen giysi parçaları bulunmaktadır. Tabi ki bu parçalar kişinin sosyal statüsü ve maddi durumuna göre değişiklik göstermektedir.

Fotoğraf 30. Genç kız giyimi (<https://www.pinterest.com.au/eglkal/kars/>)

En eski ve en bilindik Türk Kadın giyimindeki giysi “üçetek”tir. Yörede buna daha çok “üçetek entariler” denilmektedir. Anadolu’nun birçok yerinde giyinilen üçetek entari, Kars ve çevresinde yöresel giyimlerden bir tanesidir. Geçmişte kadınlar üçeteği, hem kentlerde hem de köylerde giyinmişlerdir. Günlük yaşantıda her mevsim giyinilen üçetek; farklı renklerde, pamuklu ve yünlü kumaşlardan üretilmektedir. Ayrıca kadife ve atlas kumaştan olanların; düğünlerde, bayramlarda ve kutlamalarda tercih edildiği görülmektedir.

Fotoğraf 31. Üç etek entari önden ve arkadan görünüşü
(Kırzioğlu 1994:55)

Yöredeki üçetek entariler hakkında Kırzioğlu (1991), şöyle açıklama yapmıştır:

Üç etek entarilerin önleri ve eteklerinin çevresi, karşıt renklerdeki şeritlerle süslenmiştir. Bu süslere, “Zincef” denir. Ön-Etek uçları kaldırılıp, arka-etekler de düzenlenince, öne bir siyah önlük takılır... Bölgede, üç etek entariye “Saya”, onun üzerine giyilen kolsuz üstlüğe “yelek” veya kollu giysiye “Çepken” denir. Kol’a bilek kısmı tasmalı, üst kesimi büzme bağcıklı (şimdilerde lastikli) geniş birer “Kolçak” takılır. Kolçak ağzındaki tasması da, entarilerde olduğu gibi, kolçakla karşıt renkteki kumaştan yapılır. Be değişik renkteki kol-tasmasına (kol ağzına) da, entarilerdeki gibi, “Zincef” deniyor. Geniş olan konçağın ortası, bir bağ ile hafif sıkılarak, boğum yapılır. Kolçak renginin, göğse takılan “Tor” ile giysilerin rengine uymasına özen gösterilir. Günlük giyimi ile Hanak Türkmen Kadını (Fotoğraf 31) önden arkadan görülmektedir (Kırzioğlu, 1991:279).

Fotoğraf 32. Etek uçları kaldırılmış üçetek entarinin önden ve arkadan görünüşü ile, top görünümü.
Hanak Türkmen kadınları (Kırzioğlu, 1991:279)

Daha çok kırsal alanlarda kalmış yerlerde giyilen bu giysiler; yerel halk tarafından günlük yaşamlarının birçok alanında kat kat giyilmiş ve ilin yazları serin kışları soğuk olması nedeniyle giyene rahatsızlık vermemiştir (Fotoğraf 32). Hatta geçmiş dönemlerde bu şekilde giyinmeyen özellikle yeni gelinler ve kızlar hoş karşılanmamıştır. Hayatını hayvancılıkla kazanan halk iş yaparken bile bu giysileri giymişlerdir.

Günümüzde kutnu kumaş olarak adlandırılan ipekli kumaşlara yörede “hare” denilmektedir. Hare “dokumasındaki özellik nedeniyle mermer gibi damarlı bir görüntüsü olan bir tür ipekli dokumadır. Eskiden özellikle mor renkte olanları daha çok revaçtaydı. Sof kumaşına benzeyen daima düz renkli olan dalgalı bir görüntüsü vardır” (Salman, 2011:212).

Fotoğraf 33. 20. yy.da Posof kadın giyimi (Gündoğdu, 2019:96)

Merkeze daha yakın yerlerde kadınlar zamanla daha sadeleşmiş ve kişinin maddi durumuna göre daha çok gümüş, altın ve bazı madenleri kullanarak giysilerini tamamlamışlardır. Başa giyilen kofiyin alın kısmına gümüş pullar takılmış ve üzerine vala benzeri örtü kullanılmıştır. Gümüş gerdanlık ve kemer kullanılmıştır. Entaride (Fotoğraf 33) benzer özellikler bulunsa da daha sade ve renksizdir. Ayakkabı rugan ve deri tercih edilmiştir.

2.2.1. Üst Bedene Giyilen Kadın Giysileri

Kars Müzesi'nde bulunan üst bedene giyilen giysiler; üçetek entari-elbise, cepken, gömlek (bluz) ve yelectir. Bu giysiler yörede kullanılmış fakat müzede eksik olan bazı üst beden giysileri

bulunmaktadır. Genel olarak yörede çuha, dayra (daire, don), üçetek (entari), köynek (gömlek-iç köyneği), cepken, yelek kullanılmaktadır. Bu giysiler genelde yün (çuha), kadife, ipek, keten ve pamuklu dokumalardan üretilmiştir.

Anadolu'nun birçok yerinde görülen fakat Kars-Ardahan yörelerinde farklı özellikler barındıran üçetek entari için Kırzioğlu (1991), şöyle açıklama yapmıştır:

Geleneksel giysi olan üçetek entari'ye, bölgemize göre "Dayra/Deyre", "Çevirme Entari", "Peşli", "Üç-Peşli", "Saya" ve "Boyu-Entari" gibi değişik adlar verilir. Üçetek Entari'nin ön etekleri, ya düz olarak serbest bırakılarak sarkıtılır veya uçlarından kaldırılarak birleştirilir. Yeni evli kadının, en az beş entari, üç etek ve bir yelege bir arada giymesi gerekli görülür (Kırzioğlu, 1991:278).

Entarilerin ön uçları kaldırılmadan, önce bele, genişçe bir dokuma "Kuşak" sarılır. Bu kuşak sayesinde üçetek entarilerin ve eteklerin uçları kaldırılarak, yan tarafından bele sıkıştırılır. Uçların, yanlarda toplanarak sıkıştırılmasının amacı, giyenin bedenine hem genişlik vermek, hem de renk zenginliği göstermektir. Evli kadınların üç etek entarileri, çoğunlukla kadife kumaştan üretilmiştir. Birçok giysi, giysi tamamlayıcıdan oluşan giysileri üst üste giyen yöre kadınlarının günlük yaşantılarında, bu kadar giysiyi giymek zor gibi görünse de hayatlarını bu şekilde sürdürmüşlerdir.

1985-1990 yılları içerisinde, Kars il sınırları arasında bulunan Ardahan ilinin, Hanak ilçesinde, Görgünay (2008) yaptığı araştırmalar ile üçetek entarinin yöreye has özellikleri (Bkz. Fotoğraf 34-35) ile ilgili şöyle açıklama yapmıştır:

...Burada 4-5 kat üç etek entari üst üste giyilmiştir. Ayrıca, üç etekler arasına 3-4 adet etek giyerler. Bu etekler peştamal gibi dikdörtgen olup, üçeteklerin aralarında, bele bağlanır. Üçetekler arasında kullanılan bu eteklerden biri, önden arkaya bağlanırken, ötekisi arkadan öne bağlanır. Biri arkada, ikincisi önde olmak üzere birbirini takip eder. Üçetek aralarında bele sarılan eteklerden öndekilere "düz örtü", arkadakilere "belleme", alttan giyilen gömleğe "göynek eteği" denir (Görgünay, 2008:295).

Fotoğraf 34. Üst üste giydirilmiş entarilerin etek uçları kaldırılmadan görünüşü (1985). (Kırzıoğlu, 1991:285)

Fotoğraf 35. Etekleri toplanmış üçetek entarili evli kadın giysisinin arkadan görünümü (1998). (Görgünay, 2008:298)

Göynek, çoğunlukla pamuklu ve ipek kumaştan üretilen ve çuha (cepken, yelek) altına giyilen giysidir. Yakası genelde hâkim veya V yakadır. “V yakayı genç kızlar tercih eder. Çünkü boğaz altına altın, gümüş gibi gerdanlık veya başka takılar takılırdı. Dik görünümlü hâkim yaka daha çok kışlık olarak kullanılırdı. Gelin veya kadınlar giyerler” (İğdır Kültürü,1923:122). Göynek dizlere kadar uzanır (Fotoğraf 36) ve yan kenarları yırtmaçlıdır. Üzerine mintane (yelek, gurduşka) veya cepken giyilir. Camedan ve cepken; pamuklu, çuha veya kadife dokumadan olabilmektedir. Pamuklu ve çuha olanlar genelde günlük giyimde tercih edilmektedir. Yelek ve cepken bele kadar oturmuş biçimdedir ve astarlıdır. Cepken ön bel orta kısmından gümüş veya herhangi bir bağ ile tutturulur.

Fotoğraf 36. Gönnek (gömlek), cepken giyimli kadın (Çiftçi, 2015:131)

2.2.2. Alt Bedene Giyilen Kadın Giysileri

Alt beden giysileri; şalvar (tuman- saltak, fistan) ve üçeteklerden oluşmaktadır. Şalvar oldukça geniş ağıldır. Paçaları ve beli lastik geçirilerek büzmeli yapıda (Bkz. Fotoğraf 37) ayak bileklerine kadar uzun giysidir. Ayak bilekleri “ çorabın üzerine çıkarılır. Renk olarak üç etek ve şalvarın birbirini açacak renkler seçilir. Daha çok kırmızı, çizgili ve desenli olanları kullanılır” (Erden vd. 1999:237). İpek, pamuk vb. kumaşlardan olmakla birlikte genellikle üçetek entarinin kumaşından tercih edilir.

Yöredeki giyinen şalvar hakkında Kırzioğlu (1991), şöyle açıklama yapmıştır:

Şalvar, pazenden olup, pijama gibi dikilir ve paçaları, çorap koncuna sokulur. Etek ve entarileri üst üste giyerken, özellikle, renklerin birbirine uyumuna dikkat edilir. Çünkü entarilerinin etek uçları ile birlikte, peştamal biçimindeki eteklerin uçları da, kaldırılır. Böylece giyenin arka tarafında öyle bir düzenleme yapılır ki, kat kat giyilen entari ile eteklerin, renkleri, arkadan görünür. Bu bakımdan, birbirini takip eden renklerin uyumu önemlidir (Kırzioğlu, 1991:278).

Fotoğraf 37. Kadın şalvarı (KK1, Kars, 2019)

Kadınların alt bedene (bacaklarda) giydiği giysi diz donudur. Dayra olarak isimlendirilen don, üçteğın altına giyilen giysidir. “Bel kısmı uçkurlu, paça kısımları ayak bileklerinde ilik ve düğmeli, elbiselerin rengine uygun kumaşlardan çift katlı yani astarlı olarak dikilir. Adına bazı yerlerde “dizdonu” çoğu yerlerde de “tuman” derler” (Dündar ve Çetinkaya, 2002:147) şeklinde tanımlanmıştır..

2.2.3. Kadın Giysi Tamamlayıcıları

Kadınların tamamlayıcı giysileri genel olarak; dinge (kofık), döşlük (göğüslük), peştamal, kolçaktır. Ayaklarda renkli ve nakışlı çorap, çorap üzerine kundura, deriden yapılan çapula gibi ayakkabılar giyilir. “Kadın süslerinin en önde gelenleri başlıklar, göğse takılan beşi bir yerdeler, top altınlar, gerdanlıklar, küpeler, hamaylı muska ve boncuklar, kuşak ve kemerler, elbiselere ve yemenilere dikilen oyaldır” (Kars Müzesi Raporu, 2018). Genç kızlarda saçlar uzun, bir-iki veya 40 tane örgülüdür. Saçlarının uçlarında boncuklardan süslemeler vardır.

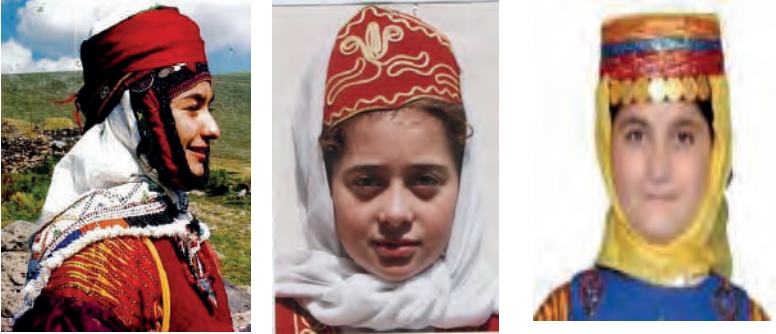
Giysiler ve giysi tamamlayıcılarda özellikle boncuk ve düğme (sedef) süslemeleri dikkat çekmektedir. Bunların yanında altın, gümüş, bakır gibi metallerden süslemeler mevcuttur. İpek ibrişim, mum, pamuk, at kılı, boncuk gibi çeşitli malzemeler; tuğ, mekik, firkete ve iğne ile işlenerek yapılan oyalarda kadınların baş süsüdür” (Kars Müzesi Raporu, 2018). Başa takılan vala ve çevreler, hotozlara işlenen oyalarda, saçta takılan boncuklar hepsi ayrı bir duygu paylaşımıdır. Bu duygu paylaşımını Kars Müzesi (2018) şöyle açıklamıştır:

“Sevgilisine sarı bir çevre gönderen genç aşıktır, sararıp solmaktadır. eğer bu çevre servilerle bezenmişse hasretinden ölmeyi düşünmektedir. Yeşil ise arzulu, mavi ve çiçek bezemeli ise ümitli ve şevklidir” (Kars Müzesi Raporu, 2018). Kars ilinde çoğunlukla yeni evlenen çiftler erkeğin ailesiyle yaşamıştır ve evin gelini bekarken hazırladığı çeyizinden renkli örtülerle duygularını ifade ederdi. Yeşil takmışsa “evimden memnunum, burada herkesle aram çayır çimen” anlamı taşırdı (Kars Müzesi Raporu, 2018).

Müzede bakır, gümüş, altın, altın suyuna batırılmış tepelikler ve tepe süsleri bulunmakla birlikte iskeleti kasnak olan dinge (kofik) tarzında süslü tepelikler de bulunmaktadır. Bakır, gümüş, altın ve altın suyuna batırılarak farklı tekniklerle süslenmiş tepelikler “düz veya kubbemsi, genellikle dairesel; çok nadir kare biçimde olup üzerine dikilerek veya fesin üzerine oturtularak takıldığı gibi, fessiz “serpuş” gibi saç üzerine oturtularak da kullanılan” (Avcı, 2013:34) tamamlayıcı başlıktır.

Genel olarak baş giyiminde kullanılan başlık ve parçaları; dinge (kofik, araşkın), vala (kalagey, yaylık, alınlık, leçek), (başörtüsü), saç bağı (dulluk ipi), sakal duruk (sakaldırık, çene altlığı) olarak tespit edilmiştir. Yörede kadınların başına giydiği iki tür başlık olmasına rağmen adları aynı anılmaktadır. Birincisi (Fotoğraf 38a) Türkmen kadınların giydiği; üzerine boncuk işlemeli alınlık, vala, sakalduruk, vb. giysi tamamlayıcıların takıldığı başlık, ikincisi ise (Fotoğraf 38b ve 38c) Kafkas giysilerinde kullanılan yine bir çember üzerine geçirilmiş altın-gümüş vb. dizilmiş, üzeri sıрма işlemeli, vala, keten takılan başlık türüdür.

a. Türkmen başlığı   b. Kafkas başlığı   c. Kafkas başlığı
Fotoğraf 38. Başlık Örnekleri, a. Türkmen başlığı (Kırzioğlu, 1991: 424); b. ve c. Kafkas başlığı (Aydın, 2005: 78)

Başlıklar, kadınlarda genel görünüş itibarıyla farklı görünmez. Fakat üzerindeki değişik detaylar ile birbirlerinden ayrılırlar. Bütün başlıklarda başa önce, fesin kenarlarına kasnak geçirilip ve 4-5 cm yükselmesini sağlayan, “dinge” (kofi, kofik) giyilir. “Dinge” kelimesi Türkçe, “Kofik” ise farsça bir kelimedir. Dingenin üzerine ipek, keten, tül gibi örtüler bağlanarak, altın, gümüş, boncuk gibi çeşitli aksesuarlarla süslenir. Tepeliğin üst tarafı düz ise gümüş, bakır gibi madenlerden tepelik konur, renkli boncuk işlenir veya üzerine kumaş geçirilerek boş bırakılır. Kars ve çevresinde adına “Kelağay” veya çoğunlukla “Vala” denilen; keten, ipek gibi beyaz veya renkli başörtüleri örterler.

Anadolu'nun birçok yerinde kullanılan fes yöresinin kültürüne göre şekillenmiştir. Başlıkların şekilleri ve süslemeleri giyinenlerin sosyal yaşamı ve durumu hakkında bilgi verir. “Mesela tepelik ve fese takılan altın miktarı bazı bölgelerde evlilik yıllarını gösterir. Yine hotozun hafif öne, yana veya arkaya eğilmesinden giyinenin nişanlı, dul, evli veya genç kız olduğu anlaşılır” (Kars Müzesi, 2018).

Bölgedeki bazı geleneklere göre, genç kızlar evleninceye kadar çok süslü başlıkları giymezler sadece sade bir başörtüsü takarlar. Oya ve işlemlerle süslü örtüler, genellikle çene altından bağlanır, bazen boynu kapatmak için arkaya sarkıtılır, bazen omuzlara iliştilir, bazen de ağzı kapatmak için bir kısmı serbest bırakılır. Başlıkların ve örtülerin gösterişli ve emekli örnekleri gelinlerde ve bekar kızlarda görülür.

Fotoğraf 39. Genç kız başı (tepetopu, kozik,) (Orta Doğu Video İşletmeleri A.Ş.,1986:99)

“Dinge” hakkında Dündar ve Çetinkaya (2002) şöyle açıklama yapmıştır:

Fes veya keçe külah üzerine bağlantılı şekilde yapılmış iki parmak eninde tahta veya benzeri kasnak. Baş ıncitmemek için kasnak yumuşak kumaşlarla iyice sarılır. Dinge'nin alın tarafına gelen kısmında ailenin mali durumuna göre altın, gümüş, penez, çinpulu ve boncuk dizilir. Kulak hizalarından ve her iki taraftan da boğazı tutacak şekilde altın, gümüş, penez ve çinpulu, çoğu zaman da boncukla süslenmiş “Buğağılık” yapılır (Fotoğraf 39). Dingenin üstüne çatma ve atma denilen iki adet ipekli vala bağlanır. Her ikisi de renkli olur. Çatma alını sıkamak, atma ise yakaları kapatmak ve ağza yaşmak (yamşak) almak içindir.

Fotoğraf 40. Evli kadının boncuk işlemeli ketenin önden ve arkadan görünümü (orz.1998) (Kırzioğlu, 1991:425)

Alan araştırmaları ve yazılı kaynaklarda çoğunlukla Türkmen tarzı olarak nitelendirilen fakat Kars genelinde Dinge (kofik) diye adlandırılan başlığın yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Dinge (kofik) denilen başlık (Fotoğraf 41) boncuk, gümüş, altın gibi aksesuarlarla süslenir ve genelde başlık kenarlarının her iki yanından, çene altına sarkacak ve kulak önlerine gelecek şekilde renkli boncuk dizileri tutturulur. Bu dizilere “Çene Bağı” denilmektedir.

Fotoğraf 41. Dinge (Kofik)
(Aydın, 2005:78)

Fotoğraf 42. Çenebağı, siğil.
(Kırzioğlu, 1991:424)

Çene bağı (Fotoğraf 42), hem başlığın sabit kalmasını sağlar (dengeleme unsuru) hem de tamamlayıcı özelliği ile başlığa güzel bir görünüm katar. “Bu bağa “Çenebağı”, “Sakanduruk” “Sakandırık” veya “Sakaldırık” da denir. Bu söziün aslında “Boyun - Duruk” deyimindeki gibi “sakal/çene-altı’nda duran” anlamında, “Sakal-Duruk” olduğu bellidir. Bu bağlara ayrıca, “Boyun- Çeyreği” denilmesi de, ona 1/4 yani çeyrek altın dizilmesine göredir” (Kırzioğlu, 1991:281). Çenelik veya boğazaltı da denilen bu bağ “bir cm kadar eni olan bir bezden ibarettir. Birkaç kat yapılarak sıkıca dikilir, çene altından geçirilerek genellikle kofığe bağlanır. Kofığı tutturmak içindir. Pek yaygın olmamakla beraber gelin ve yaşlılar arasında daha yaygındır” (İğdir Kültürü,1923:121). Çene bağı diğer giysilerde olduğu gibi kişinin sosyal yasantısı ve maddi durumu hakkında bilgi verir.

Değişik aksesuarların kullanıldığı başlıkların süslemeleri, farklı anlamlar yüküldür. Evli kadınlar alına bağlanan boncuklu bağ olan ve adına “Siğil” (Fotoğraf 41) denilen şakak bağı bağlar ve bu bağa mali durumuna göre gümüş veya altın paralar dizer. Evli kadınlar ve yeni gelinler, başlığın arka tarafında boncuktan dizilmiş süslemeler de kullanılmakta ve bu diziler alının kenarlarındaki genelde sedef olan düğmelerle tutturulur. Bu dizilere “Yular, dulluk ipi” (Fotoğraf 42) denilmektedir. Genelde genç kadınlar özel günlerde yulara, “Kadın başlığının arka tarafına, boncuktan yapılmış 15-20 cm uzunluğunda “Top” (Fotoğraf 32) denilen bir püskül de takılır” (Kırzioğlu, 1991:282).

Fotoğraf 43. Dulluk ipi (kofiğin arkasından sarkıtılan boncuklu parça)
(KK1, Kars, 2019)

Yeni evli kadınlar ve genç kızlar dulluk ipini (Fotoğraf 43) keten örtü üzerine T şeklinde takarlar. Tamamı boncuktan ve sedef düğmelerden yapılan, uçları da boncuklu püskül görünümlü olan dulluk ipi, 3-4 cm eninde olan T kısmındaki kancalar ile başlığın arka kısmına doğru tepe tarafına tuttur. “Dulluk İpi”, birçok renkli boncuk diziler halinde sıralanıp geometrik şekillerle işlenir.

Fotoğraf 44. Saç bağı, yedek, saç ipi vd. yeni gelin (elinde kovaları) ve nişanlı genç kızın arkadan görünümü.
(Kırzioğlu, 1991:282)

Genç kızlar ve kadınlar giysilerinin arkasına boncuk, gümüş, kordonet ip gibi malzemelerle “saçbağı, saç ipi” adında giysi tamamlayıcı takarlar. Saçbağı (Fotoğraf 44) arkadan belle bağlanarak etek ucuna doğru sarkıtılır. Ayrıca belin her iki yanlarına ve önüne yine boncuklardan yapılmış “yedik” takılır. “Saç ipi, yatık dikdörtgen şeklinde olup, alt kısmı, iç pamukla doldurulup, yuvarlak örülmüş, parmak kalınlığında saçaklı bir süstür” (Kırzioğlu, 1991:282).

Yöre başlıklarında çeşitli bağlama şekilleri bulunmaktadır ve bu yine genç ve yaşlılara göre değişkenlik göstermektedir. Bunlardan bir tanesi fes üzerine yöreye has özelliklere göre çeşitli renklerde örtüler (vala) sarılır. Başlığın üzerine üçgen şeklinde; bir kenarı başa sarılan kısmı sade, iki kenarı renkli boncuklarla işlenmiş ve püsküllü, keten kumaştan (Fotoğraf 45) beyaz bir örtü örtülür.

Fotoğraf 45. Keten (kadın başlığına takılan taş boncuk işlemeli başörtüsü)
(KK2, Kars, 2019)

Yaşlılar genellikle dinge kullanmazlar. Gençlere göre daha sade başlık takarlar. Fes, külah, takke gibi başlıklar takıp alınlarına sıkı bir şekilde yünlÜ çatma bağlarlar. Keten örtüleri sade ve çok az süslüdür (Bkz. Fotoğraf 5). Orta yaşlılar ise dingeleri (Fotoğraf 46) daha sade ve az gösterişlidir.

Fotoğraf 46. Tepelik, Kars-Digor. (Kırzioğlu 1994:55)

Kadınlar ayaklarına; yemeni (çapula, iskarpin, kundura), çarık, pisi pisi (ayakkabı), çorap giyerler. Yemeni bazı yörelerde başa giyilen örtüdür fakat Kars yöresinde ayağa giyilen veya ayağı örten herhangi bir bağı olmayan kaba deriden (Fotoğraf 47a, 47c) yapılmış ayakkabıdır. Pisi pisi, yumuşak deriden yapılan, bazıları tabanlı bazıları da tabansız yumuşak ayakkabıdır. Çarık ise tabanı olan ve bağcıklarla ayağa sabitlenen (giyilen) ayakkabıdır. Fakat yörede yemeni'ye; çarık, iskarpin, kundura da denilmektedir. Günümüzde tabansız olarak kullanılan pisi pisi (Fotoğraf 47b) halk oyunlarında kadınlar tarafından giyilmektedir.

a. Yemeni

b. Pisi pisi

c. Yemeni (çarık, iskarpin, kundura)

Fotoğraf 47. Ayakkabı Örnekleri, a. Yemeni, b. Pisi pisi (Aydın, 2005:75-80); c. Yemeni Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Çoraplar, genelde elde örme tekniği ile üretilir. Yörede çorap hammaddesi çoğunlukla yündür ve elde beş şişle işlenir; kişinin ailesini, maddi durumunu ve sosyal yaşamından bilgiler yansıtır. Çoraplarla ilgili Kars Müzesi Raporu (2018-2019)'nda şöyle bilgiye yer verilmiştir:

Genç kız ve kadınların kendilerine veya sevgilileri için ördükleri çorapların motif ve renklerinde gizli tuttıkları birçok anlam olduğu anlatılmaktadır. Köylerinde çorap, ayağa giyilen bir giysiden çok özlemi, sevinci, kederi ve ümidi anlatan ayrı bir dildir (Kars Müzesi, 2019). Çoraplarda çeşitli inanışlar ve adetler vardır. “Beyaz renkli bir çift çorabın hediye edilmesi hayra, siyah renkli bir çorabın hediye edilmesi şerre yorumlanır. Dul bir kadının erkek çorabı giymesi, evlenmek istediğini anlatır. Kaybolan çorap teki, o evde yaşayan evli veya nişanlı çiftin ayrılık habercisi olarak yorumlanır (Kars Müzesi Raporu, 2018).

Fotoğraf 48. Yün çorap, önden ve arkadan görünümü.
(KK2, Kars, 2019)

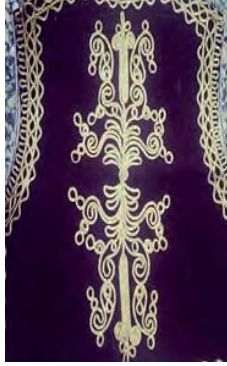
Çorapların ön yüzeyine yörede bulunan halı ve kilim motifleri işlenir, ayak tabanı ise çoğunlukla balıksırtı motifi (Fotoğraf 48) hâkimdir. Ön yüzeyinde (ayak) koçboynuzu motifi önemli bir figürdür. Tamamı veya uçtan (bilekten) motifli ve sade olanları da vardır. Çoraplar bazen şalvarın üzerine diz kapağının altına kadar uzatılarak giyilir, bazen de şalvarın altına giyilir.

Yörede giysilerin süslenmesi ve bütünlük kazanması açısından giysi tamamlayıcıları önem arz etmektedir. Bu giysi tamamlayıcılar; döşlük (göğsülük, tor), kolçak, kemer (gümüş ve altın), kolan kemer ve kuşak (kuşak)'tan oluşmaktadır.

Yörede renkli boncuktan, el emeği ile üretilmiş süslemeler giysilerde ve giysi tamamlayıcılarında görülmektedir. Bunlardan bir tanesi tamamlayıcı yöresel giysi olan “tor” dikdörtgen ve kare şeklindedir. Tor (göğsülük, döşlük); tamamı taş boncuktan işlenen ve bir kumaş üzerine monte edilerek kadınların göğsüne takılan (Bkz. Fotoğraf 49) giysi tamamlayıcısıdır. Üst ve alt köşelerinde düğme iliği bulunur. Üst ilikten boyuna, alt köşelerinde

de arkadan bağlamak için bağlar bulunur. Bu bağlarla boğazdan bele kadar göğsü kapatacak şekilde boyundan ve belden bağlanır. Tor'un alt tarafı astarlıdır ve altta kumaş görünmeyecek kadar sık işlenen renkli dizili boncuklar geometrik motiflidir. Çevresi dizili sedef veya renkli düğmeler ile çevrelenir. Giyinen göğüsliğin kısa kenarı üste gelecek şekilde boynundan tutturur. Renkli olanları genç ve evliler takarken, genelde siyah ve koyu renkleri yaşlılar (Bkz. Fotoğraf 5) ve dul kadınlar takmaktadırlar.

Fotoğraf 49. Tor (göğslük, döşlük) soldaki (KK2, Kars, 2019) sağdaki (<https://kars.ktb.gov.tr/TR-54861/yoresel-giysigiyim-kusam.html>)

Fotoğraf 50. Kolçak, tor (Ege Üniversitesi Etnoğrafya Müzesi, 2019)

Gençler ve yaşlılar kol dirseklerinden bileklerine kadar uzanan, kol dirsekleri ve bileklerinden büzgülü “kolçak” (Fotoğraf 50) takar. İş yaparken özellikle de hayvan sağarken kolların kirlenmemesi için bu kolçaklar kullanılır, bazen de bu kolçaklar kol dirseklerine kadar toplanır. Ayrıca yörede giyilen giysilerin bazıları truvakar kollu olduğundan kolları kapama görevi de yapar. Yaşlılar çoğunlukla siyah ve koyu renkleri tercih etmelerine karşın gençler giysilerinin renklerine uygun canlı renkleri tercih eder. Kolçağın bilek kısmında bulunan manşet ile kolçak rengi genellikle zıt renklidir. “Bu zıt renkte olan kolçak tasmaına zincif denir. Geniş olan kolçağın ortasından bir bağ ile hafif sıkılarak boğum yapılır” (Görgünay, 2008:296).

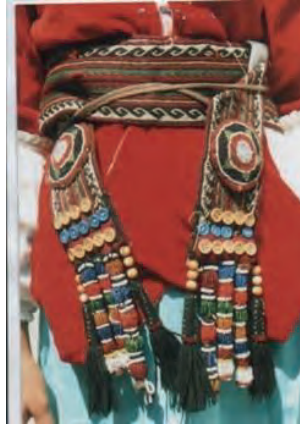
İlde 18. ve 20 yy. arasında kullanılmış yörenin işçiliğini, motiflerini (süslemelerini) ve bazı özellikleri ile kültürünü yansıtan kemerler bulunmaktadır. “...Kafkas kemeri olarak da bilinen gümüş kemerlerin işçilikleri ve ince telkâri işlemleri oldukça dikkat çekicidir. 19. Yüzyılda gümüş ustalarının yaptığı kadın ve erkek gümüş kemerleri üzerindeki bitkisel ve geometrik motifler kullanıldığı dönemin zevklerini yansıtmaktadır” (Bayrambey, 2019:28-31).

Gümüş kemer yöre halkı tarafından günümüzde de kullanılmaktadır. Halk, Kafkas Kemerini nadiren günlük yaşamlarında, çoğunlukla da bayramlarda, özel günlerde, misafirlikte, gezmede kullanmaktadır. Öyle ki bazı yaşlı kadınların günlük yaşantılarında gümüş kemer, giysilerinin ayrılmaz parçasıdır. Şehir merkezinde bulunan birkaç kuyumcуда kemer tamiratı, kişiye özel üretim ve satış yapılmaktadır.

Hammadde malzemesi hayvansal kökenli olup, yün ve ipektir. Dokuma tekniği ile üretilen kuşak ve kolonlar çoğunlukla yünden olmakla beraber ipekli dokumaları az da olsa mevcuttur. Yörede dış giysinin üzerine, bele sarılarak tamamlayıcı giysi olarak kullanılan kuşaklarda genellikle pastel renkler kullanılmıştır.

Fotoğraf 51. Kolan kemer (bel bağ)
(KK2, Kars, 2019)

(Aydın, 2005:113)

Kolan kemer; yöredeki kili, halı ve çorap motiflerinin hâkim olduğu, elde veya makinada dokunarak üretilen yün kemerdur (Fotoğraf 51). Kemer giysinin en dış kısmına bele sarılarak takılır ve uç kısımları belin yanlarından sarkıtılır. Kemerin uç tarafları boncukla, renkli düğmeler ve püsküllerle süslüdür. Özellikle motifli boncuk işlemler ön plandadır. Kemerde kullanılan bu boncuk ve düğmeler kemere canlılık verir.

Fotoğraf 52. Gümüş kemer (Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Kişinin maddi durumuna göre takılan gümüş (Bkz. Fotoğraf 34) veya altın kemerler ise genelde entarinin üzerine takılır. Günümüzde özellikle de kadınlar tarafından kullanılmaya devam etmektedir ve gümüş kemeri üreten, tamirini yapan ve satan işyerleri bulunmaktadır. Savat, granülasyon, kabartma gibi tekniklerin kullanılarak yapıldığı kemerlerde tokalar (Fotoğraf 52) daha iri ve gösterişlidir. Kemerin parçaları çoğunlukla deri üzerine geçirilerek monte edilir. Genelde deri dış taraftan görünmez.

Fotoğraf 53. Kuşak (Kars İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019)

Yine kadınların bellerine sardıkları ve genelde yaşlıların tercih ettiği, soğuktan korunmak için yün ve enli kuşaklar (Bkz. Fotoğraf 5, 53) kullanılır. Yöresel kilim ve halılarda kullanılan motifler kuşaklarda görülmektedir. Bunların ipek olanları da mevcuttur. Yaşlılar çoğunlukla siyah, kahverengi gibi koyu renkler tercih ederler ve kuşak'ın uçları genelde püsküllüdür. Bu kuşak'ların enli ve uzun olmasının nedeni omuzlara şal olarak da kullanılmaktadır.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Meteryal ve Yöntem

Çalışma nitel bir araştırma olup, tarama modeline dayalı olarak yürütülmüş ve ulaşılan geleneksel kadın ve erkek giysileri ile giysi tamamlayıcılarının görüşme, gözlem ve döküman incelemesi sonucunda analizleri yapılmıştır.

Kars yöresi kadın ve erkek giysi ve giysi tamamlayıcılarını incelemek amacıyla hem sahada hem de Kars Müzesinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırma kapsamında Kars müzesinde ulaşılan giysiler; erkek kaftan 21, cepken-yelek 6, entari (elbise, üçetek) 8, bluz 1, iç gömleği 1, hırka 2, erkek tozluk 2, kadın ayakkabı (nalın) 1, yün çorap 24, eldiven 1, göğüstük (tor) 3, apolet 3, kadın gümüş kemer 31, erkek kemer 5, kemer tokaları 18, örtü (ihram) 9, şal 4, kuşak 10, şal kuşa 2, kadın tepelik 12, kalpak 3, dulluk ipi 1, kofik altlığı 1 adet giysi ve giysi tamamlayıcıları envanter kayıtları tarama, gözlem ve görüşme yöntemiyle incelenmiştir.

Bu giysiler; üst bedene giyilenler, alt bedene giyilenler ve giysi tamamlayıcılar olarak incelenmiştir. Kitap içerisine kalıpların hepsi koyulmayıp, örnek temsil etmesi için bir ürünün (Bkz. Görsel 6) kalıp üretim süreci 1/20 kalıp ölçekli olarak eklenmiştir.

3.1.1. Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesindeki Kars yöresi kadın ve erkek halk giyimi ve giysi tamamlayıcıları oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise Kars yöresi ve yörede bulunan Kars müzesi oluşturmaktadır. Örneklem seçimi ulaşılabilirlik, sosyo-kültürel yapı, etnik yapı, sosyal yapıda çeşitlilik, zaman ve maddi olanaklar dikkate alınarak yapılmıştır. Müze'de 165 adet, alan ve literatür araştırmalarında 53 adet giysi ve giysi tamamlayıcı parçalar, örneklem içerisine alınmıştır. Müzeden elde edilen giysi ve giysi tamamlayıcılar ekler kısmında (Bkz. Ek I- CLXV), alandan ve literatürden elde edilenler ise fotoğraf (Bkz. Fotoğraf 1-53) olarak belgelenmiştir.

3.1.2. Veri toplama yöntemi

Müzedede bulunan giysiler dönüşümlü olarak restorasyona gönderildiği için eserlerin fotoğraflanması yaklaşık iki yıllık süreçte tamamlanabilmiştir. Bu süreç içerisinde müze envanter kayıtları incelenmiş ve Müze'deki eserlerin bütüncül bir şekilde olmadığı ve eksikliklerin olduğu tespit edilmiştir ve alan araştırması için ilgili kurumlar, yöre halkı, ilgili araştırmacı ve sanatçılar vb. ile iletişime geçilip geleneksel giysi ve giysi tamamlayıcılar araştırılmıştır. Yörede ulaşılan geleneksel giysiler model, süsleme, dikim, renk, motif vb. özellikleri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ve incelemelerden sonra güncel kadın giysi tasarımları, Kars erkek ve kadın geleneksel giysi ve giysi tamamlayıcılardan yola çıkılarak günümüz beğenisine göre gündelik giyilebilecek tarzda modern tasarımlar oluşturulmuştur.

3.1.3. Verilerin Analizi

Araştırma ve inceleme aşaması bittikten sonra elde edilen bulgular ışığında, günümüz beğenisine uygun güncel kadın tasarımları yapmak amacıyla hikaye panosu hazırlanmıştır. Hikaye panosundan yola çıkılarak 40 adet (Bkz. Ek- CLXVI - Ek CCV) eskiz çizim yapılmıştır. Eskiz çizimlerinde bulunan modellerden yola çıkılarak, 23 adet yeni model (modelden model çıkarma) eskiz olarak tasarlanmıştır (Bkz. Ek CCVI – CCXXVIII). Bu 23 adet eskiz çizim içerisinde 12 adet tasarım (Bkz. Ek CCXVII-CCXXVIII) seçilmiştir. Seçilen 12 adet tasarım kapsül koleksiyon niteliğinde ve günlük tarzda olup, Coral ve Illustrator programlarında artistik tasarım olarak çizilmiştir. Üretim sürecinde, artistik tasarımların teknik föyleri çizilip detaylandırılmıştır. Daha sonra giysilerin temel kalıpları 38 beden olarak çıkarılıp, model uygulaması yapıldıktan sonra dikiş payları verilerek şablonlanmış ve üretime hazır hale getirilmiştir.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1. Moodboard (İlham Panosu- Hikaye Panosu)

Çağımız gereği, sürekli değişim ve gelişim içerisinde olan toplumlar halini almış durumdayız. Bu değişim ve gelişimler ile kültürel değerlerimiz bir parçası olan geleneksel giysilerimiz kullanılmamaya başlanmış ve unutulmaya yüz tutmuştur. Geleneksel giysileri yaşatmak ve günümüzde beğenisine sunmak için Kars geleneksel kadın ve erkek giysi ve giysi tamamlayıcılardan esinlenilmiştir. Geleneksel giyim parçalarının özelliklerinden yola çıkılarak ve günümüz moda beğenisi araştırılarak günlük giysi tarzında ürün oluşturmaya karar verilmiştir.

Tasarım sürecinde öncelikle Kars geleneksel kadın giysilerinden esinlenilerek renk paletlerinin de olduğu hikâye panosu (Görsel 1) tasarlanmıştır. Hikâye panosundan yola çıkılarak, eskiz şeklinde tasarımlar çizilip ve aralarından 12 adet kapsül koleksiyon tarzında giysi tasarımı oluşturulmuştur.

Görsel 1. Hikâye ve renk panosu

Bu bölümde üretimi yapılan tasarım fikirlerinin teknik çizimleri 22 adet Föy şeklinde Corel Draw 2020 programında çizilmiştir. Teknik çizimler ön ve arka olarak çizilip üretime yönelik işaretlemelerle detaylandırılmıştır. Beden ölçüsü 38 olarak belirlenmiş ve model föylerinde; model ismi, beden, renk, model tanımı, teknik çizim, parça listesi, kullanılan malzemeler ve malzeme görselleri bulunmaktadır. Model föyünün altına modelin analizi yapılmıştır.

12 adet kadın giysisinden ve toplamda 30 parçadan oluşan özgün kapsül koleksiyon niteliğindedir. Tasarımların üretim aşamasının anlaşılabilir olması için model föyleri hazırlanıp detaylandırılmıştır. Her model föyünün teknik analizi yapıldıktan sonra tasarımın görsel halinin açıklamalarında; esinlenen kaynaklardan, form özelliklerinden ve malzemelerinden bahsedilip sunulmuştur.

4.2. Güncel Tasarımlar (Artistik Çizimler, Model Föyleri ve Tasarım Görselleri)

Bu bölümde güncel giysi tasarımları sırasıyla; modelin artistik çizimi, teknik föyü ve giysinin üretilmiş görseli arka arkaya gerekli açıklamalarla verilmiştir.

Artistlik çizim; tasarımın süreçlerinden bir tanesidir ve manken üzerine çizilerek oluşturulan görsellerdir. Çalışmada eskiz olarak çizilen tasarımlardan seçilen 12 adet kapsül koleksiyon tarzında giysiler bu bölümde Coral ve Illustrator programlarında renklendirilerek tekrar çizilip görselleştirilmiştir.

Farklı şekillerde oluşturulabilen model föyleri; üretimi yapılacak tasarımın, üretim detaylarını üreticilere anlatmak için kullanılan çalışmalardır. Başka bir deyişle artistlik çizimi yapılmış tasarımın veya bir tasarım fikrinin üretime başlamada kullanılan açıklayıcı dokümanıdır. Üretim esnasında aksaklıkları gidermek için kullanılan teknik föyler anlaşılır olmalıdır. Çünkü üretim sırasında oluşabilecek herhangi bir yanlış anlama üretim aşamasında ve sonrasında sıkıntılar meydana getirebilmektedir.

Teknik föylerde birçok kural vardır ve bu kurallardan bir tanesi üretimi yapılacak modelde kullanılacak kumaşın özelliği dikkate alınmalıdır. “Pantolon bel hattının arka görünümü genellikle önden görülür. Bununla birlikte önerilen kumaş (örneğin) elastik bir malzeme ise o zaman bel hattı düz çizilir” (Szkutnicka, 2011:37). Elastik özellikli kumaşlar esneyebildiği için ön bedende bel hattında rahatlığı sağlar. Fakat esnemeyen bir kumaşta bel hattı düz çizilirse potluk yaratarak form bozukluklarına neden olabilir.

Genelde teknik föyler ön ve arka olarak çizilir. Örneğin yandan fermuarlı bir eteğin çizimini yaparken, yanda fermuar olduğu belli olmadığı için çizimlerde göz ardı edilebilir ve üretim esnasında kafa karışıklığına neden olabilir. Bu yüzden fermuar bitim kısmına kalıp çizim terimlerinden olan “çıt atma” tekniği ile işaretlenip, üst kısmına fermuar sapı çıkıntı olarak yerleştirilebilir.

“Rahatlık ve boynun hareket kabiliyeti için basit bir yaka arkası daima eğimli olmalıdır. Yapılan en yaygın hata onu düz ya da içbükey çizmektir” (Szkutnicka, 2011:38). Böyle bir hata ergonomik açıdan giyinene sıkıntılara yol açabilir. Bu örneklerle benzer olarak pens, pat, ilik, düğme, pili vb. yönleri ve konumları önem arz etmektedir.

Üretimi yapılmış görseller Kars yöresine ait giysilerden ve giysi tamamlayıcı unsurlarından esinlenilerek 38 beden olarak üretilen 12 adet kapsül koleksiyonu içermektedir. Bu koleksiyon 21 adet giysi ve 9 adet giysi tamamlayıcıdan olmak üzere toplamda 30 adet parçadan oluşmaktadır. Kars ilinde bulunan giysiler ve giysi tamamlayıcıların teknik, tasarım, motif vb. özelliklerinden esinlenerek özgün bir koleksiyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarımlar günümüzde günlük hayatta giyilebilecek tarzda üretilmiştir. Üretimi biten giysiler

prova mankeni üzerine giydirilerek önden ve arkadan görünümüleri fotoğraflanmıştır. Fotoğraflanan giysiler Photoshop programında arka zeminleri temizlenip görsel analizleri yapılmıştır. Görsel analizlerinde giysilerin; nelerden esinlendiğinden, form özelliklerinden ve kullanılan malzemelerden bahsedilmiştir.

Artistik Tasarım 1. Tunik

Model Föyü				
Model İsmi: Tunik	Model Numarası: 1			
Beden: 38	Renk: Saks Mavisi			
Model Tanımı: Kalçaya kadar uzanan, truvakar kollu ve dökümlü giysidir.				
Teknik Çizim				
Ön	Arka			
<p>A- Arka yaka genişliği 20 cm B- Ön yaka genişliği 28 cm C- Ön kol evi 28 cm D- Arka kol evi 26 cm E- Kol ucu genişliği ½ 32 cm F- Etek ucu ½ 68 cm</p>	<p>G- Arka ortası boyu 90 cm H- Kol boyu 35 cm İ- Omuz Genişliği 12 cm J- Püskül boyu 4 cm K- Şerit eni 1,5 cm</p>			
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler			
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Kol 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. En-boy likralı %100 polyester kumaş 2. Renkli boncuklar (3 mm) 3. Püskül İpi 4. Boncuk ipe ve iğnesi 5. Şerit 			
Kullanılan Malzeme Görselleri				
1	2	3	4	5

Föy 1. Tunik

Tunik (Föy 1) geniş formlu ve dökümlüdür. Kol ve etek uçlarında şerit dikilidir. Kol ve etek ucundaki şeride dikili 5'er adet boncuk dizili püsküller bulunmaktadır. Ön ve arka yaka 1 cm eninde biye ile çevrilidir.

Görsel 2. Tunik

Tasarım (Görsel 2) Kars yöresine ait Kafkas, Türkmen ve Osmanlı giysilerinden esinlenilerek üretilmiştir. Kol ve etek uçlarında kullanılan püsküller Türkmen giysilerinde başa

giyilen keten örtünün üçgen kenarlarında kullanılan boncuklu püsküllerden esinlenilerek çalışılmıştır. Kol boyunun kol dirseğinde bitmesi yine Türkmen ve Osmanlı giysilerinde dış giyim olarak giyilen üçetek entari kol boyutlarından esinlenilmiştir. Tunüğün geniş ve rahat formlu olması yöredeki kadınların giyim tarzında rahatlığı ön planda tuttuklarından dolayı bu form üretilmeye çalışılmıştır. Giysiyi tamamlamak için kolye ve küpe tasarımı yine yöreye ait motiflerden esinlenilerek tasarlanmıştır. Kolyedeki 6 köşeli yıldızın birçok anlam taşımasının yanında, Türk-İslam süsleme sanatlarında kullanılmış ve yörede özellikle erkek kemerlerinde görülmektedir.

Artistik Tasarım 2. Mini pelerin, atlet ve kloş etekli takım

Model Föyü	
Model İsmi: Mini Pelerin, Atlet ve Kloş Etekli Takım	Model Numarası: 2/1
Beden: 38	Renk: Kahverengi
Model Tanımı: Mini pelerin; omuzu saran ve bele kadar uzanan giysidir.	
Teknik Çizim	
<p>A- Arka yaka genişliği 19 cm B- Omuz genişliği 18 cm C- Arka ortası boyu 32 cm D- Ön etek ucu genişliği 22 cm E- Arka etek ucu genişliği 57 cm F- Şerit genişliği 1,5 cm</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 2 adet • Arka beden 1 adet • Astar ön beden 2 adet • Astar arka beden 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suni deri poliüretan kumaş 2. Şerit
Kullanılan Malzeme Görselleri	
<p>1</p>	<p>2</p>

Föy 2. Mini Pelerin

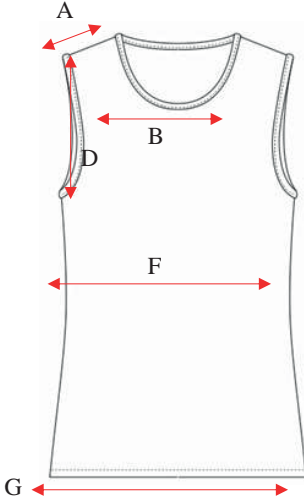
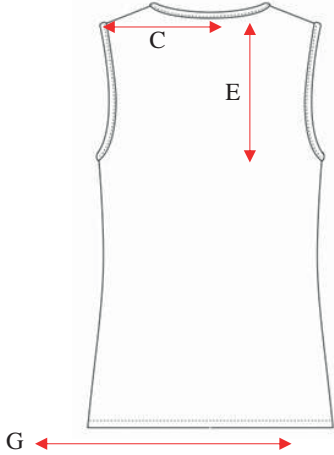

Mini pelerin (Föy 2) omuzu saran formdadır. Bele kadar uzanmaktadır. Ön beden ortası omuz hizasından inmektedir.

Model Föyü				
Model İsmi: Mini Pelerin, Atlet ve Kloş Etekli Takımı	Model Numarası: 2/2			
Beden: 38	Renk: Kahverengi			
Model Tanımı: Kloş etek; kumaşın yarım daire formunda kesilmesiyle elde edilen, etek ucuna doğru genişleyen ve alt bedene giyilen giysidir.				
Teknik Çizim				
<p>A- Etek boyu 105 cm</p> <p>B- Bel genişliği $\frac{1}{2}$ 37 cm</p> <p>C- Kemer eni 6 cm</p> <p>D- Kemer boyu 100 cm</p>	<p>E- Kemer tokası çapı 9 cm</p> <p>F- Fermuar 20 cm</p> <p>G- Etek ucu genişliği 210 cm</p>			
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler			
<ul style="list-style-type: none"> Ön beden 1 adet Arka beden 1 adet Kemer 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> Suni deri poliüretan kumaş Bez tela Gizli fermuar Düğme (2 cm çap) Kemer tokası 			
Kullanılan Malzeme Görselleri				
<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>4</p>	<p>5</p>

Föy 3. Kloş etek

Kloş etek, (Föy 3) belden eteğe doğru genişleyen kloş etek formudur. Yandan fermuarlı ve kemeri yuvarlak tokalıdır.

Model Föyü	
Model İsmi: Mini Pelerin, Atlet ve Kloş Etekli Takımı	Model Numarası: 2/3
Beden: 38	Renk: Turuncu
Model Tanımı: Kolsuz ve kalın askılı fanila benzeri giysidir.	
Teknik Çizim	
Ön	Arka
	
<p>A- Omuz genişliği 5 cm B- Ön yaka genişliği 42 cm D- Ön kol evi 24 cm</p>	<p>E- Arka kol evi 23 cm F- Bel genişliği ½ 35 cm G- Etek ucu 40 cm</p>
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. %40 likralı %60 pamuklu penye kumaş 2. Biye
Kullanılan Malzeme Görselleri	
	
1-2	

Föy 4. Atlet

Atlet (Föy 4), sıfır yakalıdır. Biye, esnek penye kumaştan verevine 1,5 cm kesilerek kol ve yaka çevresinde kullanılmıştır. Atlet vücudu saran formdadır.

Görsel 3. Mini pelerin, badi ve kloş etekli takım

Tasarım (Görsel 3) dört parçadan oluşup, Kars Yöresinde bulunan Kafkas giysilerinden esinlenilerek üretilmiştir. Yöre erkekleri tarafından giyinen ve deri olan; pelerin, kemer,

civekiden esinlenilerek kumaş seçimi yapılmıştır. Genellikle uzun ve geniş formlu olan pelerin modernize edilerek kahverengi suni deri kumaştan mini şekilde tasarlanmıştır. Ön ortası ve yaka çevresinde kullanılan şerit yine yörede Kafkas, Osmanlı ve Türkmen giysilerinde kullanılan giysi süslerinden esinlenilmiştir. Mini pelerinin altına giysiyi tamamlamak için vücudu saran atlet üretilmiştir. Suni deri kloş etek Kafkas kadınlarının giydiği belden aşağıya doğru genişleyen tarzdadır. Kemer aynı suni deri kumaştan dikilmiştir.

Artistik Tasarım 3. Pantolon, bluz ve Şal takımı

Artistik Tasarım 4. Pantolon, bluz ve hırka takımı

Model Föyü	
Model İsmi: Pantolon, Bluz, Hırka ve Şal Takımı	Model Numarası: 3/1
Beden: 38	Renk: Saks Mavisi
Model Tanımı: Belden ayak bileklerine kadar uzanan, beli kalın lastikli, dökümlü alt beden giysisidir.	
Teknik Çizim	
<p>The technical drawing shows two views of a pair of pants. The front view (Ön) is on the left, and the back view (Arka) is on the right. Red arrows indicate the following measurements: A (waist width), B (front crotch depth), C (back crotch depth), D (waistband height), E (leg width at the hem), F (inner leg length), and G (total length).</p>	
<p>A- Bel genişliği ½ 48</p> <p>B- Ön ağ oyuntusu 31 cm</p> <p>C- Arka ağ oyuntusu 35 cm</p> <p>D- Kemer boyu 6 cm</p>	<p>E- Paça genişliği ½ 22 cm</p> <p>F- İç bacak boyu 75 cm</p> <p>G- Toplam boy 110 cm</p>
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 4 adet • Arka beden 2 adet • Kemer 2 adet • 4 cm eninde lastik 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suni deri (poliüretan) kumaş 2. 5 cm eninde lastik
Kullanılan Malzeme Görselleri	
<p>1</p>	<p>2</p>

Föy 5. Pantolon

Pantolon (Föy 5) belden büzgülü bol kesim pantolondur. Bel kemerine enli lastik geçirilerek dikilmiştir. Ön beden diz kapağının altında çıma dikişi mevcuttur.

Model Föyü	
Model İsmi: Pantolon, Bluz, Hırka ve Şal Takımı	Model Numarası: 3/2
Beden: 38	Renk: Saks Mavisi
Model Tanımı: Üst bedene giyilen, kare yakalı ve askılı giysidir.	
Teknik Çizim	
<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>Ön</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>Arka</p> </div> </div> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;"> </div>	
<p>A- Omuz genişliği 6 cm B- Ön yaka genişliği ½ 30 cm C- Arka yaka genişliği ½ 15,5 cm D- Ön kol evi 24 cm E- Arka kol evi 23 cm F- Bel genişliği ½ 35 cm</p>	<p>G- Etek ucu ½ 50 cm H- Koş boynuzu motif boyu 5 cm İ- Koş boynuzu motif 3 cm J- Koş boynuzu motif 2 cm K- Koş boynuzu motif 2 cm</p>
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Pervaz 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suni deri (poliüretan) kumaş 2. Enli boncuk (4 mm)
Kullanılan Malzeme Görselleri	
<p>1</p>	<p>2</p>

Föy 6. Bluz

Bluz (Föy 6) kare yakalı ve dökümlü formdadır. Ön yaka ortasında boncuk işlemeli motif vardır. Ön ve arka yakası pervaz ile temizlenmiştir.

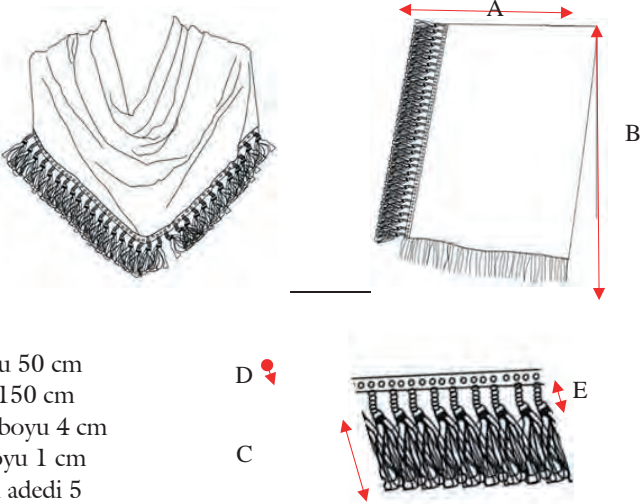
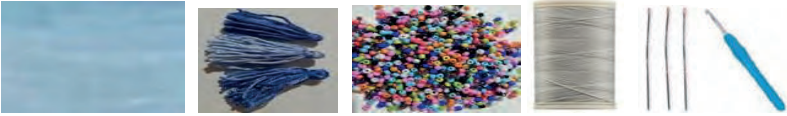
Model Föyü		
Model İsmi: Pantolon, Bluz, Hırka ve Şal Takımı	Model Numarası: 3/3	
Beden: 38	Renk: Truncu	
Model Tanımı: Önden açık, yaka kenarları ve ön ortası püsküllü, uzun kollu ceket biçiminde üst giysidir.		
Teknik Çizim		
<p>A- Arka yaka genişliği 23 cm B- Ön yaka genişliği ½ 13 cm C- Ön kol evi 24 cm D- Arka kol evi 23 cm E- Kol ucu genişliği 20 cm</p>	<p>F- Arka Etek ucu 52 cm G- Klapa genişliği 10 cm H- Omuz genişliği 12 cm İ- Püskül uzunluğu</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler	
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 2 adet • Arka beden 1 adet • Kol 2 adet • Klapa 2 adet • Yaka 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Yünlü örme kumaş 2. Püskül İpi 3. Kordon İpi (Püskül ipinden örülmüştür) 4. Ponpon (Püskül ipinden yapılmıştır) 	
Kullanılan Malzeme Görselleri		
1	2	3

Föy 7. Hırka

Hırka (Föy 7), ilde çoğunlukla Türkmen kadınlarının giydiği püsküllü giysilerden esinlenilmiştir. Form olarak Kafkas ve Osmanlı tarzındadır. Ön ortası ve yaka kenarları püsküllü

olup beli kumaş içinden geçmeli şeklinde kordon ip ile bağlamalıdır. Kordon ipin ucu ponponludur.

Model Föyü	
Model İsmi: Pantolon, Bluz, Hırka ve Şal Takımı	Model Numarası: 3/4
Şal Ölçüleri: En:150 cm - Boy: 50 cm	Renk: Mavi
Model Tanımı: Arkadan bağlandığında omuzları saran ve önden göğüs üzerine düşen giysi tamamlayıcısıdır.	
Teknik Çizim	
Ön	
	
<p>A- Şal boyu 50 cm B- Şal eni 150 cm C- Püskül boyu 4 cm D- Şerit boyu 1 cm E- Boncuk adedi 5</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> Uzun kenarı püsküllü şal kumaş 	<ol style="list-style-type: none"> %100 Pamuk Şal kumaş Püskül İpinden yapılmış püsküller Renkli boncuklar Boncuk ipi Boncuk iğnesi ve tığ
Kullanılan Malzeme Görselleri	
	
Föy 8. Şal	

Modelin (Föy 8) uzun kenarlarının uçları kendi kumaş ipinden püsküllüdür. Uzun kenarlarından bir tarafındaki (aşağı yönündeki) uçlara boncuklu püsküller işlenmiştir. Arka püskül bitim noktasından bağlanabilir özelliktedir.

Görsel 4. Pantolon, bluz ve şal takımı

Tasarım (Görsel 4) üç parçadan oluşup pantolon yöredeki kadınların genellikle etek altından giydikleri beli lastikli ve bol kesimli şalvardan esinlenilmiştir. Likralı saks mavisi deri

kumaş kullanılarak hem kumaş özelliğiyle hem de bol formuyla giyen kişiye rahatlık vermesi düşünülmüştür. Pantolonun rahat giyilebilmesi için kemerde enli lastik kullanılarak bütülmüştür. Bluz pantolonu tamamlaması açısından bol kesimli ve kalın askılı olarak üretilip kare yakasının ön ortasına koçboynuzu motifi boncuklarla işlenmiştir. Bluz üzerine kullanılan şal, pamuklu ince kumaştan tasarlanmıştır. Yörede kadınların başlarına bağladıkları keten denilen örtüden esinlenilmiştir. Kenarlarında iki sıra kafes tekniği ile tığla örülmüş bir şerit bulunmaktadır. Bu şerit şala dikilmiş ve şeridin aralarından beşer dizi halinde yine yöreye has renkli boncuklar dizilmiştir. Şeridin alt kısmına beşer sıra şeklinde boncuk ve bu boncukların uç kısmına püsküller sallandırılmıştır. Arkadan bağlanabilir olmakla birlikte farklı şekillerde de kullanılabilir özelliğindedir.

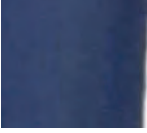
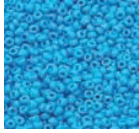
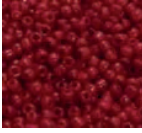

Görsel 5. Pantolon, bluz ve hırka takımı

Hırka (Görsel 5) turuncu rengindedir ve ön ortası püsküllüdür. Klapasında pantolon ve bluz kumaşı olan saks mavisi suni deri kullanılmış olup kordon kemer kullanılmıştır.

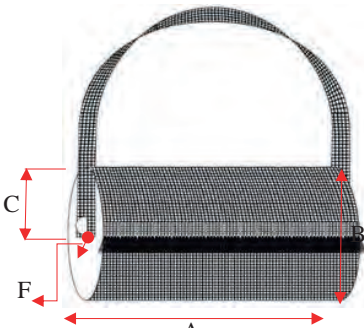
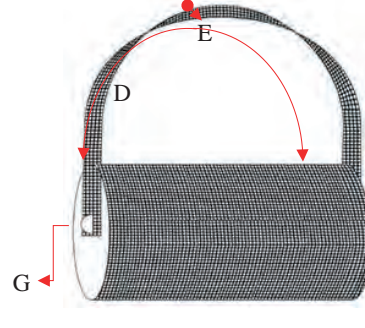
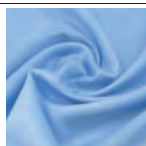

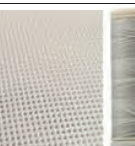
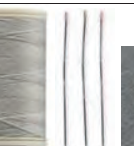

Artistik Tasarım 4. Elbise, kemer ve çanta takımı

Model Föyü	
Model İsmi: Elbise, Kemer ve Çanta	Model Numarası: 4/1
Beden: 38	Renk: Mavi
Model Tanımı: Ayak bileklerine kadar uzanan, yuvarlak yakalı, reglan kollu olan, kemer ve yaka işlemlisiyle tamamlanan dökümlü giysidir.	
Teknik Çizim	
<p style="text-align: center;"> Ön Arka </p>	
<p>A- Arka yaka genişliği 20 cm</p> <p>B- Ön yaka genişliği 25 cm</p> <p>C- Ön kol evi 24 cm</p> <p>D- Arka kol evi 24 cm</p> <p>E- Kol ucu genişliği 18 cm</p> <p>F- Bel genişliği 58 cm</p> <p>G- Etek ucu genişliği ½ 110 cm</p>	<p>H- Arka ortası boyu 160 cm</p> <p>İ- Yaka motif boyu 2,5 cm</p> <p>J- Yaka ve kemer eni 38 cm</p> <p>K- Kemer eni 75 cm</p> <p>L- Kemer orta motif boyu 6,5 cm</p> <p>M- Kemer 7,5 cm</p> <p>N- Kemer 3 cm</p> <p>O- Manşet boyu 8 cm</p>

Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Kol 2 adet • Manşet 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. En - Boy Likralı Viskon 2. Büzgülü lastiği 3. Mavi kum boncuk 4. Kırmızı kum boncuk 5. Boncuk ipi ve iğnesi
Kullanılan Malzeme Görselleri	
    	

Föy 9. Elbise

Elbise (Föy 9) etek ucuna doğru genişleyen formdadır. Manşetlerdeki büzgülü ve bileği saracak şekildedir. Yakada motif bulunmaktadır. Belde kemer görünümlü motif bulunmaktadır.

Model Föyü	
Model İsmi: Elbise, Kemer ve Çanta	Model Numarası: 4/2
Beden: Standart	Renk: Mavi
Model Tanımı: Silindirik görünümlü ve askılı giysi tamamlayıcıdır.	
Teknik Çizim	
<u>Ön</u>	<u>Arka</u>
	
<p>A- Çanta eni 22 cm</p> <p>B- Çanta boyu 12 cm</p> <p>C- Kapak 6 cm</p> <p>D- Çanta kulpu boyu 60 cm</p>	<p>E- Çanta kulp eni 2 cm</p> <p>F- Püskül boyu 4 cm</p> <p>G- Düğme çapı 2 cm</p>
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> Astar 3 adet 	<ol style="list-style-type: none"> % 100 Polyester astar kumaşı Püskül Renkli boncuklar (3 mm) Kanvas (çanta içine) Boncuk ipi ve iğnesi Düğme
Kullanılan Malzeme Görselleri	
     	<p>1 2 3 4 5 6</p>

Föy 10. Çanta

Çanta (Föy 10), kareleme şeklinde kafes tekniği ile örülmüştür. Silindirik formu olup astarlıdır. Kısa kol askısı vardır. Kapak ucunda boncuklu püsküller sıralıdır.

Görsel 6. Elbise, kemer ve çanta takımı

Elbise (Görsel 6) yöre kadınlarının giydiği entariden esinlenilerek üretilmiştir. Hem iç hem de dış giysi olarak giyinen entarinin dış giyimde kullanılan şekli ya tamamlayıcı giysilerle

ya da süslemelerle bütünleştirilmiştir. Rahatlığın ön planda olduğu bu giysi tarzında reglan kol formu kullanılıp, likralı ve dökümlü dokuma tercih edilmiştir. Giysiyi tamamlamak için yörede genellikle Türkmen kadınlarının giyiminde kullanılan boncuk işlemeli tamamlayıcı giysilerden esinlenilmiştir. Boncuklar ile elde dokuma tekniği kullanılarak yöresel motifli kemer çalışılmıştır. Yaka çevresinde aynı tarzda dokuma yapılarak yakaya applike edilerek bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır. Kollar bol olup, bilekleri sarması için ince lastikler ile büzülerek manşet havası oluşturulmaya çalışılmıştır. Çanta Türkmen kadınlarının göğüslerine taktığı “tor” adlı tamamlayıcı giysiden esinlenilerek üretilmiştir. Kafes tekniği kullanılarak tıgla işlenerek kafeslere boncuklar dikilmiştir. Çanta kapağı uçlarına Türkmen kadınların başlarına taktığı örtü uçlarında kullanılan boncuklu püsküller sallandırılmıştır. Çanta içerisine kanvas monte edilerek astarlanmıştır.

Artistik Tasarım 5. Gömlek görünümlü tunik

Model Föyü

Model İsmi: Gömlek Görünümlü Tunik

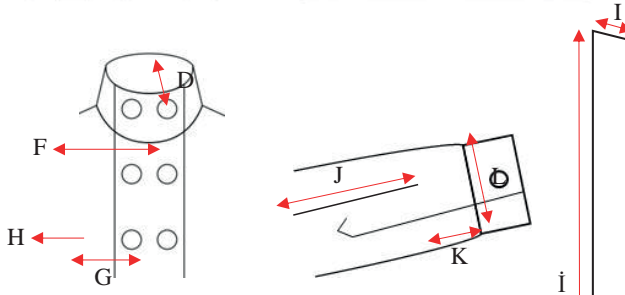
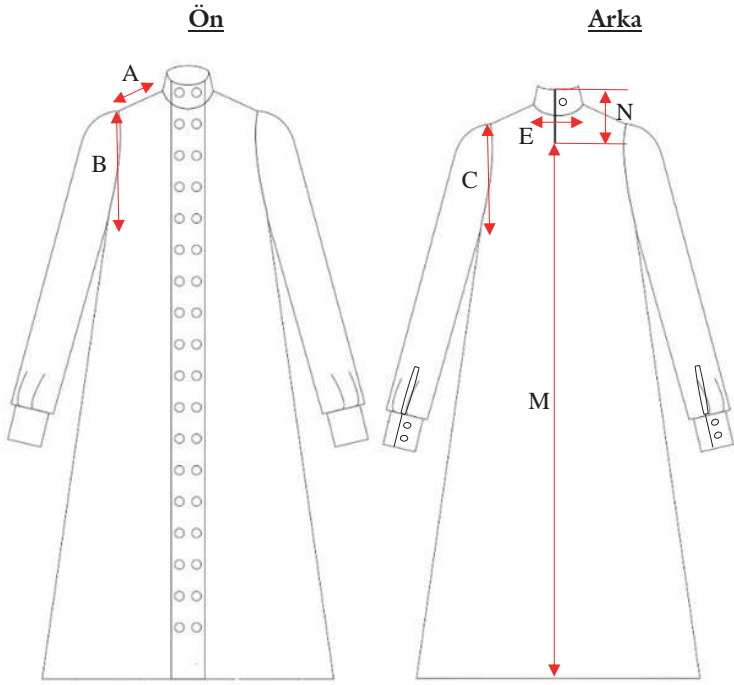
Model Numarası: 5

Beden: 38

Renk: Siyah

Model Tanımı: Diz kapağına kadar uzanan, hakim yakalı, uzun kollu, kol ucu yırtmaçlı ve manşetli giysidir.

Teknik Çizim

A- Omuz genişliği 12 cm

B- Ön kol evi 24 cm

C- Arka kol evi 24 cm

D- Yaka boyu 5 cm

E- Arka yaka genişliği $\frac{1}{2}$ 9 cm

F- Ön yaka genişliği 24 cm

G- Pat genişliği 8 cm

H- Düğme çapı 1,5 cm

İ- Kemer eni 200 cm

I- Kemer boyu 7 cm

J- Manşet yırtmaç 6 cm

K- Manşet boyu 7 cm

L- Manşet eni 20 cm

M- Arka ortası boyu 80 cm

N- Arka yaka yırtmaç boyu 10 cm

Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler	
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 3 adet • Arka beden 1 adet • Manşet 2 adet • Yaka 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. % 100 Şifon kumaş 2. Siyah bez tela 3. Sedef düğme 	
Kullanılan Malzeme Görselleri		
 1	 2	 3

Föy 11. Gömlek görünümlü tunik

Tunik (Föy 11) yakadan etek ucuna kadar yan yana iki düğme olacak şekilde sıralıdır. Manşetlerde birer adet düğme ve ilik vardır. Ön ortasındaki pat geniş formludur.

Görsel 7. Gömlek görünümlü tunik

Tunik (Görsel 7), Kafkas giyim tarzında görülen kalın patlı erkek gömleklerinden esinlenilerek tasarlanmıştır. Dökümlü ve ince şifon kumaştan üretilmiştir. Pattaki sedef düğmeler yine Kafkas ve Türkmen giysilerinde çoğunlukla süslemelerde kullanılan aksesuardır.

Artistik Tasarım 6. Etek, bluz, kolye takımı

Model Föyü					
Model İsmi: Etek, Bluz ve Kolye Takımı	Model Numarası: 6/1				
Beden: 38	Renk: Siyah				
Model Tanımı: Bluz; üst bedene giyilen, kare yakalı ve askılı giysidir. Kolye; Boyuna takılan ve göğüs altına doğru uzanan, geleneksel motifli giysi tamamlayıcıdır.					
Teknik Çizim					
<p>A- Omuz genişliği 7 cm B- Ön yaka boyu 9 cm C- Ön yaka genişliği 17 cm D- Göğüs pensi 7 cm E- Arka yaka genişliği 26 cm F- Ön kol evi 24 cm G- Arka kol evi 25 cm</p>	<p>H- Bel genişliği $\frac{1}{2}$ 40 cm İ- Etek ucu genişliği $\frac{1}{2}$ 48 cm J- Arka ortası boyu 50 cm K- Kolye ucu kulpu 1 cm L- Kolye ucu orta püskül boyutu 6 cm M- Kolye zincir boyu 65 cm N- Kolye çapı 8 cm</p>				
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler				
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Biye 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suni deri (poliüretan) kumaş 2. Kalın sentetik % 100 şifon kumaş 3. Renkli kum boncuk 4. 4 mm'lik tahta boncuk 5. Metal klipsi ve halka 6. Boncuk ipi ve iğnesi 				
Kullanılan Malzeme Görselleri					
1	2	3	4	5	6

Föy 12. Bluz

Bluz (Föy 12) kare yakalıdır. Yaka ve kol çevresi etekte kullanılan şifondan biyelidir. Pens ön kol oyuntusuna kaydırılmıştır.

Model Föyü			
Model İsmi: Etek, Bluz ve Kolye Takımı	Model Numarası: 6/2		
Beden: 38	Renk: Siyah		
Model Tanımı: Astarı diz altına, şeritleri ayak bileklerine kadar uzaman alt beden giysidir.			
Teknik Çizim			
<p>The technical drawing shows two views of a pleated skirt. The front view (Ön) shows a skirt with a waistband of width F, a total length of B, and a hem width of C. The back view (Arka) shows a skirt with a waistband of width E, a total length of A, and a waistband detail G. The skirt features vertical pleats and a hem with a width of D.</p>			
A- Etek boyu 112 cm	E- Bel genişliği ½ 37 cm		
B- Astar boyu 90 cm	F- Kemer boyu 3 cm		
C- Astar etek ucu eni ½ 75 cm	G- Fermuar boyu 18 cm		
D- Şerit eni 4 cm			
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler		
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Şerit 44 adet • Kemer 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kalın sentetik % 100 şifon kumaş 2. %60 polyester %40 pamuk krep kumaş 3. Fermuar 4. Düğme (çap 1,5 cm) 		
Kullanılan Malzeme Görselleri			
<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>4</p>

Föy 13. Etek

Şeritli eteğin (Föy 13) iç kısmında belden etek ucuna doğru genişleyen astar bulunmaktadır. Astarın üzerinde 4 cm eninde şeritler sıralanmaktadır. Belin sol yan bel kısmından fermuarlı ve düğmelidir.

Görsel 8. Etek, bluz ve kolye takımı

Etek (Görsel 8), yörede Türkmen kadınların üst üste giydiği, entarilerin etek kenarlarında kullanılan ve genellikle zıt renklerin tercih edildiği “zincef”lerden esinlenilmiştir. Bu zinceflerin eni genellikle dört veya beş cm’dir. Buradan yola çıkılarak şerit şeklinde kesilen etek üzerinde

kullanılmıştır. Şeritlerin altında diz altına kadar uzanan astar bulunmaktadır. Yörede genellikle erkeklerin giysilerinde kullanılan deri kumaş bluzda kullanılıp suni deriden üretilmiştir. Takım üzerinde kullanılan kolye Türkmen kadınların bellerine sardığı kolan kemerlerin (Bkz. Fotoğraf 55) ucunda bulunan boncuk işlemeli süslemenin motifi çıkarılarak kolye şeklinde modernize edilerek bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır.

Artistik Tasarım 7. Elbise

Model Föyü		
Model İsmi: Elbise	Model Numarası: 7	
Beden: 38	Renk: Desenli-Karışık	
Model Tanımı: Kolu omuzdan itibaren dirseğe doğru genişleyen truvakar kolları, üst bedeni vücudu saran, alt bedeni; belден diz üstüne doğru genişleyen kloş formlu giysidir.		
Teknik Çizim		
<u>Ön</u>	<u>Arka</u>	
<p>A- Omuz Genişliği 12 cm B- Arka yaka genişliği 18 cm C- Ön yaka uzunluğu 15 cm D- Ön yaka eni 14 E- Ön kol evi 26 cm F- Arka kol evi 27 cm G- Kol ucu genişliği ½ 27 cm</p>	<p>H- Kol boyu 30 cm İ- Etek ucu ½ 123 cm J- Üst beden arka orta boyu 36 cm K- Üst beden ön orta boyu 24 cm L- Şerit genişliği 1 cm M- Etek uzunluğu</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler	
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 4 adet • Arka beden 2 adet • Kol 2 adet • Yaka pervazı 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kumlu krep kumaş (%60 pamuk %40 polyester) 2. Kadife şerit (1 cm) 3. Gizli fermuar 	
Kullanılan Malzeme Görselleri		
<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>

Föy 14. Elbise

Elbisenin (Föy 14) üst bedeni ceket gibi görünmektedir. Truvakar kollu ve kol ucu bel hizasına doğru genişleyen formdadır. Eteği diz üstü ve kloştur. Kol uçları, ön beden kenarları, ön yaka ve etekte kadife şerit bulunmaktadır.

Görsel 9. Elbise

Elbise (Görsel 9) üst bedeninde truvakar kollu ceket havası verilmeye çalışılmıştır. Yöredeki Türkmen ve Osmanlı kadınların giydiği truvakar kollu entarilerden esinlenilerek

tasarlanmıştır. Eteği ise özellikle Kafkas giysilerinde daha çok görülen kloş etek formundadır. Elbisede Osmanlı, Türkmen ve Kafkas giysilerinde kullanılan şeritler kullanılmış ve kumaş özelliği ile ilin rengârenk çiçekleri giysiye yansıtılmaya çalışılmıştır.

Artistik Tasarım 8. Elbise

Model Föyü		
Model İsmi: Elbise	Model Numarası: 8	
Beden: 38	Renk: Siyah	
Model Tanımı: Askılı, omuzu açık, uzun kollu, üst bedeni vücudu saran, belden etek ucuna doğru genişleyen, ön ortasında boydan parçalı ve geleneksel motifli giysidir.		
Teknik Çizim		
<p>Ön</p> <p>A- Omuz Genişliği 4 cm B- Arka yaka genişliği 18 cm C- Ön yaka genişliği 18 cm D- Ön yaka uzunluğu 10 cm E- Ön kol evi 17 cm F- Arka kol evi 17 cm G- Kol ucu genişliği ½ 10 cm H- Kol boyu 60 cm</p>	<p>Arka</p> <p>İ- Etek ucu 140 cm J- Üst beden arka orta boyu 120 cm K- Kemer boyu 4,5 cm L- Ön orta parça eni 22 cm M- Eşkenar dörtgen kenar boyu 4 cm N- Eşkenar dörtgen kenar boyu 3 cm O- Eşkenar dörtgen kenar boyu 2 cm</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler	
<ul style="list-style-type: none"> Ön beden 5 adet Arka beden 3 adet Kol ve kemer 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> Likralı kumaş Kanefçe kumaş Kanefçe ipi ve iğnesi 	
Kullanılan Malzeme Görselleri		
<p>1</p>	<p>2</p>	<p>3</p>

Elbise (Föy 15) belden etek ucuna doğru hafif genişleyen formdadır. Omuzlar açık ve ön ortasında bulunan kupa yapılan işlemler aplikedir.

Görsel 10. Elbise

Elbise (Görsel 10) Türkmen kadınlarının giydiği entarilerin üzerlerinde giyinen giysi tamamlayıcısı olarak giyilen göğüslük veya döşlük de denilen “tor”dan (Bkz. Fotoğraf 53) esinlenilerek tasarlanmıştır. Elbise ön ortasında kullanılan motifler yine “tor” üzerinde kullanılan

yöresel motiflerden esinlenilmiştir. Bu motifler kanefçe tekniği ile işlenip elbise üzerine applike edilerek dikilmiştir.

Artistik Tasarım 9. Etek ve bluz takımı

Model Föyü	
Model İsmi: Etek ve Bluz Takımı	Model Numarası: 9/1
Beden: 38	Renk: Somon rengi
Model Tanımı: Ön beden ortasında boyundan bağlamalı pilise bulunan ve koltuk altından arka bedene dikilen, arka bedeni; koltuk altından sırtı saran giysidir.	
Teknik Çizim	
A- Ön kol evi 23 cm B- Kol evi ile yaka boyu arası 7 cm C- Pilise toplam eni 19 cm D- Tek plise eni 1,5 cm	E- Ön etek eni 55 cm F- Arka etek eni 55 cm G- Boyun bağı boyu 45 cm H- Boyun bağı eni 1,5 cm
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 4 adet • Arka beden 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krep kumaş (%60 viskoz %40 pamuk) 2. Şifon kumaş 3. Bez tela 4. 1 cm'lik lastik
Kullanılan Malzeme Görselleri	
1	2
3	4

Föy 16. Bluz

Bluzun (Föy 16) ön ortasında pilise bulunmaktadır ve pilise boyundan bağlamalıdır. Arka beden sırt üst kısmı lastik ile büzülerek bedeni sarmaktadır.

Model Föyü	
Model İsmi: Etek ve Bluz Takımı	Model Numarası: 9/2
Beden: 38	Kumaş: Krep ve Şifon
Model Tanımı: Belden etek ucuna doğru hafif genişleyen, kemerden itibaren kenarları boydan boya yırtmaçlı alt beden giysisidir.	
Teknik Çizim	
<p>A- Bel genişliği 90 cm B- Kemer boyu 3,5 cm C- Şerit genişliği 3,5 cm D- Etek boyu 110 cm E- Etek ucu genişliği 80 cm</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> • Ön beden 1 adet • Arka beden 1 adet • Kemer 1 adet • Şerit 4 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krep kumaş (%60 viskoz %40 pamuk) 2. Şifon kumaş 3. Bez tela 4. Lastik (3 cm)
Kullanılan Malzeme Görselleri	

Föy 17. Etek

Etek (Föy 17) kenarları belden (kemer altından) etek ucuna kadar yırtmaçlı olup, yırtmaç kenarlarında 4 cm eninde şerit bulunmaktadır. Şifon kumaştan olan şeritler bez tela ile telalanıp etek kenarlarına dikilidir. Etek krep kumaştır.

Ön

Arka

Görsel 11. Etek ve bluz takımı

Takım (Görsel 11) bluzunun önünde kullanılan pilise, Türkmen kadınların kullandığı “tor” (döşlük) adlı giysi tamamlayıcısından esinlenilerek üretilmiştir. Tor’daki gibi boyundan bağlamalı ve göğüs üzerinde tasarlanmıştır. Bluz arkasına lastik geçirilerek arka bedene oturtulması sağlanmıştır. Etek, yörede kadınlar tarafından kat kat giyinen zincifli elbiselerden esinlenilip yanları şeritlenerek yırtmaç havasında açık bırakılmıştır. Beline enli lastik geçirilmiştir.

Artistik Tasarım 10. Pelerin ve pantolon takımı

Model Föyü				
Model İsmi: Pelerin ve Pantolon Takımı	Model Numarası: 10/1			
Beden: 38	Renk: Kahverengi			
Model Tanımı: Etek ucu; kol boyundan itibaren ön ve arka beden ortasına doğru uzayan kloş formulu ve püskül süslemeli, yuvarlak yakalı üst beden giysidir.				
Teknik Çizim				
<p style="text-align: center;">Ön</p>	<p style="text-align: center;">Arka</p>			
<p style="text-align: center;">E</p>	<p style="text-align: center;">F G</p>			
<p>A- Ön yaka genişliği 33 cm</p> <p>B- Arka yaka genişliği 30 cm</p> <p>C- Omuz genişliği + kol boyu 42 cm</p> <p>D- Arka ortası boyu 85 cm</p>	<p>E- Şerit boyu 1 cm</p> <p>F- Püskül boyu 4 cm</p> <p>G- Boncuk çapı 3 mm</p>			
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler			
<ul style="list-style-type: none"> Ön ve Arka Beden 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> %40 Pamuk, %60 Polyester kumaş Şerit Püskül Renkli boncuklar (3 mm çapında) Boncuk ipi ve iğnesi 			
Kullanılan Malzeme Görselleri				
<p style="text-align: center;">1</p>	<p style="text-align: center;">2</p>	<p style="text-align: center;">3</p>	<p style="text-align: center;">4</p>	<p style="text-align: center;">5</p>

Föy 18. Püsküllü Pelerin

Püsküllü pelerin (Föy 18) dökümlü ve geniş formudur. Yaka ve etek uçlarında dikilecek şerit uçlarına boncuk dizili püsküller sıralıdır.

Model Föyü					
Model İsmi: Pelerin ve Pantolon Takımı	Model Numarası: 10/2				
Beden: 38	Renk: Açık Kahverengi				
Model Tanımı: Boru paçalı, paçasında üst üste iki adet süslemesi olan, patlı alt beden giysidir.					
Teknik Çizim					
<p>A-Ön bel genişliği ½ 20 cm</p> <p>B-Arka bel genişliği ½ 18 cm</p> <p>C-Cep boyu 12 cm</p> <p>D-Ön ağ boyu 16 cm</p> <p>E-Pat uzunluğu 10 cm</p> <p>F-Arka ağ boyu 25 cm</p> <p>G-Pantolon boyu 110 cm</p> <p>H-Şerit boyu 1 cm</p>	<p>İ- Püskül boyu 4 cm</p> <p>J- Paça genişliği 17 cm</p> <p>K-Kemer boyu 5 cm</p> <p>L-Şemer şeridi boyu 5,5 cm</p> <p>M- Kemer şeridi eni 1 cm</p> <p>N-Düğme çapı 2 cm</p> <p>O-İlik eni 2,5 cm</p> <p>P- Kalça eni ½ 24 cm</p>				
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler				
<ul style="list-style-type: none"> • Ön Beden 2 adet • Arka Beden 2 adet • Kemer 1 adet • Cep 2 adet • Cep torbası 4 adet 	<ol style="list-style-type: none"> 1. %40 Pamuk, %60 Polyester kumaş 2. Şerit 3. Püskül ipi 4. Renkli boncuklar 5. Boncuk ipi ve iğnesi 6. Düğme 				
Kullanılan Malzeme Görselleri					
1	2	3	4	5	6

Föy 19. Pantolon

Pantolon (Föy 19) pelerinin (Bkz. Föy 18) takımı olup, paçalarında pelerindeki gibi püsküllü şeritler bulunmaktadır. Kemer 5 cm boyunda olup yanlarda cep bulunmaktadır. Fermuar ön ortasında pantolon patında bulunup düğme ile kapalıdır.

Görsel 12. Pelerin ve pantolon takımı

Pelerin (Görsel 12) Kars ilinde genellikle Kafkas erkek giysilerinde ön plana çıkmaktadır. Geniş ve rahat formudur. Pantolon pelerini tamamlamak için tasarlanmış olup pantolonun ve

pelerinin uçlarında Türkmen kadınlarının “keten” denilen başörtülerinde bulunan boncuklu püsküllerden esinlenilmiştir.

Artistik Tasarım 11. Ceket ve pantolon takımı

Model Föyü

Model İsmi: Ceket ve Pantolon Takımı

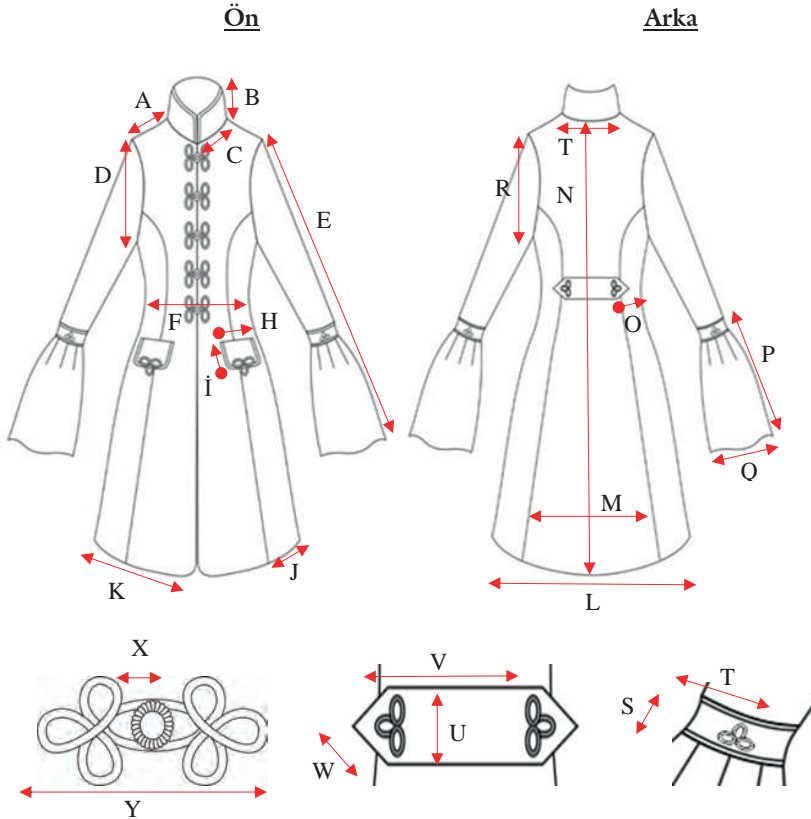
Model Numarası: 11/1

Beden: 38

Renk: Gri

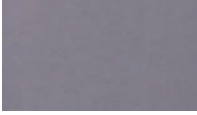

Model Tanımı: Hakim yakalı, ön ortası kordon ile düğmeli, kol; dirsekten kol ucuna doğru genişleyen, cep kapağı olan, ön ve arka bedeni belden etek ucuna doğru genişleyen, kuplu, arka bel ortasında kemer görünümlü parça bulunan giysidir.

Teknik Çizim

- A- Omuz genişliği 10 cm
 B- Yaka boyu 6 cm
 C- Ön yaka genişliği 15 cm
 D- Ön kol evi 26 cm
 E- Kol boyu 64 cm
 F- $\frac{1}{2}$ bel genişliği 37
 G- Ön bel kup eni 8 cm
 H- Cep kapağı eni 11 cm
 İ- Cep kapağı boyu 5 cm
 J- Etek ucu kup genişliği 20 cm
 K- Ön etek ucu gen. $\frac{1}{2}$ 40 cm
 L- Arka etek ucu gen. 68 cm
 M- Arka beden etek ucu gen. 26 cm

- N- Arka ortası boyu 95 cm
 O- Arka bel kup gen. 8 cm
 P- Kol ucu volan boyu 20 cm
 Q- Kol ucu gen 24 cm
 R- Arka kol evi 26 cm
 S- Dirsek parça boyu 4 cm
 T- Dirsek parça eni $\frac{1}{2}$ 12 cm
 U- Kemer boyu 5 cm
 V- Kemer eni 22 cm
 W- Kemer uç eni 3,5 cm
 X- Düğme çapı 2 cm
 Y- Kordon ilik eni 7 cm

Kumaş Parçaları		Kullanılan Malzemeler	
• Ön Beden	4 adet	• Yaka	2 adet
• Arka Beden	4 adet	• Cep Kapağı	4 adet
• Klapa	2 adet	• Kol	6 adet
• Kemer	2 adet		
Kullanılan Malzeme Görselleri			
			
1		2	

Föy 20. Ceket

Ceket (Föy 20) boynu tamamen sarmayan hâkim yakalıdır ve belden genişleyerek kalça altına kadar uzanmaktadır. Kol, dirsek altından el bileklerine doğru genişlemektedir. Arka bel ortasında kemer havası verilmiş parça bulunmaktadır. Düğme ve ilikler kordon ile bağlanmıştır.

Model Föyü		
Model İsmi: Ceket ve Pantolon Takımı (Pantolon)	Model Numarası: 11/2	
Beden: 38	Renk: Gri	
Model Tanımı: Boru paçalı, yüksek belli ve patlı alt beden giysidir.		
Teknik Çizim		
<p>A- Ön bel genişliği $\frac{1}{2}$ 18 cm</p> <p>B- Arka bel genişliği $\frac{1}{2}$ 16 cm</p> <p>C- Pat uzunluğu 14 cm</p> <p>D- Ön ağ boyu 28 cm</p> <p>E- Arka ağ uzunluğu 35 cm</p> <p>F- Arka pens uzunluğu 12 cm</p>	<p>G- Pantolon boyu 110 cm</p> <p>H- Paça gen. $\frac{1}{2}$ 18 cm</p> <p>İ- Kemer boyu 4 cm</p> <p>J- Düğme çapı 2 cm</p> <p>K- İlik eni 2,5 cm</p>	
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler	
<ul style="list-style-type: none"> Ön Beden 2 adet Arka Beden 2 adet Fermuar Patı 1 adet 	<ol style="list-style-type: none"> Poliviskon kumaş (%40 viskon %30 polyester %30 likra) Fermuar Düğme 	
Kullanılan Malzeme Görselleri		
1	2	3

Föy 21. Pantolon

Pantolon (Föy 21) yüksek belli ve boru paçalıdır.

Görsel 13. Ceket ve pantolon takımı

Ceket (Görsel 13), Kafkas ve Osmanlı üst giyiminde kullanılan formlardan (kup, hâkim yaka, cep kapağı vb.) esinlenilerek tasarlanmıştır. Ceket üzerine (düğme, ilik, süsleme) kordondan yapılan aksesuarlar aplatik edilmiştir. Yüksek belli pantolon üretilerek takım tamamlanmıştır.

Artistik Tasarım 12. Panço

Model Föyü	
Model İsmi: Panço	Model Numarası: 12
Beden: 38	Renk: Kızıl Kahve-Siyah
Model Tanımı: Diz kapağı üzerine kadar uzanan, etek ucu püsküllü, kenarları açık, yuvarlak yakalı ve kemer ile belden sarılan giysidir.	
Teknik Çizim	
<p>A- Omuz+kol boyu 35 cm</p> <p>B- Ön yaka gen. 33 cm</p> <p>C- Arka yaka gen. 32 cm</p> <p>D- Panço boyu 100 cm</p> <p>E- Etek eni ½ 85 cm</p> <p>F- Kemer eni 85 cm</p>	<p>G- Kemer boyu 4,5 cm</p> <p>H- Kemer şerit boyu 5 cm</p> <p>İ- Kemer şerit eni 1 cm</p> <p>J- Kemer tokası boyu 4 cm</p> <p>K- Kemer tokası eni 5 cm</p> <p>L- Etek ucu püskül boyu 15 cm</p>
Kumaş Parçaları	Kullanılan Malzemeler
<ul style="list-style-type: none"> Ön ve Arka Beden 1 adet Yaka Biyesi 2 adet Kemer 2 adet 	<ol style="list-style-type: none"> Ekose kumaş (%70 polyester, %30 pamuk) Kemer Tokası Siyah suni deri
Kullanılan Malzeme Görselleri	

Föy 22. Panço

Panço (Föy 22) uçları kumaşın çözgü ipliklerindedir. Yakası yuvarlak yaka olup kemeri deridir.

Görsel 14. Panço

Panço (Görsel 14), Kafkas ve Türkmen giysilerinden esinlenilerek tasarlanıp üretilmiştir. Pançonun geniş ve dökümlü formu Kafkas, etek uçlarındaki püsküller ise çoğunlukla Türkmen giysilerinde görülmektedir. Püsküller kumaşın atkı yönündeki ipler çıkarılarak oluşturulmuştur. Yakada kalın şerit şeklinde biye kullanılmıştır. Kemer, Kafkas erkek giysilerinde kullanılan deri

kemerlerden esinlenilerek modern tarzda üretilmiştir. Boyunda ve bilekte kullanılan zincirler, genellikle erkek tamamlayıcı olarak saatlerde kullanılan zincirlerden esinlenilmiştir. Bilekteki küçük kare dizileri, modelde kullanılan kumaşla bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

4.3. Örnek Tasarım Kalıbı

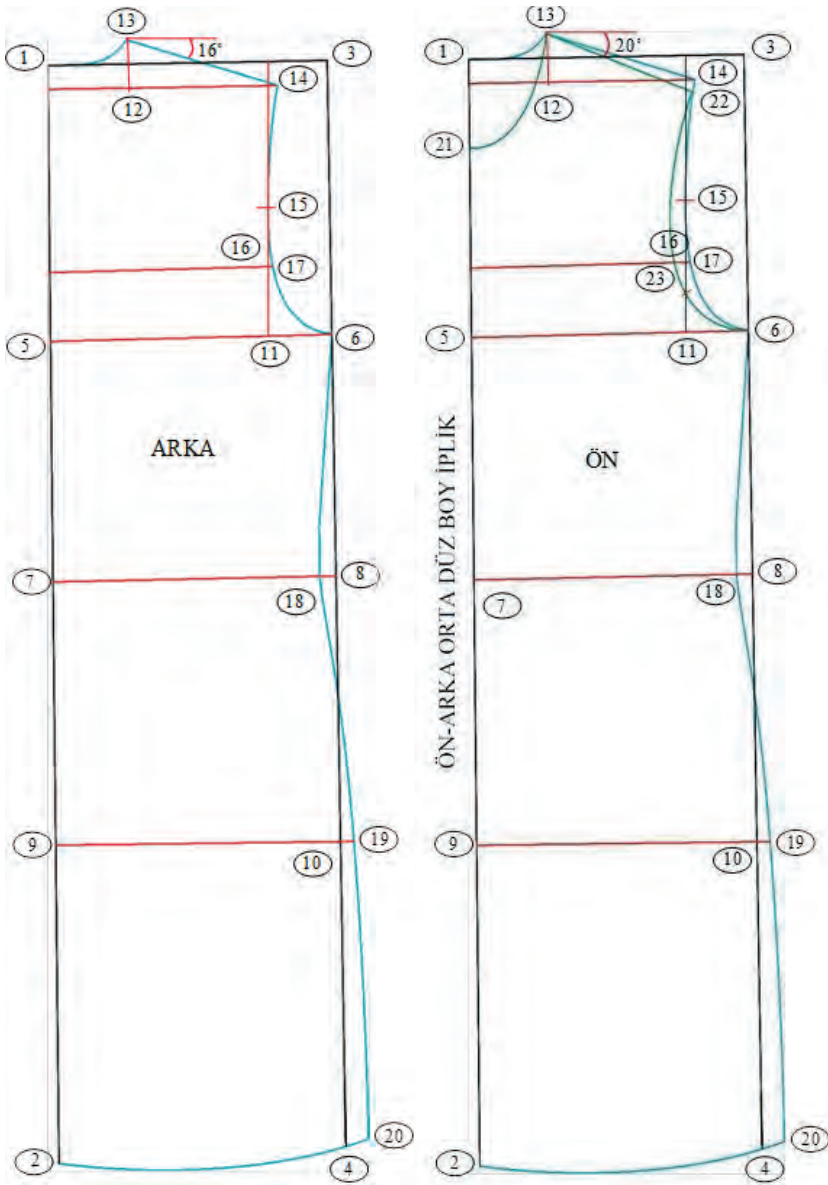
Tasarımların kalıp üretim sürecini gösterebilmek amaçlı Görsel 6'deki elbise modeli örnek olarak seçilmiştir. Kalıp üretim sürecinde öncelikle 38 beden penssiz temel elbise bedeni 1/20 ölçekli olarak çıkarılmıştır. Daha sonra temel beden kalıbı üzerinden model uygulaması yapıp, dikiş payları verilip, kalıp şablonlanılarak kesime hazır hale getirilmiştir. Penssiz temel beden kalıbı işlem basamakları “Kalıp Hazırlama-Kadın Dış Giyim” (Çardak, Pamuk, Değirmenci, 2007:90) kitabındaki bilgiler ışığında üretilmiştir.

Şekil

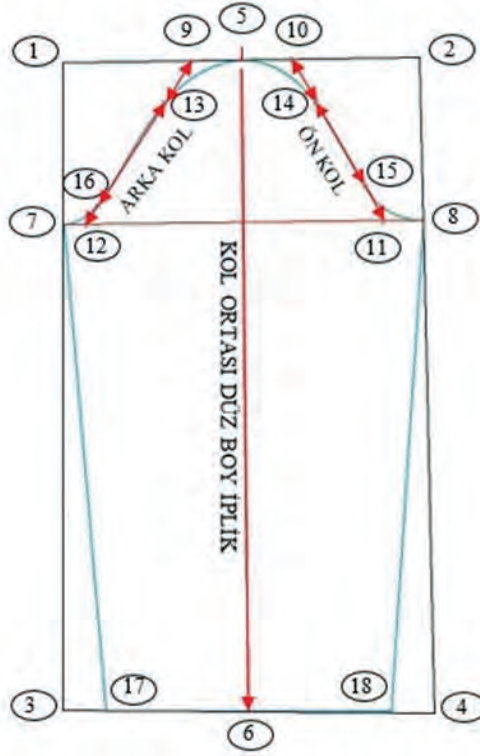
1.

38 Beden	Çıplak ölçü	Bolluk	Bitmiş ölçü	Model
Göğüs	88 cm	14 cm	102 cm	
Basen çevresi	94 cm	10 cm	104 cm	
Tüm boy	168			
Bel	72 cm	22 cm	94 cm	
Yaka çevresi	36,6 cm	0,6 cm	36 cm	
Kol boyu	60 cm			
Pazu genişliği	26 cm	6 cm	32 cm	
Bilek çevresi	15 cm	10 cm	25 cm	
Arka ortadan ürün boyu	160 cm			
Kalça düşüklüğü	20 cm			

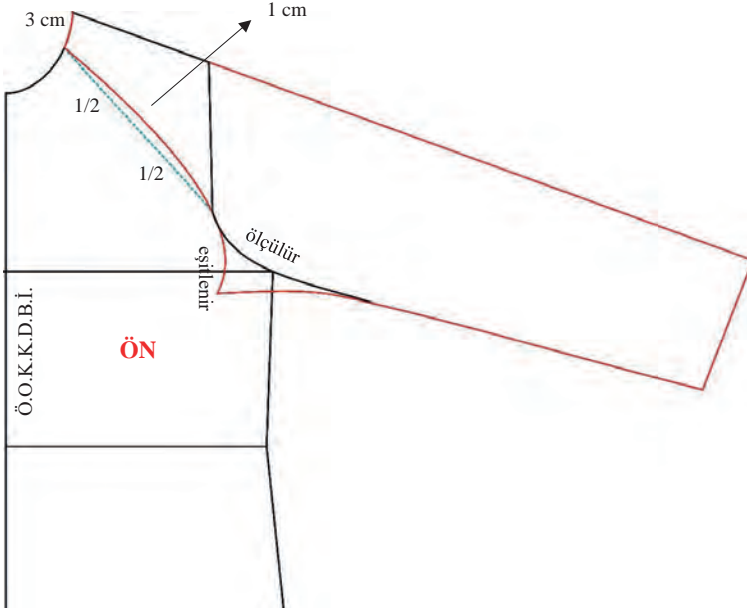
Penssiz Temel Beden Kalıp Ölçüleri

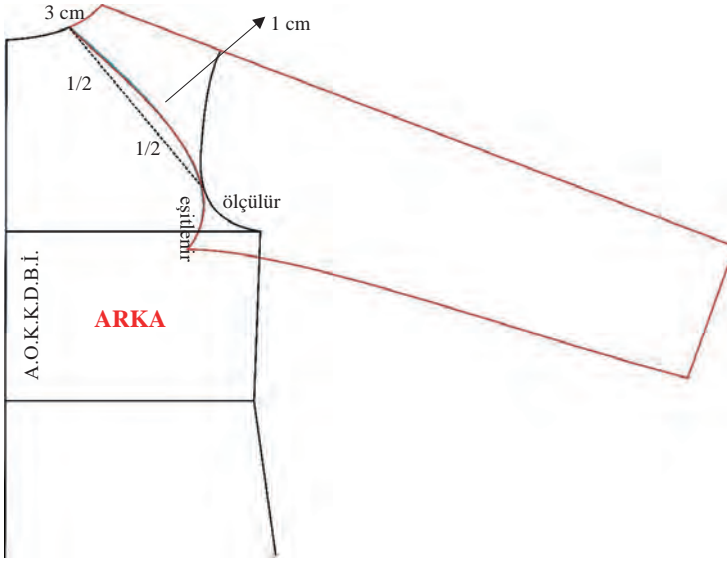
Şekil 2. Penssiz temel beden kalıbı çizimi

Şekil 3. Tek parçalı kol temel kalıbı çizimi

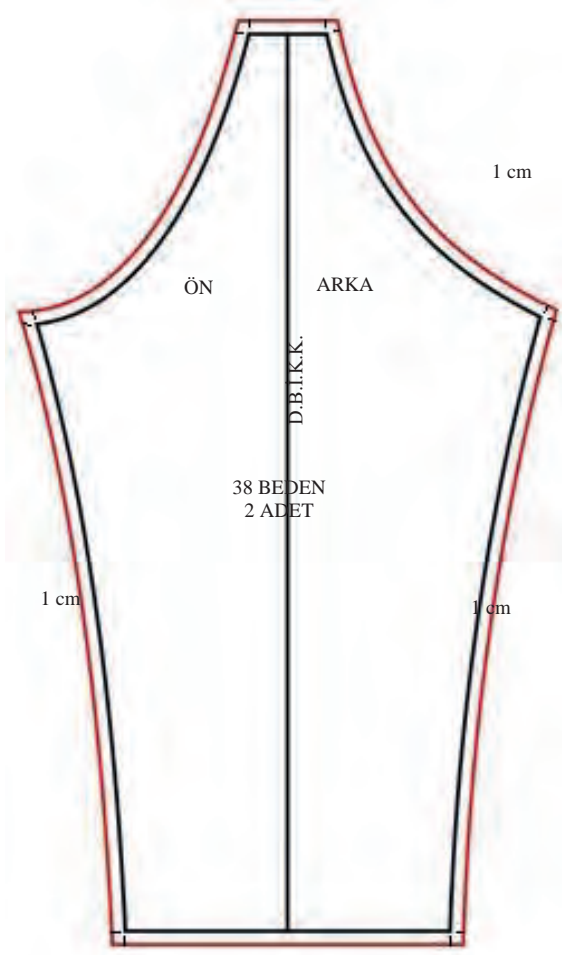
Şekil 4. Ön beden üzerinde raglan kol çizimi

Şekil 5. Arka beden üzerinde raglan kol çizimi

Şekil 6. Ön ve arka beden şablon çizimi

Şekil 7. Kol şablon çizimi

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Yapılan bu çalışmada Kars İlindeki erkek ve kadın geleneksel giysileri detaylı olarak incelenmiş ve çalışma boyunca Kars geleneksel giyim kültürüne yansımış öğelerin; coğrafi koşullar, inanç sistemleri, ekonomik yapı, sosyal yaşam, sanat anlayışı ve teknolojileriyle etkileşimini kapsayan bir araştırma yapılmıştır. İlde iklimin soğukluğundan dolayı genellikle yünlü, sınırlı il olması ve geçmişte ticaret yollarının (ipek yolu) buradan geçmesinden dolayı ipekli giysiler giyilmiştir. Bu giysiler çoğunlukla tezgâhlarda dokunan kumaşlardan elde edilmiştir. Giyilen giysiler; kişi bekâr veya yeni evlenmişse daha gösterişli, yaşlı ise daha sadedir. Kişinin maddi durumu iyiye gümüş veya altın kaplamalı kemer veya takılar, iyi değilse daha ucuz materyallerden elde edilen aksesuarlar takmışlardır. Günümüzde de varlığını sürdüren ve kadınların özel günlerde hem başlarına taktıkları hem de düğün, sünnet gibi törenlerde kullandığı ve genelde kırmızı renk olan “vala” giysi tamamlayıcısı, inançlarının yanında gelenek görenekleri de yansıtan öğelerden biri olarak gösterilebilir.

Kars müzesinde bulunan giysiler müze personeli ile istişare edilerek, döküm kayıtlarının ışığında 165 parça giysi ve giysi tamamlayıcısı incelenerek belgelenmiştir. Müze’de ilin giyim kültürünü tamamen yansıtan bütüncül eserler bulunmamaktadır. Bundan dolayı ilde bulunan farklı kurumların ve yerel halkın gerek fotoğraf gerek giysi parçalarının arşivleri incelenip, hem yazılı hem de yazısız kaynaklar derlenmiştir. Bu derlemeden sonra giysiler tek tek analiz edilmiş, giysilerin teknik (dikiş, kalıp, malzeme vb.) özelliklerinin yanında estetik ve sanatsal özellikleri de incelenmiştir. İlde bulunan giysi ve tamamlayıcıların benzerlikleri ve farklılıkları belirlenerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

Kars günümüz giyim kültürü incelendiğinde, geleneksel giyim-kuşam biçimlerinin günlük yaşamda neredeyse tamamen terk edildiği görülmüştür. Buna ek olarak, düğün, kına, damat giyimi, sünnet, yöresel bayramlar vb. özel gün kutlamalarında da bu giysiler yerine günün modası olan hazır giyim-kuşamın tercih edildiği görülmektedir. Oysaki giyim-kuşam biçimleri

sadece bedeni örtmek ve süslenmek amacı ile kullanılan araçlar değildir. Bedeni korumak, örtmek, cazibe yaratmak ve süslenmek işlevleri yanı sıra, giyim-kuşam unsurları aynı zamanda geçmiş hafızayı bu güne ve geleceğe taşıyan önemli kültürel miras kaynaklarıdır. Buna ek olarak bireylerin ait oldukları toplumların kültürel kodlarını taşıyan ve bireye kim olduğunu, nereye ait olduğunu, nasıl bir geçmişe ve hatta yaşadığı yerin coğrafi ve iklim şartlarını vb. birçok önemli bilgiyi karşıya aktaran bir iletişim aracıdır. Modern dünya algısı içinde geleneksel giyim-kuşam biçimleri sadece Kars ili için değil birçok ilde/bölge/ülkede yerini hazır giyim ürünlerinin hızlı tüketim aracı olan ürünlere terk edilmiştir. Bugün artık birçok kültürde geleneksel giyim-kuşam örneklerini günlük yaşamdaki yerini müze teşhir alanlarına ve halkoyunlarında tanıtılan kostümlere bırakmıştır.

Araştırmada Kafkas giysilerinin genelde halk oyunlarında giyildiği görülmüştür ve giysiler form olarak benzerlik gösterse de kullanılan malzeme, kullanım amacı, tamamlayıcı unsurları vb. benzerlik göstermemektedir. Özellikle Kafkas giysilerinin bazı parçaları Rus işgali dönemlerinde asimile edilmiştir. İlde halk oyunlarında kadınların giydiği “pisi pisi” ve erkeklerin giydiği suni deri olan uzun bot asimilasyona uğramış giysi parçalarından biri olarak saptanmıştır. Rusların işgal döneminde Kars’a bale kültürünü taşıdığı ve bu ayakkabıların bale ayakkabılarından esinlenilerek bu tarza dönüştürüldüğü anlaşılmıştır. Hâlbuki özellikle de erkek deri botunun orijinali; dize kadar uzun, kuzu derisinden ve tabanlıdır. Başka bir örnek verecek olursak erkek pelerinin orijinali koyun, kuzu gibi hayvanların derisindedir ve -40 derecelere kadar artan Karsın soğuk günlerinde giyilen dış giyimdir. Fakat günümüzde form olarak aynı olmasına rağmen yine halk oyunlarında genellikle ince saten kumaştan, görsellik amaçlı kullanılmaktadır. Giysilerin diğer parçaları için de benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

İlde özellikle Kafkas giysileri ön plandadır ve Kafkas giysilerinin yanı sıra; Türkmen ve Osmanlı giysileri de tespit edilmiştir. Bu üç giysi çeşidinin bir arada olmasının en önemli nedeni, sınır bölgesi olan Kars’ın göç, savaş gibi etkenlerden dolayı farklı etnik grupları bünyesinde barındırması olmasındandır. Bu üç giysinin bütününe bakıldığında birbirinden farklı olmasının yanında ortak noktaları da bulunmaktadır. Özellikle Osmanlı ve Kafkas giysileri form, süsleme, kullanılan malzeme ve kullanım amacı bakımından birbirine benzerlik göstermektedir. Fakat Osmanlı giysileri süsleme ve işçilik bakımından daha gösterişlidir. Örnek verecek olursak her ikisinde kadın ve erkek giyiminde gümüş kemer kullanılmaktadır. Form olarak birbirine

yakındır. Hâkim yakalı iç gömlekler, pantolonlar, deri botlar, gümüş saat gibi süslemeler, silahlıklar vb. ortak giyimlerine örnek verilebilir. Türkmen giysilerinde ise erkek giyimleri Osmanlı günlük giyimine benzemektedir. Buna örnek olarak; potur, cepken, camedan, gümüş saat, bek kuşağı, baş sarığı vb. verilebilir. Türkmen ve Osmanlı kadın giysilerinin ortak noktaları; üç etek, iç köyneği, cepken, kemer ve bazı giyimlerdir. Fakat Türkmen kadın giyimini Osmanlı'dan ayıran en önemli özellik giysi tamamlayıcılarında kullanılan boncukla yapılan süslemelerdir. Günümüzde Türkmen giysileri kırsal alanlarda ve özellikle geçmişte Kars sınırları içerisinde olan Ardahan, Hanak bölgesinde görülmektedir. Bundan dolayı Türkmen giysileri günümüzde daha çok Ardahan ili ile özdeşleşmiştir. Ortak noktalarından biri ise ipek kumaşının giysilerde kullanılmış olmasıdır. Büyük ticaret yollarından biri olan ipek yolunun geçmişte Kars'tan geçmesi giysilerde kullanılan ipek, boncuk gibi malzemelerin bolca bulunmasına neden olmuştur. Tespit edilen bu üç giysi çeşidinin özellikleri göz önüne alınarak günümüzde giyilebilecek modern tarzda 12 adet kapsül koleksiyon hazırlanmıştır. Hazırlık sürecinde öncelikle özgün tasarımlar yapılmış ve bu tasarımlardan seçilenler; önce üretim ve malzeme ihtiyacı için teknik föyleri hazırlanmış daha sonra gerekli planlama yapılarak tasarımların üretimi yapılmıştır. Bu tasarımlar, günümüz modern dünyasında barınmakta zorlanan Kars giysilerinden esinlenilerek, günümüzdeki insanların beğenisine hitap edecek tarzda tasarlanıp ve üretilmiştir.

İl'de geleneksel giyim hakkında araştırma ve incelemelerin oldukça yetersiz olduğu, benzer çalışmaların uzman olmayan kişilerce yapıldığı görülmüştür. Geleneksel giysilerin korunması ve tanıtılması için yerel halk tarafından girişimler bulunmaktadır fakat giyim alanında uzman kişiler olmadığından dolayı sadece fotoğraf veya halk oyunlarındaki şekliyle belgelenmiştir. Ayrıca halk oyunlarında ve yöresel kostümlü bebeklerde kullanılan giysiler yörenin geleneksel giyimi ile birebir örtüşmemektedir. Bu durum geleneksel giysinin, aslının yaşatılamamasına neden olmakla birlikte, yanlış veya yanıltıcı bilgi ile birçok değerini kaybolmasına ve bilgi karmaşasına neden olmaktadır. Bu tür araştırmalar, sanatsal ve bilimsel nitelik taşıdığından dolayı, işinde uzman kişilerce çalışılmalı ve devlet kurumları tarafından desteklenmelidir. Böylece kültürel mirasımızın parçası olan Kars giyimlerinin yaşatılması ve korunması sağlanabilir. Ayrıca alanında uzmanlaşmış tasarımcıların geleneksel giysilerden esinlenerek giyim kültürümüzü yansıtan güncel tasarımlar üretmeleri geleneksel giysi ile ilgili değerlerimizin yaşatılmasına katkı sağlayacaktır. Araştırma esnasında yapılan gözlemler, yazılı ve yazısız kaynaklar, görüşmeler vb. ışığında elde edilen veriler ile yapılan bu çalışma sanatsal ve

bilimsel belge niteliği taşımaktadır. Bu araştırma ile literatüre katkı sağlayarak kültürel değerimizin parçası olan Kars giysilerinin yaşatılması açısından bir sonraki çalışmalara kaynak ve gelecek nesillere aktarılması için bir kültürel bellek oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arslanoğlu, C. (1972). Posof Köylerinde Giyim-Kuşam, Ev-Bark, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, 14, 275, 27-63.
- Altunsabak, E. (2016). **Somut Olmayan Kültürel Mirasın Kuşaktan Kuşağa Aktarımı ve Gençlik; Kars İli Örneği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Gazi Üniversitesi SBE.
- Avcı, M. (2013). **On Dokuzuncu Yüzyıl Harput Vilayetinde Giyim Kuşam Kültürü**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Aydın, S. (2005). **Halk Oyunları Derleme ve Araştırması**, 1. Baskı, Kars Valiliği Yayınları, Kars.
- Bacı, E. (2015). Posofta Giyim Kuşam. **Bizim Ahıska Dergisi**, 11, 39, 46-48.
- Bayrambey, K. (Ed.), (2018). **Kars Gezi Rehberi**, 1. Baskı, Tan Matbaası Yayınları, Kars.
- Bingöl, A. (2003). **En Eski Çağlardan Urartu'nun Yıkılışına Kadar, Kars ve Çevresi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi SBE.
- Çardak, F., Pamuk, T., Değirmenci, E. (2007). **Kalıp Hazırlama Kadın Dış Giyim**, 2. Baskı, Üstün Eserler Basım San. ve Tic. A.Ş.
- Çiftçi, Ö. (2015). **Karapapak Türklerinin Tarihi, Gelenek ve Görenekleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi SBE.
- Dedehayır, H. (2008). "Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumak ve Yaşatmak", [Elektronik Versiyon] **Tarihi Kentler Birliği Dergisi**, 16: 23, (14.02.2019).
- Demirbağ, İ.B. (1996). **Türk Geleneksel Giyiminde Takı ve Aksesuarlar**, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, SBE.
- Demirsipahi, C. (1975). **Türk Halk Oyunları**, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Dündar, S., H. Çetinkaya. (2002). **Terekemeler (Karapapaklar)**, 1. Baskı, Dündar Yayınları, Ankara.

- Doğan, H. (2018). **Caferilik, Kars Caferilerinde Dini İnanç ve Sosyal Hayat**, 1. Baskı, Emin Yayınları, Bursa.
- Doğanay, H. (Ed.), (2018). **Ani Antik Kenti**, Tan Matbaası, Kars.
- Erden, B.Z, A. Şenol, S. Tezsever ve G. Kartal. (1999). **Türk Halk Oyunları Giysileri**, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara.
- Görgünay, N. (2008). **Geleneksel Türk Giyim Tarihi**, 1. Baskı, Sergi Yayınevi, İzmir.
- Gündoğdu, K. G. ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum.
- Gürtuna, Ü. (t. y.). **Giyim - Kuşam**.
- Hamdibey, O., Launay, M. (1873). **Türkiye’de Halk Giysileri**, 1. Baskı, Aksoy Matbaacılık, İstanbul.
- Ural, S., J. Akyüz Orat, N. Oran Arslan, A. Bingöl, C. Tuysuz. (2011). **Kars Tarihi Geçmişten Cumhuriyete**, 1. Baskı, Eser Ofset ve Matbaacılık, Erzurum.
- Ural, S., N. Oran Arslan. (2015). **Cumhuriyet Devri Kars Tarihi**, 1. Baskı, Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık, Erzurum.
- Özaneç, N. (2013). **Karsın Gelenek ve Göreneklere**, 1. Baskı, Gazi Yayınları, Erzurum.
- Özkar, N. (2011). **Sarıkamış ve Çevresi Havlı Dokumaları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, Atatürk Üniversitesi, SBE.
- Öztürk, E. (2017). **Dini ve Kültürel Ritüelleriyle Caferilik**. 1. Baskı, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Kalafat, Y. (2012). **Halk Kültürü Kültürel Kimlik Milli Strateji**, 1. Baskı, Berikan Yayınları, İstanbul.
- Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi. (2018). **Kars Müzesi Raporu 2018**, Kars
- Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi. (1959). **Kars Müze Envanter Defteri**. Kars.
- Koşuoğlu, Ş. (1986). **Moda Resmi ve Giyim Tarihi**, 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Köymen, M. A., Uysal, A. E., S. Kazmaz, C. Yamakoğlu, K. Toygar (1964). Selçuklular’ın Kars İli Fethi’nin Önemi, **Kars Armağanı**, 22, 141-196.
- Kızıoğlu, M.F. (1953). **Kars Tarihi**, C.1, Işıl Matbaası, İstanbul.
- Kızıoğlu, M. F. (17-21 Haziran 1991). “Anadolu Cepimiz’de Geçen Son Altı Türk-Rus Savaşı’nda Kars’taki “*Serhad- Rubu*”nu Besleyen Halk Geleneklerimiz”, **Yakın**

Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayını, 169-189.

Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri”, **Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu**, Kars, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayını, 277-288.

Kırzioğlu, N.G. (1994). **Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri**, 1. Baskı, Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara.

MOR, G.ve H. ŞAHİN. (2012). **Kars Folkloru, Yöremizin Dede Baba Sözleri ve Fıkralarından Seçmeler**, 1. Baskı, İpek Ofset Yayınevi, Konya.

Salman, F. (2011). **Türk Kumaş Sanatı**, 1. Baskı. Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar Birim Amirliği Yayınları, Erzurum.

Soysal, M. E. (2010). Tarihsel Süreçte Bayrak Ve Sancaklarımız, **A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 42, 209-239.

Şenol, A. (1994). **Halk Oyunlarında Kıyafet**, 1. Baskı, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara.

Szkutnicka, B. (2011). **Moda Tasarımda Teknik Çizim**, 5. Baskı, Karakalem Kitapevi Yayınları, İzmir.

Şenol, A. (1998). **Halk Oyunları XXVI**, 1. Baskı, Tek Ofset, Ankara.

Turhan, S., S. Şahin, G. Şimşek. (2010). **Kars-Ardahan-Iğdır Türküler’i ve Havaları**, 1. Baskı, Kültür Ajans Yayını, Ankara.

Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, (1969), “Camedan”, Sümerbank Kültür Yayınları”, Ankara.

Orta Doğu Video İşletmeleri A.Ş., (1986). **Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri**. 1. Baskı, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul.

Iğdır Belediyesi, (1923). **Iğdır Kültürü**, 1. Baskı, Iğdır Belediyesi Kültür Yayınları, Iğdır.

Makaleler

Arslanoğlu, C. (1972). Posof Köylerinde Giyim-Kuşam, Ev-Bark, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, 14, 275, 27-63.

İnternet Kaynakları

Yöresel Kıyafet Giyim Kuşam, (2018). <https://kars.ktb.gov.tr/TR-54861> (12.08.2018)

Kars Kültürel Giysileri, (2019). <https://kars.ktb.gov.tr> (11.11.2018).

<http://www.cerkesya.org> (16.11.2018)

Fotoğraf Kaynakça

Fotoğraf 1: <https://www.atlasdergisi.com/keşfet/kultur/kafkas-gocu.html> (12.11.2019)

Fotoğraf 2: Görgünay, N. (2008). **Geleneksel Türk Giyim Tarihi**, 1. Baskı, Sergi Yayınevi, İzmir: 303.

Fotoğraf 3: Mert, A. Sağlık Kültür Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (24.10.2019).

Fotoğraf 4: [https://images.app.goo.gl/\(12.10.2018\)](https://images.app.goo.gl/(12.10.2018))

Fotoğraf 5: Görgünay, N. (2008). **Geleneksel Türk Giyim Tarihi**, 1. Baskı, Sergi Yayınevi, İzmir: 304.

Fotoğraf 6: Çiftçi, Ö. (2015). **Karapapak Türklerinin Tarihi, Gelenek ve Görenekleri**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi SBE.

Fotoğraf 7: Öztürkhan, Y. Fotoğrafçı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (30.10.2019).

Fotoğraf 8: Çiftçi, Ö. (2015). **Karapapak Türklerinin Tarihi, Gelenek ve Görenekleri**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi SBE.

Fotoğraf 9: Gündoğdu, K. G. ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum: 96.

Fotoğraf 10: Gündoğdu, K. G. Ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum: 96

Fotoğraf 11: <https://images.app.goo.gl> (16.11.2018)

Fotoğraf 12: <https://www.georgianjournal.ge/culture> (20.01.2019)

Fotoğraf 13: Şenol, A. (1994). **Halk Oyunlarında Kıyafet**, 1. Baskı, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara: 179.

Fotoğraf 14: Şenol, A. (1994). **Halk Oyunlarında Kıyafet**, 1. Baskı, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara: 179.

Fotoğraf 16: Gündoğdu, K. G. ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum: 37.

Fotoğraf 17: <https://kars.ktb.gov.tr> (11.11.2018).

Fotoğraf 18: <http://www.cerkesya.org> (16.11.2018)

Fotoğraf 19: Şenol, A. (1994). **Halk Oyunlarında Kıyafet**, 1. Baskı, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları, Ankara: 234

- Fotoğraf 20: Iğdır Belediyesi, (1923). **Iğdır Kültürü**, 1. Baskı, Iğdır Belediyesi Kültür Yayınları, Iğdır: 129.
- Fotoğraf 21: Çiftçi, Ö. (2015). **Karapapak Türklerinin Tarihi, Gelenek ve Görenekleri**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi SBE.
- Fotoğraf 22: Georgia National Museum, 2019. Georgia.
- Fotoğraf 23: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)
- Fotoğraf 24: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)
- Fotoğraf 25: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)
- Fotoğraf 26: <http://www.cerkesya.org/> (12.11.2019)
- Fotoğraf 27: Mert, A. Sağlık Kültür Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (24.10.2019).
- Fotoğraf 28: Turhan, S., S. şahin, G. şimşek. (2010). **Kars-Ardahan-Iğdır Türküleri’i ve Havaları**, 1. Baskı, Kültür Ajans Yayını, Ankara: 569.
- Fotoğraf 29: Gündoğdu, K. G. ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum: 97.
- Fotoğraf 30: Orta Doğu Video İşletmeleri A.ř., (1986). **Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri**. 1. Baskı, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul: 97-98.
- Fotoğraf 31: [https://www.pinterest.com.au/eglkal/kars/\(18.12.2018\)](https://www.pinterest.com.au/eglkal/kars/(18.12.2018))
- Fotoğraf 32: Kırzioğlu, N.G. (1994). **Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri**, 1. Baskı, Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara: 55.
- Fotoğraf 33: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayını, 277-288: 279.
- Fotoğraf 34: Gündoğdu, K. G. ve T. Kural (2019). **Bir Zamanlar Ardahan**, 1. Baskı, Zafer Form Ofset Yayın Evi, Erzurum: 96.
- Fotoğraf 35: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars, Kars Valiliği ve Atatürk Üniversitesi Yayını, 277-288: 285.
- Fotoğraf 36: Görgünay, N. (2008). **Geleneksel Türk Giyim Tarihi**, 1. Baskı, Sergi Yayınevi, İzmir: 298.

- Fotoğraf 37: Çiftçi, Ö. (2015). **Karapapak Türklerinin Tarihi**, Gelenek ve Görenekleri, Yayınlanış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, Trakya Üniversitesi SBE.
- Fotoğraf 38: Öztürkhan, Y. Fotoğrafçı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (30.10.2019).
- Fotoğraf 39: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “**Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri**”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars: 424.
- Fotoğraf 40: Aydın, S. (2005). **Halk Oyunları Derleme ve Araştırması**, 1. Baskı, Kars Valiliği Yayınları, Kars: 78.
- Fotoğraf 41: Orta Doğu Video İşletmeleri A.Ş., (1986). **Tarihi Türk Kadın Kıyafetleri**. 1. Baskı, Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul: 99.
- Fotoğraf 42: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “**Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri**”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars: 425.
- Fotoğraf 43: Aydın, S. (2005). **Halk Oyunları Derleme ve Araştırması**, 1. Baskı, Kars Valiliği Yayınları, Kars: 78.
- Fotoğraf 44: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “**Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri**”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars: 424.
- Fotoğraf 45: Öztürkhan, Y. Fotoğrafçı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (30.10.2019).
- Fotoğraf 46: Kırzioğlu, N.G. (17-21 Haziran 1991). “**Hanak’ta “Maraş-Altı”ndan Gelme Türkmenler’in Geleneksel Kadın Giyimleri’nin Milli Kültürdeki Yeri**”, Yakın Tarihimizde Kars ve Doğu Anadolu Sempozyumu, Kars: 282.
- Fotoğraf 47: Mert, A. Sağlık Kültür Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (24.10.2019).
- Fotoğraf 48: Kırzioğlu, N.G. (1994). **Türk Halk Kültüründe Doğu Anadolu Dokumaları ve Giysileri**, 1. Baskı, Türk Halk Kültürü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, Ankara: 55.
- Fotoğraf 49: Aydın, S. (2005). **Halk Oyunları Derleme ve Araştırması**, 1. Baskı, Kars Valiliği Yayınları, Kars: 75.
- Fotoğraf 50: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)
- Fotoğraf 51: Aydın, S. (2005). **Halk Oyunları Derleme ve Araştırması**, 1. Baskı, Kars Valiliği Yayınları, Kars: 78.
- Fotoğraf 52: Mert, A. Sağlık Kültür Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu görüşme, Kars, (24.10.2019).

Fotoğraf 53: Mert, A. Sağlık Kùltùr Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu gùrùřme, Kars, (24.10.2019).

Fotođrag 54: Ege Ùniversitesi Etnoğrafya Mùzesi, (2019). İzmir

Fotoğraf 55: Mert, A. Sağlık Kùltùr Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu gùrùřme, Kars, (24.10.2019).

Fotoğraf 56: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)

Fotoğraf 57: <https://www.ktb.gov.tr/TR-96254/kultur> (15.11.2019)

Kaynak Kişiler

KK1-Ùztùrkhan, Y. Fotoğrafçı. “Kars Giysileri” konulu gùrùřme, Kars, (30.10.2019).

KK2-Mert, A. Sağlık Kùltùr Daire Başkanı. “Kars Giysileri” konulu gùrùřme, Kars, (24.10.2019).

KK3-Aydın, S. Yazar. “Kars Giysileri” konulu gùrùřme, Kars, (15.10.2019).

EKLER

EK-I. 8.10.73 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kadife.

Bulunduğu Yer ve Tarihi: Kars, -

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 10.10.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeşil renkte kadife kumaş üzerine altın rengi simli ip ile işlenmiş Osmanlı dönemi kaftanlarından. Boyun, omuz ve yaka hizasından boy bitimine kadar ve alt uçları boydan boya; dal ve çiçek motifleri ile kenarları kaplanmıştır. Ayrıca sırt kısmında yine omuzda başlayıp sırt

orta kısmında birleşen motifler işlenmiştir. Etek uçlarında püsküller bulunmaktadır. Yakası sıfır yaka formundadır ve manşet bulunmamaktadır. Astarı krem rengi keten kumaştır.

EK-II. 1.30.80 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Çuha

Bulunduğu Yer: Küçük Yusuf Köyü/Kars.

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 24.12.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı çuhadan dikişli olarak üstten bedene oturan dar kesimli, belден aşağıya genişleyen, truvakar (yarım) kollu 11 parçadan oluşmaktadır. Etek uçları, kol ağzları, yakası, omuz ve omuz kol birleşim kısmından göğüs altına kadar uzanan sarı simli şerit şeklinde kurdeleler vardır. Yanları cepli ve hâkim yakalıdır. Astarsızdır.

EK-III. 1.1.83 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kaşe kumaş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 07.04.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Lacivert çuha kumaştan ceket tarzında üretilmiştir. Hâkim yakalı olup, yaka çevresi, ön pat, etek ucu, kol uçları, cep çevreleri sarı simli şeritle çevrelenmiştir. Sağ ve sol göğsün üzerinde birer cep bulunmaktadır. Kol uçları, pat hizası ve etek ucundaki sarı simli şeritler iki sıra halindedir ve kol uçlarında bir adet lale motifi vardır. Lale motifi giysinin sırt kısmında da yer almaktadır. Yöresel giysilerden olup astarı krem renğinde ketendir.

EK-IV. 1.3.66 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kadife

Bulunduğu Yer:

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 18.08.1966

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeşil renkli kadife kumaştan tasarlanmış olan kaftanın dış yüzeyi altın sarısı ip ve sırmalarla motiflendirilmiştir. Yaka çevresi, etek ucu, kol uçları sarı şeritlerle çevrelenmiştir. Motifler, ön pat kısımlarda, bel ve etek uçlarında yoğunlaşmıştır. Astarı kahverengi ve keten kumaştır. Her iki kol altının beden kenar ortasında birer adet cep bulunmaktadır.

EK-V. 2.11.67 Envanter Numaralı Kaftan

Giyisinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Çuha.

Bulunduğu Yer: Kars, -

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy.

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 06.09.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Koyu mavi renkli çuhadan tasarlanmış kaftanın ön kısmında; hâkim yakanın çevresi, omuz, üst kol çevresi, bütün boy ve etek ucu altın renkli simli şeritle işlenmiştir. Sağ ve sol etek taraflarında cep bulunmakta ve cep ağızları altın sarısı simli şeritle çevrelenmiştir. Bele oturturulmuş ve belden aşağıya genişleyen forma sahiptir. Kol dış ağızlarında altın sarısı simli motifler mevcuttur.

EK-VI. 1.22.80 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Çuha.

Bulunduğu Yer: Merkez Küçük Yusuf Köyü/ Kars.

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 17.12.1980

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı çuhadan dikişli olarak üstten bedene oturan dar kesimli, belden aşağıya genişleyen, truvakar (yarım) kollu 5 parçadan oluşmaktadır. Etek uçları, kol ağzları, omuz ve omuz kol birleşim kısmından göğse kadar uzanan sarı simli işlemler vardır. Hâkim yakalıdır.

EK-VII. 1.8.81 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Çuha

Bulunduğu Yer ve Tarih: Kars, -

Tarihi: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 04.02.1981

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı renkli çuhadan üretilmiş bele oturan ve belden aşağıya doğru genişleyen formdadır. Ön yaka kısmından bele kadar olan kısımda (ön pat), truvakar kol uçlarında, omuzlarda, omuz-kol çevresinde ve cep kenarlarında siyah tırtırlı şerit şeklinde işleme bulunmaktadır. Giysi hâkim yakalıdır, astarı sarı renkte ipek kumaştır ve roba şeklinde eklenmiştir.

EK-VIII. 2.22.80 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Keten, İpek

Bulunduğu Yer: Küçük Yusuf Köyü, Kars/Merkez.

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 17.12.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mor renkli, boyuna çizgili, etek yan kısımları derin yırtmaçlı olan yöresel kadın giysisidir. Önünde roba, göğüs üstünde cep bulunmaktadır. Kol uçlarında astarı açık yeşil, dış kısmı sarı olan siyah işlemeli ipek kumaş ile manşetlenmiştir. Astarı krem rengi keten kumaştır.

EK-IX. 3.1.68 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeeye Geldiği Tarih: 05.02.1968

Müzeeye Geliş Şekli: Hediye

Kırmızı renkli kadife kumaştan üretilmiş, kol uçları, etek ucu, cep kenarları ve hâkim yaka çevresi siyah şeritlerle işlenmiştir.

EK-X. No: 3.4.78 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Elbise, Kaftan

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı renkte çok iyi kalitede çuha kumaştan astarsız elde dokunarak üretilmiştir. Üst beden kısmı vücuda oturacak kadar dar, belden aşağısı genişleyen formdadır. Her iki yanda cep bulunmaktadır. Hâkim yakalı olup omuz, yaka, manşet ve cep ağzlarında koyu kahve renkli oya ile çevrilmiş motifler bulunmaktadır. Önü düğmesiz ve iç tarafında astar bulunmamaktadır.

EK-XI. 2.1.72 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı 17. - 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 24.01.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mavi kadife kumaşlı kaftanın dış kısmında altın renkli simli iplerle, kabartmalı motif işlemleri bulunan giysidir. Hâkim yakalı ve astarı krem renkli keten kumaştır. Etek ucu ve kol uçları içe kıvrılarak krem renkli keten astarla birleştirilmiştir.

EK-XII. 1.5.1995 Envanter Numaralı Cepken

Giysinin Adı ve Cinsi: Cepken, Kadife

Bulunduğu Yer: Kayalık Köyü, Kars/Susuz.

Tarihi: 20. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: -

Müzeye Geliş Şekli: Hibe.

Yeşil renkli kadife kumaştan üretilmiş olan yeleğin ön ortası açık olup, sol göğüs kısmında cep havasında pembe kumaş çıkıntıları şeklinde süsleme vardır. Kolların ağzlarında siyah kumaş ile manşet yapılmıştır.

EK-XIII. 1.6.84 Envanter Numaralı Cepken

Giyisinin Adı ve Cinsi: Cepken, Simli Kumaş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. YY

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 11.04.1984

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Sarı, kırmızı, yeşil, turuncu ve siyah renklerin her biri ayrı ayrı boyuna kendinden şeritli görünüme sahiptir. Ön pat hizaları ve kol uçları altın renkli simli işlemlerle kapatılmış, astarı keten kumaştan elde dikilmiş ve oldukça yıpranmıştır.

EK-XIV. 3.14.67 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 23.10.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Vişneçürüğü renginde, boyuna beyaz şeritli, etek kenarlarının her iki tarafı derin yırtmaçlı kadın kaftanıdır. Kol ağzlarında sarı kumaş üzerine siyah işlemler vardır ve kol yırtmacı bulunmaktadır. Astarı krem rengi keten kumaştır.

EK-XV. 1.3.2010 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kadife, Kaftan

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 19. yy.

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 23.11.2009

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı renkli kadife kumaştan üretilmiş giysinin truvakar kollarının uçlarında, hâkim yakanın çevresinden dolanarak bele kadar ve omuzlarda ve ön –arka kol oyuntusunun yarı kısmında siyah renkli şeritli işlemler mevcuttur. Astarsız ve yaka kısmında saten tela bulunmaktadır.

EK-XVI. 1.4.67 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Mor Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı Devri

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 17.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mor renkli kadife kumaştan üretilmiş giysinin yaka çevresi, kol ağzları, etek ucu ve boydan boya ön patı altın sarısı simle işlenmiştir. Astarı kahverengi ve keten kumaştır. Arkasında iki adet pili bulunmaktadır. Ön ortası bele kadar kopça ile tutturulmaktadır.

EK-XVII. 4.1.68 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.02.1968

Müzeye Geliş Şekli: Hediye

Turuncu, yeşil, mor renkli ipek kumaştan üretilmiş, boyuna çizgili ve zikzak motiflidir. Belde daralan, belden aşağıya doğru genişleyen forma sahiptir. Hâkim yakalı olup yaka çevresi ve bel ortasına kadar uzanan ön pat ve kol ağzları altın renkli simli şeritle kapatılmıştır. Kol ağzlarında kırmızı renkli oya işlemleri ile süslenmiştir. Kol yırtmacı derin olup, astarı beyaz pamuklu kumaştır.

EK-XVIII. 5.1.68 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, İpek.

Bulunduğu Yer:

Tarihi: 18. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.02.1968

Müzeye Geliş Şekli: Müzeye Hediye

Boyuna beyaz, pembe ve sarı renklerde kendinden şeritleri olan kutnu (ipek) kumaştan üretilmiştir. Şeritlerin iç kısımlarında kendinden çiçek desenli motifler bulunmaktadır. Astarı krem rengi ve pamuklu/keten kumaştandır. Yakasız olup yaka çevresi ve ön kısmı boydan boya siyah biye tarzı işlemler ile kapatılmıştır. Kol ağzları yırtmaçlı ve sarı-siyah oya ile işlenip manşet havası verilmiştir. Boyuna çizgili ve sarı rengin baskın olduğu, sık dokunan ve ipek kumaş olan “Kutnu” kumaşı andırmaktadır. Etek yanları derin yırtmaçlıdır.

EK-XIX. 1.32.80 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Çuha.

Bulunduğu Yer ve Tarih: Kars, -

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 02.09.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı renkli çuha kumaştan üretilmiş giysi, bel kısmından etek ucuna doğru genişlemektedir. Kollar truvakar ve hâkim yakalı olup; bele kadar olan ön pat, kol ağzları, omuzlar, üst kol oyuntusu ve sırtta kenarları tırtırlı, siyah renkli şeritlerle işlemelidir.

EK-XX. 2.1.68 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Yün.

Bulunduğu Yer ve Tarih: Küçük Yusuf Köyü, Kars/Merkez.

Tarihi: 19. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 05.02.1968

Müzeye Geliş Şekli: Hediye

Beyaz zemin üzerine kendinden (bedende enine, kolda boyuna) kırmızı ve siyah kuş motifleri ile desenli olup, kol uçlarında ve ön pat kenarlarında kırmızı renkli şerit ile işlenmiştir.

EK-XXI. 2.5.67 Envanter Numaralı Kaftan

Giysinin Adı ve Cinsi: Kaftan, Kadife

Bulunduğu Yer ve Tarih: -

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 17.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı kadife kumaştan üretilmiş giysi, kare yakalı ve truvakar kolludur. Yaka çevresinde, kol uçlarında, omuzlarda, etek ucunda sarı renkli simli şerit hâlinde işlemler bulunmaktadır. Etek uçlarında kürk parçalarından oluşan püsküller ve mor astar vardır.

EK-XXII. 10.1.78 Envanter Numaralı Cepken

Giysinin Adı ve Cinsi: Cepken, Simli Kumaş

Bulunduğu Yer: Kars, -

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 24.04.1978

Müzeye Geliş Şekli: Hibe

Cepken; Cepken gömleğin üzerine giyilen giysidir. Kumaş pembe renğinde, simli altın sarısı desenlerle işlenmiştir. Giysideki motifler çiçeklerden esinlenmiştir. “Giysinin kol, yaka ve etek ucu yarım daire formunda tırtırlı ve simli sutaşı ile işlenmiştir. Giysinin astarı çok eskimiş ve neredeyse hiç kalmamıştır. Göğüs alt kısımları ve kolları yamalıdır” (Kars Envanter Defteri, 1986: 8). Giysinin ön yaka görüntüsü boynu saran hâkim yaka formuna sahiptir.

EK-XXIII. 8.5.68 Envanter Numaralı Yelek

Giysinin Adı ve Cinsi: Yelek, Simli Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 02.10.1968

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Ön ortası ön yaka ortasından itibaren bele kadar oyuntulu kolsuz yelectedir. Osmanlı döneminde bu giysiye “camedan (camadan)” denilmekteydi. Oyuntunun olduğu kenarlarda örgü ile işlenmiş düğmeler sıralanmıştır. Mor renkli kadife kumaşlı yeledenin ön ve arka dış yüzeyinin neredeyse tamamı sırma şerit ve simli ipli işleme ile kaplanmıştır. Boynu saran hâkim yakalıdır. Astarı kendinden çiçekli, krem renkli kumaştır.

EK-XXIV. 7.5.68 Envanter Numaralı Yelek

Giysinin Adı ve Cinsi: Yelek, Kadife

Bulunduğu Yer: Kars, -

Tarihi: 17.-18. yy.

Cinsiyet: Erkek Çocuk

Müzeye Geldiği Tarih: 02.10.1968

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeleğin ön kısmı mor kadife, arkası kırmızı saten kumaştan dikilmiştir. Astarı beyaz pamuklu/ketendir. Yeleğin bütün kenarları sırma şeklinde altın sarısı simli iplerle sarılmıştır. Hâkim yakalı ve ön patı boydan boya düğmelidir.

EK-XXV. 1.13.66 Envanter Numaralı Yelek

Giysinin Adı ve Cinsi: Yelek, Kadife.

Bulunduğu Yer: Kars, -

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.08.1966

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Vişneçürüğü renginde kadife kumaştan üretilmiştir. Giysinin dış kısmı altın renkli simli iple motiflendirilmiştir. Astarı kırmızı keten kumaştır. Yuvarlak yakalıdır ve yaka çevresi, etek uçları püskül tarzında kıvrımlı bir şeritle çevrelenmiştir.

EK-XXVI. 9.5.68 Envanter Numaralı Cepken

Giysinin Adı ve Cinsi: Cepken, Simli Kadife.

Bulunduğu Yer:

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 02.10.1968

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Cepkenin dış yüzeyi mor kadife kumaştan olup, üzerinde simli iplerle işlenmiş yaprak ve çiçek motifleri bulunmaktadır. Astarı kırmızı pamuk kumaşlıdır ve kol kısmı pelerin gibi omuzdan dökülen iç kolun olmadığı forma sahiptir. Kol ucunun bitiş kısmının ortasında yaprak şeklinde çıkıntı mevcuttur ve üzeri motif işlemelidir. Hâkim yakalı ve düğmesizdir.

EK-XXVII. 17.7.73 Envanter Numaralı Yelek

Giysinin Adı ve Cinsi: Yelek, Kadife.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Ölçüsü: Uzunluk 36 cm.

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeleğin dış yüzeyi mavi çuha kumaştan, iç yüzeyi ise kırmızı saten kumaştan üretilmiştir. Hâkim yakalı olup, yeleğinin bütün dış kenarları altın renkli simle işlenmiş ve şeritlerle kaplanmıştır. Arka bel ortasında ve önde (sağ ve sol) altın rengi sim işlemeli birer adet motif bulunmaktadır.

EK-XXVIII. 1.4.78 Envanter Numaralı Ceket

Giyinin Adı ve Cinsi: Ceket, Lacivert Kadife.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Lacivert renkli ince kadife kumaştan üretilmiş ve yırtmaçsız bir manto tarzlı bir dış giysidir. Astarı mavi renkli ve keten kumaştandır. Elbisenin her yerinde altın sarısı simli ipliklerle bitkisel dal ve çiçek motifleri işlenmiştir. Ön pat kısmının yanlarında ve etek ucunda boydan boya aynı özellikte kendini tekrarlayan motifler bulunmaktadır. Giyinin arka kısmında omurilik hizasında belden aşağıya sanki yırtmaç havası verilmiş gibi etek ucuna kadar iki sıra halinde boyuna motif yapılmıştır. Elbise şömiziye yakalıdır ve kol uçlarında manşet kullanılmayıp kol uçları içe kıvrılıp astara tutturulmuştur. Ön pat kısımları açıktır.

EK-XXIX. 2.3.66 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Entari, Muz Kumaş.

Bulunduğu Yer ve Tarih:

Tarihi: Osmanlı

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 18.04.1966

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kumaşı boy yönünde; kırmızı, mor, turuncu, yeşil ve mavi renklerde şerit şeklindedir. Sıfır yakalı olup yaka çevresi, etek ucu ve kol uçları siyah bez bantla kapatılmıştır. Yine yakadan başlayıp bele kadar inen, ön bedeninin boydan yarısına kadar olan kısmında genişçe siyah renkli pat bulunmaktadır. Astarı bele kadardır ve kırmızı renkte çiçekli pamuklu kumaştır. Ön ortası bele kadar kopça ile tutturulmaktadır ve belden aşağısı açık şeklindedir.

EK-XXX. 1.4.84 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Entari, Kutnu.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 11.04.1984

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Kutnu kumaştan üretilmiş, kırmızı ve sarı renkli boyuna dokunmuş ipek ve pamuk karışımı giysidir. Yuvarlak yakalı olup geniş omuzlara sahiptir. Kol uçlarına doğru genişleyen ve kol uçlarında ve yırtmacında siyah iplikle dantellinmiş işleme vardır. Yine kol ucunda yırtmaçlı manşet kısımların üst tarafında sarı kumaşla ejderha şeklinde işlemler mevcuttur. Entarinin her iki yan etek ucunda yırtmaç bulunmaktadır. Astarı beyaz keten kumaştan oluşmaktadır.

EK-XXXI. 1.1.1986 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Üçetek, İpek

Bulunduğu Yer: Küçük Yusuf Köyü, Kars.

Tarihi: 20.yy.'ın başı.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 28.10.1985

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mor renkli ipekten üretilmiş ve kumaş üzerine simli ipe kırmızı ve yeşil bitkisel motifler işlenmiştir. Kolları, omuzdan bileğe doğru genişleyen formdadır. (Necmettin Akgündüz, 24.05.1986) Kol uçlarında derince yırtmaç bulunmakta ve kenarları kırmızı biye ile çevrelenmiştir. Yine manşete sarı renkli kumaş eklenerek kenarları kırmışı işleme ile kapatılmıştır. Sıfır yakalı olup, yaka ve bele kadar olan pat kenarları kırmızı ipe işlenerek kapatılmıştır. Giysinin gövde kısmı üç parça olup, belden etek ucuna doğru hafif genişlemektedir. Astar beyaz keten kumaştır.

EK-XXXII. 2.4.78 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Entari (Üç Etek), Keten, Pamuk

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Sarı renkli ve boyuna siyah ince çizgili, ipeğimsi parlak bir kumaştan üretilmiştir. Yakasız üç etek denilen tipte kolları yırtmaçlıdır. Önü boydan boya açık ve düğmesizdir. Kol ağzı ve yırtmaçların kenarları kahverengi oylarla süslenmiştir. Ayrıca yakada da göğüs kısmının altına kadar ince oya işlenmiştir. Sağ dış tarafında gizli bir cebi vardır. Astarı pamukludur ve elde dikilmiştir.

EK-XXXIII. 2.5.1995 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Kadife Entari

Bulunduğu Yer ve Tarih: Kayalık Köyü, Kars/Susuz.

Tarihi: 20. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 17.10.1995

Müzeye Geliş Şekli: Hibe

Bordo renkli kadife kumaştan üretilmiş giysi bebe yakalıdır ve yaka çevresine, kol uçlarına, manşet üst kısımlarına sarı biye geçirilmiştir. Yaka ucunda fiyonk bulunmakta ve astarı krem rengi pamuklu kumaştır.

EK-XXXIV. 2.9.73 Envanter Numaralı Entari

Giysinin Adı ve Cinsi: Entari, İpek

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 06.07.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mahalli bir giysidir. Mor renkli ipek kumaş üzerine kendinden desenli kırmızı çiçek motifleri bulunmaktadır. Bel ortasında bir düğme ile tutturulmaktadır. Üst beden krem rengi keten kumaştan astarlıdır. Etek uçları fırfırlı ve dökümlüdür.

EK-XXXV. 2.10.82 Envanter Numaralı Üçetek (Entari)

Giysinin Adı ve Cinsi: Üçetek, Kutnu.

Bulunduğu Yer: Kars.

Tarihi: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mor, kırmızı, sarı, yeşil, siyah ve turuncu renklerden oluşan boyuna çizgili, çizgiler içerisinde beyaz renkte motiflerden müteşekkil kutnu (ipek) kumaştan üretilmiştir. Yakasız üçetek de denilen giysinin kolları yırtmaçlı, iki taraftan pamuklu kumaş astarlı, önü boydan boya açık ve düğmesiz, elde dikilmiş bir elbisedir.

EK-XXXVI. 3.3.66 Envanter Numaralı Bluz

Giysinin Adı ve Cinsi: Bluz (Gömlek), Basma.

Bulunduğu Yer: Kars, -

Tarihi: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 18.04.1966

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz basmalı giysinin üzerinde kendinden desenli kırmızı çiçekler vardır. Hâkim yakalı, ön ortasından patlı ve beyaz düğmelidir. Yaka ve yırtmaçlı manşet kısımları el işlemeli olup, patın bittiği kısımdan aşağısında büzgülü formlar bulunmaktadır.

EK-XXXVII. 1.9.84 Envanter Numaralı İç Gömleği

Giysinin Adı ve Cinsi: İç Gömleği, Tafta

Bulunduğu Yer ve Tarih: Kars/Selim, -

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 18.04.1984

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Dış kısmı koyu vişne rengi tafta kumaştan olup bol ve dökümlü giysidir. Sıfır yakalı, sağ ve sol göğüste cepli ve ön bedeninin her iki tarafı yırtmaçlı olup yırtmacın çevresi altın rengi ince biyeler geçirilmiştir.

EK-XXXVIII. 4.3.65 Envanter Numaralı Ceket

Giysinin Adı ve Cinsi: Ceket, Çuha.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 28.08.1965

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Vişneçürüğü renginde kadife kumaştan üretilmiştir. Yuvarlak yakalıdır ve yaka çevresi, etek uçları altın sarısı simli şeritle çevrelenmiştir. Etek sağ yan kısmında üzeri sim ipli işlemeli cep bulunmaktadır. Ön omuzların orta kısımlarından başlayıp etek ucuna kadar işlemler bulunup, arka omuz ve bel kısmında üçgeni andıran sim ve şerit işlemleri vardır. Krem renkli keten kumaş ile astarlanmıştır.

EK-XXXIX. 1.5.79 Envanter Numaralı Ceket

Giysinin Adı ve Cinsi: Ceket, Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 19.09.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mavi renkli kadife kumaştan üretilen giysinin; kol uçlarında, yuvarlak yaka çevresinde, ön pat ve pat paralelinde, etek ucunda, sağda bulunan cep çevresinde simli altın sarı şeritler bulunmaktadır. Astarı kareli pamuklu kumaştır.

EK-XL. 2-1-1996 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Gümüş Tepelik.

Bulunduğu Yer: Iğdır

Tarihi: 19. yy. sonu

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.11.1996

Müzeye Geliş Şekli: Iğdır Asliye Ceza Mah. İstirdat

Yarım kubbe görünümlü tepelik, gümüşten üretilmiş olup üzerinde, dikey yönde, tepede birleşen sekiz kalın çizgi bulunmaktadır. Bu çizgilerin aralarında kabartmalı geometrik motif süslemeleri bulunmaktadır. “Tepeliğin üst kısmı silindirik olup, silindirik çıkıntının üzerindeki gümüş halkanın ortasında kırmızı renkli bir boncuk ve çevresinde de sekiz adet mavi, kırmızı küçük boncuklar bulunmaktadır” (Kars Envanter Defteri, 1959: 49). Tepeliğin alt kısmında (giyenin altına gelen kısmı) 16 adet askılı halka mevcut olup, halkaların her birinde sallanan ikişer pul ve bu pullara asılı 16 adet çingırak bulunmaktadır. Kabartma tekniği bulunmaktadır.

EK-XLI. 1.22.78 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Gümüş

Bulunduğu Yer: Kars,-

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tepeliğin üst kısmında papatyaya benzer kabartma vardır. Hemen altında kare çizgili geometrik kabartma işlemeli iç içe daireler vardır. Gümüşün rengi biraz kararmıştır. Dış kenarında küçük 20 adet halka bulunmaktadır. Bu halkalara pul, zincir vb. süslemelerin sallandırıldığı düşünülmektedir. 15 cm çapında, 2 mm kalınlıktadır. Motiflemede kabartma ve granülasyon tekniği kullanılmıştır.

EK-XLII. 13.7.73 Envanter Numaralı Tepe Süsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepe Süsü, Gümüş

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Altın suyuna batırılmış ve telkâri işlemeli tepe süsü olup 8 adet zinciri ve zincirlerin uç kısımlarında para şeklinde “İran Aslanı ve Şahmeran” (Kars Envanter Defteri, 1959: 407) kabartmaları şeklinde pullar sallanmaktadır. Bu pullar 7 adettir bir zincirin ucunda eksiklik vardır. Tepe süsü zincirlerinin başlangıç kısımlarında; kırmızı, mavi, yeşil renklerde boncuklar montelenmiştir. Kabartma, telkâri, aplike teknikleri kullanılmıştır. Bu süsleme başlığın ön kısmına takılır ve zincirli sallanan pullar altın kısmına gelir.

EK-XLIII. 10.7.73 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Gümüş

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Düşük ayarlı gümüşten üretilmiş, üst kısmı bombeli ve dövme şeklinde motiflidir” (Kars Envanter Defteri, 1959: 404). Tepeliğin en üst kısmının tam ortasında kartala benzer bir kuş motifi vardır. Hemen alt sırada yılan veya buluta benzer motif ve bu motifler arasında tepeye bakar yönde insan yüz şeklinde kabartmalar bulunmaktadır. Dış kenarında küçük 32 tane halka bulunmaktadır. Bu halkalara pul, zincir vb. süslemelerin sallandırıldığı düşünülmektedir. Ayrıca 3 adet halkasının eksik olduğu ve toplamda 35 halkanın mevcut olduğu sanılmaktadır. Kabartma, granülasyon teknikleri kullanılmıştır.

EK-XLIV. 1.8.73 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Gümüş

Bulunduğu Yer:

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Doğu Anadolu kadınlarının baş süslemelerindendir. Üst kısmı bombeli ve basık bir koni şeklinde olup tepe noktasında mavi bir taş vardır. Yine üst kısmında ilaveli taşlarla dairevi ve kıvrımlı süslemeler vardır. Tepeliğin alt kısmında 20 adet ucunda pul bulunan zincir, sallanır şekilde bulunmaktadır” (Kars Envanter Defteri, 1959: 416). Dış yüzeyi kabartmalı kıvrımlı motiflerle süslüdür, iç yüzeyi düzdür.

EK-XLV. 2.8.973 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Gümüş

Bulunduğu Yer: -

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Üst kısma doğru kabaran, tepe kısmında silindirik bir şekle sahip ve silindirik şeklin üstünde (tepe noktasında) mavi bir taş olan tepeliktir. Kabartma tekniğiyle süslenmiş olan tepeliğin üst kısmında kıvrımlı süslemeler vardır. Tepeliğin alt kısmında ucunda pul bulunana 19 adet zincir, sallanır şekilde bulunmaktadır.

EK-XLVI. 6.2.73 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Gümüş

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeeye Geldiği Tarih:09.05.1973

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Üst yüzeyi telkâri işlemeli Doğu Anadolu'nun tepeliklerindedir. Tepeliğin üst kısmında altı kollu bir yıldız ve yıldızın kollarının ortalarında bir yeşil ve bir kırmızı renkli boncuk olmak üzere montelenmiştir. Yıldızın ortası yani tepeliğin en üst kısmında daire şeklinde kabartma bulunmaktadır. Alt kenarlarında uç kısımlarında pullar bulunan zincirler sarmaktadır. Telkâri ve granülasyon tekniği uygulanmıştır. Yıldız motifi, Türk-İslam sanat anlayışında en çok kullanılan ikonografik motiflerinden biri olmuştur. “Yıldız motifi etrafında bulunan kol-uç-şua sayılarına göre farklı anlamlar taşır. Beş kollu yıldızlar mükemmelliği, altı kollu yıldızlar evliliği beraberliği, yedi kollu yıldızlar gökkuşağını-doğal tabiatı, sekiz kollu yıldızlar ise güç ve iktidarı ifade eder” (Soysal, 2010:218). Bu bağlamda altı köşeli yıldız motifi bulunan bu tepelik, evli bir kadının başına taktığı tepelik olduğunu işaret etmektedir. Bu yıldızlı motife “Mühr-i Süleyman” da denilmektedir. Çoğunlukla, “Kemer tokaları üzerinde kullanılan “Mühr-i Süleyman” motifine nazara, büyüye karşı koruduğuna inanılan bir motif olarak çok sık rastlanmaktadır” (Demirbağ, 1996:89).

EK-XLVII. 1.6.74 Envanter Numaralı Tepelik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tepelik, Varşaf

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 13.12.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kenarları bordürlü ve telkâri işlemeli olan tepeliğin en üst kısmında sivri huni şeklinde çıkıntı ve çıkıntının tepe noktasında mavi bir boncuk bulunmaktadır. Dış yüzeyi telkâri, kabartma ve granül tekniğiyle motiflendirilmiştir. Tepeliğin alt uçlarında, para şeklinde pullar bulunan zincirler sallanmaktadır.

EK-XLVIII. 1.24.80-845 Envanter Numaralı Kofik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kofik (Kofi, Denge)-Çuha-Deri

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 19.12.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tepe kısmı deri ile kapatılmış ve daire şeklindeki kasnak ile çevrelenmiştir. Üzerine kırmızı renkli bir çuha, elde ip ile dikilmiştir. Çuhanın üstüne siyah-sarı renkli ipek kumaş (vala) parçası sarılıdır. Çene altına gelen kısımda üç sıra halinde siyah boncuk dizisinden oluşan “sakaldırık” bulunmaktadır.

EK-XLIX. 5.10.82 Envanter Numaralı Kofik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kofik, (Kofi, Denge), Çuha, Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Tepe üstü kasnağı yeşil renkli, kendinden desenli naylon karışımı kumaştan örtülmüş olup, daire şeklinde kasnağa dikilmiştir. Başa geçen kısım kadife olup altına gelecek şekilde kasnağa çevrelenmiştir. 6'şar dizi halinde kırmızı ve siyah renklerde sakaldırık bulunmaktadır. Boncuk diziliminin bir tarafı çengelli iken diğer tarafı kumaşa dikilidir.

EK-L. 4.10.82 Envanter Numaralı Kofik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kofik (Kofi, Dinge), Kadife, Kumaş

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tepe kısmı diğer kofiklere göre uzun yapıya sahip, üst kısmı kadife kumaş ile kasnağa el dikişi ile tutturulmuştur. Kasnak kenarları turuncu ve mavi kadife ile kaplıdır. Başa geçen kısmı kadife kumaş olup ön yüzde (alında) siyah bir bez üzerine 2 adet gümüş, 18 adet nikel madeni paralar dikilmiş olup paraların hemen altında (alında) siyah, turuncu, kırmızı renklerde motifli, boncuk işlemeli “kofik altlığı” mevcuttur. Kofik altlığının tam ortasında para şeklinde bir adet gümüş bulunmaktadır. Boncuk işlemlerin sağ ve sol tarafından çene altına geçecek şekilde 8 adet siyah, 12 adet kırmızı renkte boncuk dizisi (sakaldırık) mevcuttur.

EK-LI. 1.11.82 Envanter Numaralı Kofik

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kofik (Kofi, Dinge), Çuha

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kofiğin tepe üstündeki kırmızı saten kumaş deriye yapıştırılmış ve kasnak üzerine monte edilmiştir. Tepe kısmına, motifli bir kumaşa iki sıra halinde beyaz düğme dikilmiş ve bu düğmeli kumaş parçası kofiğin tepe kısmına, el dikişiyile tutturulmuştur. Kasnak kenarı baş kısmında bir zincire asılı 6 adet Elgazi (reşad altını) altını, zincirin altında kasnağın üst kısmına sarılı farklı renkte kumaş ve iplik sarılmıştır. Başa geçirilen kısım kadife olup ön kısmında çeneyi saracak şekilde her iki kulak tarafında birer adet düğme bulunmakta ve bu düğmeler ile birbirine bağlanmaktadır. Çene altına gelecek şekilde 3 sıra; siyah, kırmızı, turuncu, yeşil, beyaz gibi çeşitli renklerde boncuklardan dizilmiş “sakaldırık” ve bu boncuk dizileri üzerinde düzensiz bir şekilde düğmeler bulunmaktadır.

EK-LII. 1.33.83 Envanter Numaralı Dulluk İpi

Envanter No: 1.33.83

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Dulluk İpi, Boncuk

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.12.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

T şeklini andıran görünüme sahip dulluk ipi, T üst kısmı başlığın alın kısmına bağlanıp kafanın üstüne (ortasına) gelmektedir (başlığa bağlama yeri mevcut) ve kafanın arka tarafından sarkıtılarak takılır. Taş boncuk ve düğme ile oluşturulmuş tasarımın uçlarında saçaklar mevcuttur. T kısmından aşağıya doğru uzanan kısımda bir sıra kırmızı, iki sıra beyaz boncuktan yapılmış kenar bordürü bulunmakta ve kenarların içerisi 5 eşit bölüm şeklinde, yönü enine (yan yana) olan renkli (mavi, siyah, kırmızı, yeşil, turuncu, kahverengi) boncuklar işlenmiştir. Siyah renkli boncuk ile 5 eşit parçaya bölünmüştür. Bu kısmın tam ortasında 3 adet, altına bağlanan kısımda 23 adet; iki başında birer adet mavi, içe doğru 8 sağ ve soldan sedef beyaz, tam ortada bir adet sarı ve sarının yanlarında 2 adet yeşil düğmeler dikilmiştir

EK-LIII. 10.10.82 Envanter Numaralı Sığil

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Sığil (Kofik Altığı, Şakak bağı)

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 19. -20. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Başlığın alın kısmına gelen yere takılan altlıktır. Sığilin her iki yanında bulunan düğmelerle yanlardan iliklenir. Sedef düğmeler ve siyah bez üzerine işlenmiş boncuk dizileri ve boncuk bulunmaktadır. Orta kısımda bezin üzerinde 11 küçük düğme, 1 adet pembe büyük düğme ve bu alanı çepeçevre saran kırmızı renkte boncuk dizisi vardır. Bu diziyeye bağlantılı yine çepeçevre saran beyaz boncuk dizisinden sonra bir kırmızı birde kırmızı-sarı karışımı boncuk dizileri bulunmakta olup arka kısmın uçlarında kofığe bağlanması için 2 adet çengel bulunmaktadır.

EK-LIV. 10.10.79 Envanter Numaralı Yedek

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Yedek

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih:

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Belden aşağıya, arkada kullanılan, gümüş ve boncuklardan yapılmış süse yedek, bele bağlanan geniş kolan kemerin uçlarındaki boncuk süsle “tas” denir” (Görgünay, 2008: 299). Kadınların günlük yaşamında kullandığı tamamlayıcı giysi renkli boncuklarla süslenmiş ve uçları püsküllü yapıdadır. Arka bel kısmına tutturularak, belden aşağıya sarkıtılır.

EK-LV. 10.10.81 Envanter Numaralı Saç Bağı

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Saç ipi, Saç Bağı, Küttik.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 19.-20. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih:-

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Boncuktan yapılmış kalın şeridin alt kısmına, parmak kalınlığında boru gibi örülmüş, boncuk örgünün içine pamuk doldurulmuş, kalem şeklini almış parçalar, yatık dikdörtgen şeklindeki, boncuk işleme kenarına tutturulur. Buna saç bağı denir” (Görgünay, 2008: 299). Saç ipinin üst tarafında bulunan halka başa geçirilir. İpli ve saçaklı kısım baştan arkaya doğru sarkıtılır.

EK-LVI. 16.2.1973 Envanter Numaralı Kalpak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kalpak

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: -

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tepesi kahverengi deri ile kaplanmış, alın çevresi ise parçalı deriler birleştirilerek oluşturulmuştur. Tepesi kubbe görünümündedir ve oldukça yıpranmıştır. İçten astarlıdır.

EK-LVII. 3.1.62 Envanter Numaralı Kalpak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kalpak (Papak), Deri

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 04.05.1962

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tepesi tüysüz, diğer kısımları kıvrıkcık tüylü ve taba rengindedir. Astarlı ve kuzu derisinden üretilmiştir. Tepesi kubbe görünümlü dört parçadan oluşmaktadır ve başı saracak şekilde tasarlanmıştır.

EK-LVIII. 16.02.73 Envanter Numaralı Kalpak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kalpak, Yün, Deri

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:-

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 09.05.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“İç kısmı meşin kaplı dışı kıvrıkcık kahverengi tüylü, kuzu postundan üretilmiş Kafkasya yapısı bir kalpaktır” (Müze Envanter Defteri, 1959: 370).

EK-LIX. 9.1.78 Envanter Numaralı Tozluk

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tozluk, Yün Kumaş

Bulunduğu Yer: Kars.

Tarih: 17.-18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 24.04.1978

Müzeye Geliş Şekli: Hibe

Tozluk, ayak bileğinden dize kadar sarılan giysi tamamlayıcısıdır. Dış yüzeyi koyu mavi kumaş ve astarı aba (yünlü) kumaştır. Dış yüzeyinde saç örgüsü tarzında çizgisel ve bitkisel motiflerle işlenmiştir. Kenarlarına siyah saç bağı örgülü yünden biye geçirilip dikilmiştir.

EK-LX. 10.5.68 Envanter Numaralı Tozluk

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tozluk, Kadife.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: Osmanlı Dönemi 17.-18. yy.

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 02.10.1968

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Mor renkli kadife kumaştan üretilmiş ayak bileği ile diz kapağı arasına sarılarak giyilen giysidir. Dış yüzeyinde simli altın sarısı renkte işlemler ve süslemeler mevcuttur. Astarı beyaz pamuklu kumaştır.

EK-LXI. 2.14.73 Envanter Numaralı Nalın

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Nalın, Tahta

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 24.10.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tabanı tahta olan, üst ve iç kısmı siyah süet üzerine altın renkli simli iple işlenen Osmanlı dönemi ayakkabısıdır. Tahta kısımları yenidir ve kalın topukludur. Genellikle hamamda ve benzeri ıslak tabanlı yerlerde kullanılan, ağaçtan yapılmış, tabanı yüksekçe, üstü tasmalı, açık ayakkabı olarak tanımlanmaktadır.

EK-LXII. 4.1.1976 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Yün Çorap

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:-

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 30.01.76

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kahverengi tabansız ve boyun kısmında yeşil üzerine kırmızı süsleme vardır. Boyun ucu kırmızı tırtırlı şekilde işlenmiştir. Çorabın orta kısmında boyuna şekilde balıksırtı motifi vardır.

EK-LXIII. 5.1.76 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Erkek Çorabı, Yün

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 30.01.1976

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bej renkli tabansız boyun kısmında siyah üzerine kırmızı nakışlı ve bilek uçları siyah tırtıllı şekilde dokunmuş yün çoraptır.

EK-LXIV. 5.19.72 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:-

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 28.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz, mor, kırmızı, siyah, sarı ve pembe renklerin kullanıldığı; çoğunluğu zikzak, “S”, su, tabanı geometrik şekilli ve topuğu beyaz renkte motifli dokunmuştur.

EK-LXV. 2.3.73 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 10.05.73

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, sarı ve yeşil renklerin kullanıldığı, tabanı balıksırtı, boğazı kuş, diğer kısımları geometrik ve çiçek motifleri ile yün iplikle elde örülmüştür.

EK-LXVI. 3.3.73 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 10.05.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, sarı ve yeşil renkli ve nakışlı çoraplarındandır, Boğaz kısmında kuş, ayak tabanında balıksırtı, diğer kısımlarda geometrik ve çiçek motifler kullanılmıştır. Yün ipliklerle elde örülmüştür.

EK-LXVII. 4.3.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 5.10.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Boy yönünde, parmak uçlarından; kırmızı, sarı, kırmızı, pembe renk sıralaması hâkim olup bu renk bölümlerin aralarında mavi renkte çiçek ve çengel motifleriyle yün iplikten elde dokunmuştur.

EK-LXVIII. 1.5.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer:

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 25.05.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Sarı, yeşil ve kırmızı renkli yün iplerle enine bölmeler şeklinde tabanlı olarak elde örülmüştür. Çiçek motiflerinin yanında geometrik şekillerle ve bu şekiller sarı ve kırmızı renkli iplerle dokunarak oluşturulmuştur. Çorabın boy yönünde sarı ve mavi atkı yönünde dokunarak renk geçişleri bulunmaktadır.

EK-LXIX. 1.7.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, yeşil, sarı renkli yün ipliklerle tabanlı şekilde elde dokunarak motiflendirilmiştir. Boğaz kısmında horoz ve kuş motifleri olup, parmak kısımları siyah ve beyazdır. Ayak tabanı balıksırtı motiflidir, topuktan yukarısında ve ayaküstünde geometrik şekiller vardır. Çorabın boyun kısmına kadar boyuna motifli dokunmuştur ve bitiş kısmına doğru enine bordürlü motif kullanılmıştır.

EK-LXX. 2.7.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Alt ve üst parmak uçları kısmı siyah renkte dokunmuş olup, üst siyah kısımda beyaz, pembe, yeşil ve kırmızı renklerle geometrik şekille motiflendirilerek dokunmuştur. İnce yün ip ile dokunmuş ve siyah kısımdan sonra beyaz renk kullanılmıştır. Tabanı vardır ve çorabın ön orta kısmında saç örgüsü şeklinde dokuma vardır.

EK-LXXI. 3.7.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Alt ve üst parmak uçları kısmı siyah ve pembe renklerde çocuk motifleri kullanılarak dokunmuş olup, üst kısımda beyaz renk hâkimdir ve saç örgüsü, zincir şekilleri mevcuttur.

EK-LXXII. 1.13.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 22.10.1973

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

“Niğde yöresine ait çoraplardandır. Beyaz, kırmızı, mavi, siyah ve yeşil renklerle desenlendirilmiştir. Beyaz zeminli kısımlarda, kırmızı renkli sakı çiçeği şeklinde motifler vardır”(Kars Müze Envanter Defteri, 1986:56).

EK-LXXIII. 2.15.1973 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 24.10.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Gri renkli, yün iplikte, makinada ve ağız kısımları testere ağzı gibi kırmızı renkli ipe dokunmuştur. Boğaz kısımlarında kırmızı şerit içinde mor renkli “S” motifleri vardır.

EK-LXXIV. 1.2.1974 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Selim/Kars.

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 21.06.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah yünden makinada dokunmuş çoraptır. Boğaz kısmında kırmızı ve siyah “S” şeklinde motifler vardır. Kenarları kırmızı renkte tırtırlı şekilde dokunmuştur.

EK-LXXV. 2.2.74 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Selim/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 21.06.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah yünden, makinada dokunmuş tabansız olan çorabın boğaz kısmında turuncu ve yeşil renkte motiflendirme bulunmaktadır.

EK-LXXXVI. 3.2.74 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars/Selim

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 21.06.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah yünden makinada dokunmuş, tabansız, boğaz kısmının bitişine yakın mor ve yeşil renkler ile motifli olup, uç kısımları tırtırlıdır.

EK-LXXVII. 3.1.1976 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Erkek Çorabı, Yün

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 30.01.1976

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kahverengi, tabansız, boyun kısmında yeşil üzerine siyah nakışlı ve kenarları tırtırlı makinada dokunmuş yün çoraptır.

EK-LXXXVIII. 12.1.1978 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap Tabanı, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: -

Müzeye Geldiği Tarih: 24.04.1978

Müzeye Geliş Şekli: Hibe.

Turuncu, sarı, siyah, beyaz, kırmızı ve yeşil yün ipliklerle elde örülmüştür. Geometrik şekiller ve çiçek motifleri bulunmaktadır. Çorap bitirilmemiş ve sadece tabanı mevcuttur. Güvelendiği için oldukça yıpranmış ve parçalanmıştır.

EK-LXXIX. 3.10.1983 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Seydican Köyü, Arpaçay/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 19.04.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Parmak uçlarının üst kısmında balıksırtı görünümlü; mavi, yeşil, kahverengi ile geometrik şekilli motiflerle tabanlı ve makinada dokunmuştur. Yine parmak uçlarının alt (taban) kısmında siyah köşeli helezon şekli hâkimdir. Ayağın ortasına doğru renkli dokuma bitmekte ve boyuna doğru baklava dilimi şeklinde kabartmalı görünümlü dokuma mevcuttur. Çorabın ön ve arka ortasında boyuna çizgili dokuma olup bitiş kısmı daralmıştır.

EK-LXXX. 2.7.66 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer:

Tarih: -

Cinsiyet: -

Müzeye Geldiği Tarih: 24.06.1966

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

“Yörüklerle ait, ayak ve boğaz kısımları ayrı renk ve motiflerle dokunmuş yün çoraptır”

(Kars Müze Envanter Defteri,1986:95).

EK-LXXXI. 1.20.83 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 26.09.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Geometrik şekillerin kullanıldığı; eşkenar dörtgenlerden ve köşeli şekillerden oluşan, mavi, simli beyaz, sarı, kırmızı renklerin hâkim olduğu elde örülmüş yün çoraptır. Kenarları bordürlü olup, tabanı kırmızı zemin üzerine mavi renkte balıksırtı motiflidir.

EK-LXXXII. 2.10.83 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer: Seydican Köyü, Arpaçay/Kars.

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 19.04.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah ve beyaz renkli yün iplerden ve esneklik verme amaçlı, şeritler boy yönünde dokunmuştur. Parmak uçlarından ayak ortasına kadar siyah yün ip ile baklava dilimleri ve dilimlerin içerisinde bitkisel motifler mevcuttur. Çorabın boğaz kısmı daha sık dokunarak, giyenin bileğini sarması amaçlandığı düşünülmektedir.

EK-LXXXIII. 6.10.82 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Orlon-Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yün ve orlon iplerden elde örülmüş çorap; siyah, beyaz, kırmızı, lacivert, turuncu, kahverengi renklerden ve çoğunluğu geometrik şekillerden oluşmaktadır. Çorabın çoğunluğu yün, sadece topuk kısmı orlondur. Yöreye has geometrik motifler mevcuttur.

EK-LXXXIV. 7.2.73 Envanter Numaralı Çorap

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Çorap, Yün.

Bulunduğu Yer:

Tarih:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 09.05.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Gri yün ip ile örülmüş; kırmızı, turuncu, yeşil ve mavi renkli güllerle motiflendirilmiştir.

Boğaz kısımları enine şeritli kırmızı renklerle süslenmiştir.

EK-LXXXV. 4.19.72 Envanter Numaralı Eldiven

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Eldiven, Yün

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 28.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, sarı, lacivert, beyaz ve mavi renkli yün ipliklerle dokunarak desenlendirilmiş yün eldivendir. “S” ve yıldız motifleri bulunmaktadır.

EK-LXXXVI. 2.33.83 Envanter Numaralı Tor

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tor (Göğüslük), Taş boncuk.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.12.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma

Kare şeklinde taş boncuklar ayrı şekilde örülerek oluşturulmuş ve krem rengi kumaş üzerine dikilmiştir. Boncuklar küçükü büyüklü kare şeklinde motiflendirilmiştir. Kadınların göğüslerine taktıkları tor'un üst kısmına kırmızı kumaş biyelenerek kenarlarından sarkıtılmıştır.

EK-LXXXVII. 1.10.82 Envanter Numaralı Tor

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tor (Döşlük), Boncuk

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma

Ön yüzü beyaz, siyah, kırmızı, mavi, lacivert, yeşili, sarı renklerden ve irili ufaklı geometrik şekillerle işlenmiş kadın döşlüğüdür. Alt kısmında kırmızı boncukların altına mavi boncuklar zincirli işlenerek sallandırılmıştır. Tor'un ön kısmında bulunan boncuk işlemler kırmızı bir bezin üzerine tutturulmuştur. Giysinin üzerine düğmelenmesi için üst sağ ve sol köşelerde düğme iliği şeklinde işleme vardır.

EK-LXXXVIII. 1.23.79 Envanter Numaralı Tor

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Tor, İşlemeli Göğüslük.

Bulunduğu Yer: Arpaçay/Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 19.09.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kare şeklinde olup, kenarları siyah ve zikzaklı dikişli kadın göğüslüğüdür. Farklı renklerle şeritli şekilde desenlendirilerek, içe doğru küçülen iç içe geçmiş kare görünümü verilmiştir. Arka yüzü düz kırmızı kumaştır.

EK-LXXXIX. 3.1.77 Envanter Numaralı Apolet

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Rus Apoleti, Kadife İşlemeli

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 27.01.1977

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

“Rus rütbe apoletidir” (Kars Müze Envanter Defteri, 1986:168). Kırmızı kadife üzerine enine dört sıra sarı ipe işlenmiş şeritlerden oluşmaktadır. İki kısa kenarı düz, diğer iki uzun kenarı yarım ay formunda çevrelenerek işlenmiştir.

EK-XC. 2.1.77 Envanter Numaralı Apolet

Envanter No:

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Apolet (Kaftan Süstü), Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 18. yy

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 27.01.1977

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Rus ordu mensuplarının rütbe işaretidir” (Kars Müze Envanter Defteri, 1986:165). Kırmızı kadife üzerine enine beş sıra işlenmiş şeritlerden oluşmaktadır. Üç kenarı iki sıra bordürlüdür. Arka yüzünde telaya benzer ince kumaşla astarlanmıştır.

EK-XCI. 1.1.77 Envanter Numaralı Apolet

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Apolet (Kaftan Süsü), Kadife

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 27.01.1977

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

“Rus ordu mensuplarının rütbe işaretidir” (Kars Müze Envanter Defteri, 1986:165).

Kırmızı kadife üzerine enine beş sıra işlenmiş şeritlerden oluşmaktadır. Üç kenarı iki sıra bordürlüdür. Arka yüzünde telaya benzer ince kumaşla astarlanmıştır.

EK-XCII. 8.10.82 Envanter Numaralı Keten

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Keten (Kafkas Örtüsü), Bez

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yörede “keten” olarak adlandırılan (isminin keten olması keten kumaştan olduğu anlamına gelmez. Pamuk, patiska vb. kumaşlardan da olabilmektedir). Üçgen görünümlü, düz beyaz bir bezin bir tarafı boş bırakılıp, iki yan kısımlarının, altına ayrı bir bez eklenerek, üzerine renkli boncuklarla motif işlenmiştir. Zikzak şeklinde ve zikzak üst ve alt kısımları ve her zikzak arasında yuvarlak görünüme sahip boncuk işlemleri mevcuttur. Boncuklar motif görünümü verecek şekilde işlenmiş ve iki sıra halinde oya işleminin alt kısmında dikey boncuk dizeleri, dizelerin devamında orlon püsküller, püsküllerin uçları boncuk süslemelidir. Örtünün uç kısmında üç adet düğme, düğmelerin altında çeşitli renklerden oluşan boncuk motifleri ve üç sıra sarkık şekilde püskül bulunmaktadır.

EK-XCIII. 7.10.82 Envanter Numaralı Keten

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Keten, Kafkas Örtüsü, Bez

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Ters üçgen biçiminde düz bir bezin iki yan kısmı, ayrı bir bez üzerine dört sıra aralıklı olarak boncuk dizisi ve oya işlemesi ile dikilmiş, oya işlemesinin altında eşit aralıklarla zikzaklı boncuk dizisi bulunmaktadır. Boncuklar çeşitli renklerde ve dizilerin uçları beyaz orlon ipten püsküllerle süslenmiş olup, her iki köşede ek parça üzerinde iki mavi düğme, orta kısımda ters üçgenin tepesinde ek bez üzerine üç mavi düğme, iki sıra boncuk dört sıra siyah boncuk, bir sıra sarı boncuk dizisi ve bu dizilerin altında dokuz kırmızı renkte boncuk dizisi püskül şeklindedir. Uçlarında mavi ve sarı boncuklar bulunmaktadır.

EK-XCIV. 3.33.83 Envanter Numaralı Keten

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Örtü, Keten, Kumaş, Boncuk.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.12.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Üçgen şeklinde olup üçgenin tepe açısının iki kenarı ve ortası boncuklarla süslenmiştir. Bu süslemeler koyu kahve, siyah, sarı, kırmızı, yeşil, mavi ve lacivert boncuklardan meydana gelmiştir. Boncuklarla süslü kenarların ucunda saçaklar bulunmaktadır. Saçağın bittiği sağ tarafında düğmeye geçirilmiş vaziyette lacivert, turuncu, kırmızı, fildişi, yeşil ve mavi renkli boncuklardan saçaklı şekilde tasarlanmıştır. Üzerinde üç adet sedef düğme bulunan üçgen şeklinde bir takı bulunmaktadır.

EK-XCV. 4.16.72 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Baş Örtüsü, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 15.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

İki parçanın birbirine eklenmesiyle üretilmiştir. Kenarları bordür şeklinde altın renkli simli iplerle işlenmiş çiçek ve yaprak motifleri ile süslenmiştir. İç kısmında yine simlerle işlenmiş top güller mevcuttur. İki uzun ucunda püsküller bulunmaktadır.

EK-XCVI. 8.9.67 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: İhram, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı Dönemi, 17.-18 yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz renkte kendinden tekrarlı çiçeklerle desenli kadın örtüsüdür. Kenarları şeritli ve saçaklıdır.

EK-XCVII. 8.9.67 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: İhram, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı Dönemi, 17.-18 yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz renkte kendinden tekrarlı çiçeklerle desenli dokunmuş kadın örtüsüdür. Kenarları şeritli ve saçaklıdır.

EK-XCVIII. 4.9.78 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: İhram, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 16.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Dikdörtgen şeklinde kirli beyaz (kırık beyaz) yünden dokunmuştur. Tezgâhta dokunmuş olduğu iki kısa kenarının saçaklı olduğundan anlaşılmaktadır. Diğer uzun kenarları düzgün ve hafif kalın iplikle dokunmuştur. İki parça halinde ince uzun dokunup ortadan birbirine eklenmiştir. Enine 22-25 cm aralıklarla pamuk iplikleri geçirilip aynı çizgi üzerine zikzak dal motifleri dokunmuştur.

EK-XCIX. 6.5.65 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Baş Örtüsü, İpek, Kumaş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 11.10.1965

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Koyu mor renkli zemin üzerinde çiçek ve yaprak motifleri bulunan, büyük ebatlı kenarları saçaklı başörtüsüdür. Bağdadi tarzında boyanarak dokunmuştur.

EK-C. 11.1.78 Envanter Numaralı Başörtüsü

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Başörtüsü, Pamuk.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 24.04.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz pamuktaşı kumaştan üretilmiş başörtüsüdür. Örtünün kenarları çepeçevre altın renkli simli motiflerle işlemelidir. Dört köşesinde birer adet çiçek şeklinde motif bulunmaktadır.

EK-CI. 2.20.83 Envanter Numaralı Şal

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 26.09.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kareye yakın şekilde olup, iğne işi ile yapılmış, kenarından kolları olan baklava dilim motifleri ve uçları delikli dokunmuş olan şaldır. Kenarlarında üç sıra kemer bordürü, saçaklarının üst kısımlarında kareli gözenekler vardır. Kadınların kullandığı ipek başörtüsüdür.

EK-CII. 1.32.83 Envanter Numaralı Şal

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.12.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kare yüz ölçümlü şalın yüzeyi beş sıra halinde zikzak şeklindedir. Şalın uçları uzun saçaklı ve saçakların başladığı kısmın üstünde dört sıra halinde delikli örgü formu vardır. Bu formun hemen üstü düz örülmüş kısım ile çevrelenmiştir.

EK-CIII. 2.13.72 Envanter Numaralı Şal

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal, İpek.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 27.10.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Baklava dilimi şeklinde ipektan dokunmuş, gözenekleri bulunan beyaz örtüdür. Şalın çevresi düz, delikli, düz, delikli ve son olarak düz olacak şekilde farklı kalınlıklarda örülmüştür. Uçlarında uzun püsküller bulunmaktadır.

EK-CIV. 3.11.67 Envanter Numaralı Şal

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal (Lahori), Yün Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih:

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, mavi, turuncu, yeşil, siyah ve beyaz boyuna şeritlerin içerisine serpmiş şekilde çiçeklerle dokunmuş şal kuşaktır. Lahori, Pakistan'ın Lohor kentinde dokunan şal anlamına gelmektedir. Bu şal kuşak olarak da kullanılmaktadır.

EK-CV. 2.30.80 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, İpek.

Bulunduğu Yer: Küçük Yusuf Köyü, Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 24.12.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Boyuna şekilde üç parçanın yan yana dikilmesiyle meydana gelmiş kuşaktır. Yeşil, kırmızı, beyaz, gri renklerin birbirine paralel yatay çizgili şeklindedir. Kuşak iki tarafta, uçlarında bulunan saçaklar kumaşın çözgü ipliklerinin bağlanmasıyla oluşturulmuştur.

EK-CVI. 1.9.67/1 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Yün.

Bulunduğu Yer:

Tarihi: 18.-19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, beyaz renklidir ve uçları püsküllüdür. Yaklaşık üç cm eninde dokunmuştur.

EK-CVII. 1.9.67/2 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, beyaz renkli ve geometrik motiflerle süslü kuşağın üç kısımları püsküllüdür ve yaklaşık üç cm enindedir.

EK-CVIII. 1.14.67 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Bel Kuşağı, Yün

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: -

Müzeye Geldiği Tarih: 23.10.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeşil, kırmızı, mavi, sarı, pembe renklerle şeritli yün dokuma olan bel kuşağıdır. Aynı zamanda şal olarak da kullanılmaktadır.

EK-CIX. 2.9.67 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Osmanlı 17.-18. yy.

Cinsiyet:

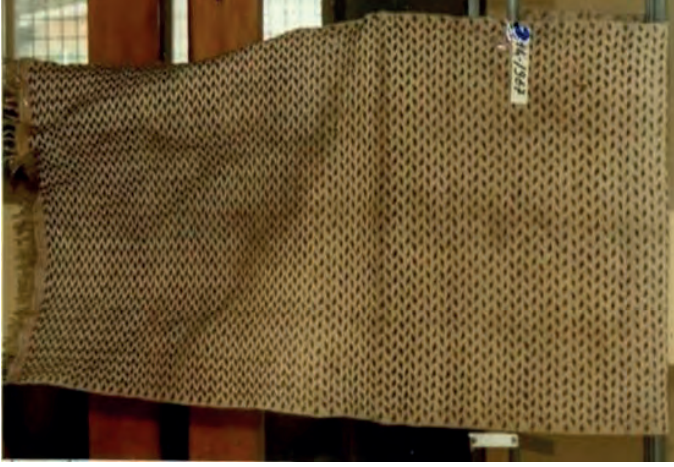
Müzeeye Geldiği Tarih: 29.05.1967

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, siyah, beyaz renkli ve geometrik motiflerle süslenmiş uçları püsküllü kuşaktır.

EK-CX. 2.14.67 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Yün.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih:n23.10.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Beyaz üzerine siyah ve kırmızı kuş motifli şal olarak da kullanılabilen bel kuşağıdır.

EK-CXI. 3.30.80 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, İpek.

Bulunduğu Yer: Küçük Yusuf Köyü, Kars

Tarihi:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 24.12.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Uzunlamasına iki kenarı yeşil renkte iplikle temizleme dikişi yapılmıştır. Siyah zemin üzerine beyaz renkte üst üste dizilmiş şekilde beyaz bitki motifleri dokunmuştur. “İki bordürün arasında stilize geometrik motifler, hayat ağacı, kilise, haç motifleri bordo ve sarı renklere çift taraflı dokunmuştur” (Kars Müze Envanter Defteri, 1986:68).

EK-CXII. 3.7.72 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, İbrişim.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: Ermeni Yapısı

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 14.08.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yeşil, sarı, kırmızı ve lacivert renklerden oluşan, yaprak ve çiçek motifleriyle süslü olup üzerinde 1902 tarihi ve Ermenice yazılar bulunmaktadır.

EK-CXIII. 6.8.84 Envanter Numaralı Kolan Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Yün, Boncuk

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 16.04.1984

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kuşağın kenarlarında bulunan bordürlerde sıralanan siyah zemin üzerine beyaz at başı, çengel motifleri; siyah, kırmızı, turuncu, kahverengi çizgiler bulunmaktadır. Devamında kırmızı zemin üzerine yeşil, mavi renkli at başı, çengel, balıksırtı ve koçboynuzu motifleri boydan boya sıralanmıştır. Kuşağın her iki ucunda baştan sona doğru beyaz, siyah, kırmızı, çok az sarı ve yeşil boncuklardan yapılmış dairevi güneş görünümlü işleme ile hemen yanında bulunan 35 cm kadar kenarları kırmızı ve beyaz boncukla süslü el örgüsü bir uzantı bulunmaktadır.

EK-CXIV. 6.14.72 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kuşak, Simli Kumaş

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 01.11.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah zeminli, kenarları bordürlü ve ortası balıksırtı motifli kuşaktır.

EK-CXV. 1.1.68 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal Kuşak, Yün

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.02.1968

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kırmızı, turuncu, yeşil, mavi ve beyaz boyuna şeritlerin içi çiçek ve yapraklarla desenlendirilerek dokunmuştur. Kuşağın iki kısa uçlarında püsküller bulunmaktadır ve şal olarak da kullanılmıştır.

EK-CXVI. 7.5.65 Envanter Numaralı Kuşak

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Şal Kuşak, İpek Kumaş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarihi:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 11.10.1965

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Turuncu, beyaz, siyah renkli enine şeritlerle örülmüş, alaca renkli ipekle dokunmuş oldukça yıpranmış bel kuşağıdır. Şal olarak da kullanılmaktadır.

EK-CXVII. 9.10.82 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Sedef, Bez

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 20.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Siyah bir bez üzerine kenarlarında dizi şeklinde kırmızı boncukla işlenmiş, içerisinde yan yana şeklinde 40 adet küçük büyüklükte dikilmiş sedef düğmeler bulunmaktadır.

EK-CXVIII. 2.18.82 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

16 parçadan birbirine menteşe sistemi ile bağlı olan her parça oval görünümüne sahiptir. Bu parçaların hepsinde içten basık, dış kısmına doğru kabartmalı şeklindedir. Kemerin ortasında çiçek motifi ve bu motifin iç kısmında yıldız görünümlü motif vardır. Motifler sıralı küçük noktaların yan yana getirilmesiyle oluşturulmuştur. Kemer tokasının arkasında kemeri birbirine tutturmak için çengel bulunmaktadır.

EK-CXIX. 1.13.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

İki ayrı motifli kemer parçalarının yan yana dizilerek oluşturulmuş gümüş kemerdir. Her sıralı parçanın ortasında biri büyük biri küçük gelecek şekilde yuvarlak kabartma vardır. Kemerin bir kenarında telkâri işlemleri vardır. Kemer tokası yarım silindir görünümlüdür.

EK-CXX. 3.16.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 10.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“50 parçadan üretilmiş damgalı ve 680 gr. Ağırlığında Kafkas yapısı gümüş kemerdur. Parçaların yüzeyi oyma tekniği ile yapılmış olup, çiçek motifleriyle süslüdür” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 317). Kemerin tokası bombeli ve yarım daire şeklindedir. Tokadan sallanan birbirine geçmiş halkalar bulunmaktadır ve kemerin iç yüzeyi düz yüzeylidir. Kabartma ve granülasyon tekniği ile motiflendirilmiştir.

EK-CXXI. 1.5.77 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Elazığ.

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 28.09.1977

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“İki çeşit parçaların yan yana sıralanmasıyla yapılmış gümüş kemerdur. Kemerin alt uç kısımlarından süslü daireler (çingil) sallanmaktadır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 180). Kemer tokası gümüş bir plaka üzerine monte edilmiş bitkisel motiflerle işlenmiştir. Yine kemer tokasının hemen altından sallanan ucunda kemer alt kenarlarında bulunan içerisi motifli zincirli halkalar bulunmaktadır. Telkâri, kabartma ve granülasyon teknikleri ile motiflendirilmiştir.

EK-CXXII. 1.16.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

38 parçadan oluşan gümüş kemer deri üzerine geçirilmiştir ve deri, naylon muşamba üzerine tutturulmuştur. Kemerin tokası bombeli ve yarım daire şeklindedir. Kemerini oluşturan her parça üzerinde bitkisel motifler ve parçaların ortalarında daire şeklinde kabartma bir küçük bir büyük olarak sıralanmaktadır. Bir kenarında boydan boya telkâri işlenmiştir. Kabartma tekniği kullanılmıştır.

EK-CXXIII. 2.1.76 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.01.1975

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kafkas yapısı gümüş kadın kemeridir. Kemerin parçaları kabartma ve oyma motiflerden olup, kemerin tokası bombeli ve yarım daire şeklindedir. Kemerini oluşturan her parça üzerinde bitkisel motifler bulunmaktadır. Bir kenarında boydan boya telkâri işlenmiştir. Kabartma tekniği kullanılmıştır.

EK-CXXIV. 2.3.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“19 parçadan oluşan gümüş kemer Kafkas yapısı olup oyma tekniği ile üretilmiştir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 1986). Alt kenarları yan yana sıralı yarım daireli şekilde işlenmiştir. Kemerin tokası yarım daire şeklinde dışa çıkık şekildedir ve kemerin hem üst hem de alt parçalarında bordürler vardır.

EK-CXXV. 2.3.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

40 parçalı, dış yüzeyi bitkisel motifli ve bir kenarı boydan boya telkâri işlemeli gümüş kemerdir. Kemer tokası üç parçalı görünümüne sahip, ortadaki parça ovalimsi ve kenardaki iki parça yarım ovalimsi yapıdadır. Kemerin iç yüzeyi düzdür, kabartma ve savat teknikleri kullanılmıştır.

EK-CXXVI. 2.6.80 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş, Bakır, Deri

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 25.06.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

40 parçadan oluşan kemer deri üzerine geçirilmiştir. Kemerin tokası çiçek motifli, bombeli ve yarım daire şeklinde olup birbirine tutturmalı iki parçalıdır. Kemerini oluşturan her parça üzerinde bitkisel motifler ve parçaların ortalarında daire şeklinde kabartma bir küçük bir büyük olarak sıralanmaktadır. Bir kenarında boydan boya telkâri işlenmiştir. Dövme tekniğinde 19. yy.'dan kaldığı düşünülmektedir.

EK-CXXVII. 2.16.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

36 parçadan oluşan kemer ve üzeri işlenmiştir. Kemerin tokası çiçek motifli, bombeli ve yarım daire şeklinde olup birbirine tutturmalı iki parçalıdır. Kemerini oluşturan her parça bitkisel motiflerle süslüdür.

EK-CXXVIII. 2.20.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Ermeni Yapımı Gümüş.

Bulunduğu Yer: Azat Köyü, Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“25 parçalı ermeni yapısı olan parçaların içerisinde marka ve damgalar bulunmaktadır. Dış yüzeyde ise çiçek ve yaprak motifleri işlenmiştir. Alt kısımlarında telkâri işlemler vardır ve tokası bombelidir” (Kars Müzesi Envanter Defteri, 1959: 343).

EK-CXXIX. 3.3.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

40 parçalı, dış yüzeyi bitkisel motifli ve bir kenarı boydan boya telkâri işlemeli gümüş kemerdur. Kemer tokası yarım silindir görünümüne sahip, kemer kenarındaki telkâri işleme her parçada iki adet olacak şekilde sıralıdır. Kemerin iç yüzeyi düzdür ve kemerde bulunan oyuntular savatlıdır. Savat, kabartma ve granülasyon teknikleri kullanılmıştır.

EK-CXXX. 3.13.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

43 parçadan oluşan gümüş kemerdir. Kemerini oluşturan her parça, kemerin altında bulunan deri ile birleştirilmiştir. Kemer tokası yarım silindirik görünüme sahip, kemer kenarındaki telkâri işleme ile sıralıdır. Kemerin iç yüzeyi düz ve deridir.

EK-CXXXI. 3.20.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30. 12. 1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

20 parçadan oluşan, 84 ayar gümüşten üretilmiş kemerdir. Tokası büyük, savat tekniği uygulanmış ve bombeli yapıdadır. “Savatlı kısımda 1.9.185 sayı ve rakamlar okunur durumda görünmektedir. Parçalarda noktalı süsler kabartmalı ve fasulye şeklinde olup, kenarları telkâri işlemelidir” (Kars Müzes Envanter Defteri, 1959: 148).

EK-CXXXII. 4.3.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 07.06.1978

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

29 parçadan oluşan kemerin her parçasında kabartmalı motifler yer almaktadır. Gümüş kabartma kısımlar üzerindeki çizikler savat tekniğiyle yapılmıştır. Kemerin tokası yarım silindir görünümlü ve ortasında bulunan daire içerisinde 5 köşeli yıldız bulunmaktadır ve bu beş köşeli yıldız Osmanlı'nın 19 yy.'da bayrakta kullandığı yıldız olduğu düşünülmektedir. Kemerin bir kenarı boydan boya telkâri işlemelidir.

EK-CXXXIII. 4.13.78 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: -

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kafkas yapısı olup her parça birbirine tutturularak oluşturulmuş gümüş kemerdir. Alt kenarları yan yana sıralı yarım daireli şekilde işlenmiştir. Kemerin tokası yarım daire şeklinde dışa çıkık şekilde bombelidir ve kemerin hem üst hem de alt parçalarında bordürler vardır. Kabartma, savat ve granülasyon teknikleri kullanılmıştır.

EK-CXXXIV. 4.20.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

31 parçadan oluşan, 40 ayar gümüşten üretilmiş gümüş kemerdir. Kemerin iç yüzeyi sonradan yapılmış vinleks (suni) deridir. “Dış kısmında çok güzel işlenmiş kısmen savatlı oymalı süsler bulunmakta ve alt kısımları telkâridir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 345). Granülasyon, savat ve kabartma teknikleri kullanılmıştır.

EK-CXXXV. 9.19.72 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 28.12.1972

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

19 parçadan oluşan savat tekniği ile üretilmiş gümüş kemerdir. “Kayışı ve tokası sonradan uydurulmuştur” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 142). Parçaların dış yüzeyinde çiçek motifleri olup yer yer delik yapılmıştır. Kemerin iç tarafına kemerin parçalarıyla sabitlenmiş deri kemer bulunmaktadır.

EK-CXXXVI. 15.8.73 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Arpaçay/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 30.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bir kayış üzerine dizili 41 parçadan oluşan gümüş kemerdur. Parçaların dış yüzeyinde çiçek motifleri ve yarım silindir görünümlü kemer tokası vardır. Kemerin iç yüzeyinde damga bulunmaktadır.

EK-CXXXVII. 1.3.86 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş. Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 06.02.1986

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Gümüşten dökme tekniği ile şerit halinde 47 parçadan üretilmiştir. Kemer tokası yarım daire şeklinde dışa çıkık şekildedir ve tutturmak için iki adet kanca bulunmaktadır. Tokanın parçalarında bitkisel motifler ve her parçada sıralı şekilde bir büyük bir küçük kabartmalı şekilde daire formları bulunmaktadır. Kemerin üst kenarlarında uçları içe bükümlü yay şeklinde tel gümüş ile süslenmiş unsurlar bulunmaktadır. Kemerin hem üstünde hem de altında bordürler var olup savat tekniği ile boyama uygulanmıştır. Gümüş kemer parçaları, kemerin içine yerleştirilen deri kemere dikilerek birbirine tutturulmuştur.

EK-CXXXVIII. 1.3.87 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 17. 09. 1987

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Döküm tekniği ile üretilmiş, 18 parça gümüşten oluşan ve deri üzerine geçirilerek yapılmış kemerdur. Kemerin toka kısmı ve tokenın yanları oval şeklindedir ve üzerinde bitki motifleri, yarım kubbeli küre vardır. Kemerin kenarları bordür tekniği ile çevrelenmiştir. Kenarı oluşturan deri yeri deriye geçme olarak dökümden yapılmış 8 tane Ayyıldız, 7 tane de küçük kubbe minyatür şeklinde deri üzerine serpiştirilmiştir. “Kemerin iki ucundaki tokaları birbirine bağlayan metal bir çivi küçük bir gümüş zincirli ay yıldızlı döküm gümüşe bağlanmıştır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 170).

EK-CXXXIX. 1.5.86 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Çatak Köyü, Susuz/Kars

Tarih: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeeye Geldiği Tarih: 16.06.1986

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

42 parçadan oluşan dökme tekniği ile üretilmiştir. Kemer tokası yarım silindirik biçiminde bombeli olarak tasarlanmış ve tutturmak amaçlı iki adet kancası vardır. “Genel olarak bitki motifleriyle süslenmiş ve kemerin diğer ucunda iki adet dişi kanca bulunmaktadır. Uç kısmında başında taç bulunan bir kral resmi işlenmiştir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 150). Kemerin üst kısmı düz bordürlü, alt kısmı noktali ve girintili çıkıntılı şekilde sıralanmıştır. Kemer parçaları üzerindeki kabartmalar savat tekniği ile boyanmış olup saraç tekniği ile birbirine tutturulmuştur. Kemer tokasının altından üç adet zincirli para şeklinde halkalar sallanmaktadır. Kemerin iç kısmı kırmızı renkli suni deri ile kaplanmıştır ve makine dikişleri bulunmaktadır.

EK-CXL. 1.10.81 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Gümüş Kaplamalı Bakır Kemer, Deri.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 04.02.1981

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

48 parçadan oluşan kemer gümüş kaplamalıdır. Parçalar bir meşine (deri) geçirilmiş ve sonra tekrar bir meşine dikilmiştir. Kemer tokasının erkek kısmı yarım silindir biçiminde bombeli olarak tasarlanmış, kabartma tekniğinde noktalarla ve bitki motifleri ile süslenmiştir. “Ayrıca tokanın ortasında altı köşeli yıldız bulunmaktadır. Tokanın dişi kısmı ise dikdörtgen şekline olup, arka yüzüne iki tel halka lehimle tutturulmuştur” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 82). Parçaların sol tarafı yarım daire şekline girintili, sağ tarafı ise aynı şekilde çıkıntılıdır. Parçaların çıkıntıları kemerin orta yerine doğru soldan sağa, diğerlerinde sağdan sola doğru dizilmiştir. Bu parçaların yüzeyi kabartma tekniğinde bitki motifleri ile süslüdür. Alt kenarları düz ve bordürlüdür.

EK-CXLI. 1.14.82 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 21.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

45 parçadan oluşan gümüş kemerdur. Kemer tokasının erkek kısmı yarım silindir biçiminde bombeli olarak tasarlanmış, iki çengelli, kabartma tekniğinde noktalarla ve bitki motifleri ile süslenmiştir. “Tokanın dışı kısmı ise dikdörtgen şekline olup, arka yüzüne iki tel halka lehimle tutturulmuştur” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 172). Kemer parçaları deriye geçirilerek dizilmiş bu deri ayrı bir karton üzerine geçirilerek kırmızı renkli naylona sarılarak makine dikişiyile dikilmiştir. Genel olarak kemer kabartma motiflidir.

EK-CXLII. 2.1.93 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19.yy sonu.

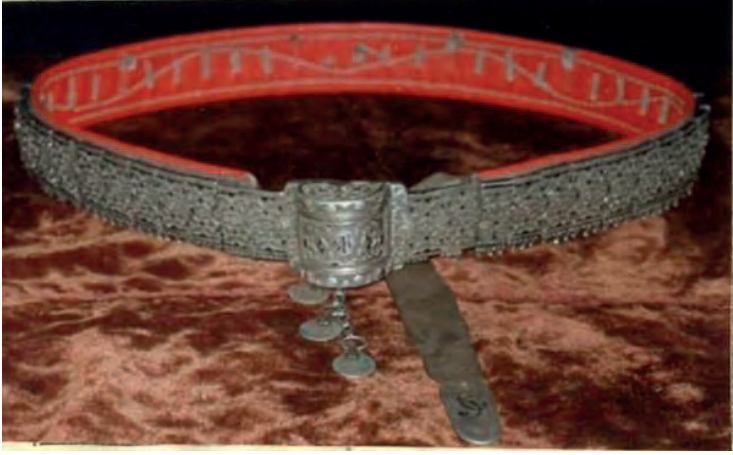
Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 29.11.1993

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Gümüş ipliklerden dokunmuş kemerin üzerine 11 adet spiral biçimli savat tekniği ile işlenmiş gümüş dilimler koyulmuştur. “Kalp biçimindeki iki adet kemer tokası ile sağdaki tokaya birleştirilmiş yuvarlak kemer başı da savat tekniğinde gümüş işlemeli olup, tokaların üzerinde Osmanlı tuğrası mevcuttur” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 21).

EK-CXLIII. 2.5.86 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Çatak Köyü, Susuz/Kars.

Tarih: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 16.06.1986

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Dökme (savat) tekniği ile üretilmiş olup şerit halinde 46 parçadan oluşmuş 870 gr. ağırlığında gümüş kemerdur ve saraç işi ile alttan birbirine birleştirilmiştir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 154). Kemer tokası yarım silindir şeklinde dışa doğru bombeli olup, iki adet kancası vardır. Kemer genel olarak kabartmalı bitki motiflerden oluşmakta ve birinde üç adet para formunda zincire tutturulmuş gümüş halkalar, diğeri düz deriden sallamalı iki adet süs bulunmaktadır. Kemerin üst kısmı düz alt kısmı ise noktalı şekilde sıralıdır.

EK-CXLIV. 3.5.86 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Çatak Köyü, Susuz/Kars

Tarih: 18. yy

Cinsiyet: Kadın

Müzeeye Geldiği Tarih: 16.06.1986

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Dökme (savat) tekniği ile üretilmiş olup şerit halinde 51 parçadan oluşmuş 1.150 gr. ağırlığında gümüş kemerdur ve saraç işi ile alttan birbirine birleştirilmiştir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 155). Kabartmalı bitki motifli kemer tokası yarım silindir şeklinde dışa doğru bombeli olup, iki adet kancası vardır. Kemer genel olarak kabartmalı bitki motiflerden oluşmakta ve parçaların ortalarında değişik boyutlarda rozet resimleri vardır. Kemerin diğer bir ucunda çengel bulunmakta olup, toka kısmından sallanan birbirine geçmiş içi boş halkalarla süslüdür. Kemerin üst kısmı düz alt kısmı ise noktalı şekilde sıralıdır.

EK-CXLV. 3.15.80 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kağızman/Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 08.08.1980

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bu kemerle ilgili Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, (1959) şöyle açıklama yapmıştır:

16 parçadan oluşan gümüş kemerin her parçasının arkasında Arapça numaralar verilmiştir. 1. Parça “U” şeklindedir. Dış yüzeyinin ortasında savat tekniğiyle yapılmış geometrik süslemeli toka takılarak kilit deliği bulunmaktadır. Çevresi ise telkâri tekniğinde noktalarla süslenmiştir. Kemer oluşturulan dikdörtgen parçalarda ayrı ayrı tasarımlar olup orta kısımları savat tekniğinde, çevresi ise telkâri tekniğinde üretilmiştir. 2. Parçada toka takılacak delikler, 3.’de mimari yapı, 4.’de tuğra, 5.’de mimari yapı, 6.’da stilize çiçek, 7.’de mimari yapı, 8.’de arma ve tuğra, 9.’da mimari yapı, 10.’da bitki motifi, 11.’de çelenk ve tuğra, 12.’de mimari yapı, 13.’de bitki motifi, 14.’de mimari yapı, 15.’de tuğra ve çelenk tasvirleri bulunmaktadır. 16. Parça kemer tokasının kilidi erkeklerin kullandığı kilittir. Kemer tokasının dış kenarları girintili çıkıntılı olup elips şeklindedir. Her çıkıntının üzerinde birer tane çiçek motifi kabartmalı olarak işlenmiştir. Kemerin tam orta kısmında savat tekniği ile işlenmiş tuğra vardır (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 46).

EK-CXLVI. 3.4.74 Envanter Numaralı Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih:

Cinsiyet:

Müzeye Geldiği Tarih: 19.07.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Savatlı tekniği ile motiflendirilmiş ve 20 parçadan oluşan gümüş kemerdir. Kemerin her parçasının dış yüzeyinde ay yıldız kabartmaları bulunmaktadır. Parçaların birleştiği aralarında çiçek şeklinde kabartma vardır. Kemer tokasının her iki yanında birer tane iri taş bulunmakta ve ortasında yarım silindir şeklinde toka bulunmaktadır.

EK-CXLVII. 12.8.73 Envanter Numaralı Sallama Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Sallama Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 30.06.1973

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bir kayışa dizili 20 adet işlemeli parçadan oluşan Kafkas kemeridir. Bir adet minyatür tabanca ve bir çift at başı ile süslü; 5 adet minyatür fişek, 1 adet ay yıldız ve 5 adet yarım ay şekilleri vardır. Gümüş parçalar deri kemer üzerine monte edilmiştir. Kemerin tokası ve tokasından geçen diğer ucu gümüştür. Kemerde ve kemerin sallanan üçgen uçlu parçalarında gümüş süslemeler mevcut olup kemer genelinde süsler oyma tekniğiyle işlenmiştir.

EK-CXLVIII. 5.5.63 Envanter Numaralı Sallama Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 21.08.1963

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kafkas yapısı, deri üzerine dizili gümüş parçalar ve gümüş parçalar üzeri savatlı olan kemirin üzerinde 6 parça gümüş vardır. Üzerinde sahibi “Arap zade Abdullah” ve “ sahibine kul şefaata ya Muhammet Mustafa” yazıları vardır. Kemerin bir ucunda gümüş kemer tokası ve tokadan geçen diğer uçunda üçgen uçlu gümüş parça vardır. Kemerden sallanan silah kılıfı gümüş ve süslemelidir.

EK-CXLIX. 1.3.72 Envanter Numaralı Sallama Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Sallamalı Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 02.06.1972

Müze Geliş Şekli: Satın Alma

Kayıışı deriden olup 12 adet gümüş parçadan oluşmaktadır. Kemerde bulunan sallamalarda 2'şer adet üçgen uçlu gümüş parça ve bu parçaların üzerinde gümüş çiçek şekli ve iki sallama şeklindeki deriyi birleştiren düğme görünümlü gümüş parça bulunmaktadır. Kemerin üzerinde ters şekilde gümüş hilal ve parçalar bulunmaktadır. Kemerin bir ucunda gümüş kemer tokası ve tokadan geçen diğer uçunda üçgen uçlu gümüş parça vardır. Savat ve kabartma teknikleri kullanılmıştır.

EK-CL. 1.8.67 Envanter Numaralı Sallama Kemer

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Sallamalı Kemer, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 22.05.1967

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kemerin üzerinde savat tekniği uygulanmış gümüş parçalı tokalar bulunan 6 adet sallaması olan kemer deridir. Kemerin bir ucunda gümüş kemer tokası ve tokadan geçen diğer uçunda üçgen uçlu gümüş parça vardır. Savat ve kabartma teknikleri kullanılmıştır.

EK-CLI. 2.7.77 Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih:-

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“7-8,5x11,5 boyutlarında dikdörtgene yakın yapıda kenarları içe kıvrık ve kemeri takmak için çengeller bulunmaktadır vardır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 184). Kemer tokası üç parça görünümlü olup, yanlarda kemere kurdelemesi bir görünüm veren iki parça, ortaya doğru daralan ve ortalarında kubbe görünümlü yuvarlak kabartmaları olan yapıdadır. Kemerin ortasında oval formda ve yine bu oval şeklin ortasında kubbe görünümlü kabartma bulunmaktadır. Kemer tokası bitkisel motiflidir ve bu motiflerin içleri farklı bir malzeme ile doldurulmuştur.

EK-CLII. 1.1.63 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: Selçuklu (11.-14. yy)

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 01.04.1963

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Altın suyuna batırılmış toka Selçuklu yapısıdır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 10-13). Kare görünümlü olup motifler ve yazılar bulunmaktadır. Tokanın bir ucunda bulunan içi açık parça kemer geçme yeri veya diğer tokanın geçme yeri olarak tahmin edilmektedir. Bu tokadan iki adet bulunmaktadır.

EK-CLIII. 2.6.2012 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: 19. yy.

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 08.02.2012

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“İki parçadan oluşan kemer tokası yuvarlak formda olup, parçalar birbirine bir kanca ile bağlanmıştır. Kemer tokasının üzerine savat tekniğinde bitkisel süslemeler yapılmıştır” (Kars Müzesi Envanter Defteri, 1959: 103).

EK-CLIV. 3.7.77 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 09.12.1977

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Kemer tokasının bir parçası olan dikdörtgene yakın şekilde, gümüş bir levhanın içine (üç kenarına) çerçeve yapılmış, dış yüzeyinde telkâri ve gümüş parçalardan çizgi, nokta ve stilize bitki motifi (içi siyah madde ile doldurulmuş) kakma olarak işlenmiştir.

EK-CLV. 2.3.79 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Bakır.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 05.02.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bakırı oldukça kararmış ve bordürlü kemer tokasıdır. Tokanın birleştiği kısımda ovalimsi şekil ve çeşitli motifler bulunmaktadır. Toka olarak envantere kaydedilen bu parçalar kadın kemer parçaları olduğu düşünülmektedir.

EK-CLVI. 1.11.81 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Tazlıharma/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 06.02.1981

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Yarım küre şeklinde, kenar kısımları noktali kabartmalarla çevrelenmiş ve orta kısmında telkâri tekniği ile sekiz adet spiral kıvrımlı, kemer tokasıdır. Ortalarında bulunan küre şekiller kabartmalıdır. “Tokanın arka yüzüne bir başında bir, diğer başında iki kıvrımlı gümüş tel lehimlemiştir. Kemer veya saç tokası olabilir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 83).

EK-CLVII. 2.11.1979 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 06.02.1981

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Genel görünüm itibarıyla yuvarlak ve bombeli, noktalı kabartma ile çevrelenmiş kadın kemer tokasıdır. Ortalarında bulunan küre şekiller kabartmalıdır. Tokanın arka yüzüne başında iki kıvrımlı gümüş tel lehimlemiştir.

EK-CLVIII. 3.2.82 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Bakır.

Bulunduğu Yer: Arpaçay/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 23.02.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Dişi kemer tokasının üzerinde telkâri işlemeli spiral motifler vardır. Tokanın arka yüzünde “Erkek” tokanın çengelinin geçeceği bir ve diğer başında iki kıvrımlı gümüş tel lehimlenmiştir” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 143). Yarım küre şeklinde, kenar kısımları noktalı kabartmalarla çevrelenmiş ve orta kısmında telkâri tekniği ile sekiz adet spiral kıvrımlı motifin üzerinde toplu iğne başına benzer noktalı kabartmalar bulunmaktadır. Genel olarak motiflerin orta kısımlarında kabartmalı yuvarlak şekiller mevcuttur. Yer yer paslanmıştır.

EK-CLIX. 1.14.79 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer, Madeni.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 19.09.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Birbirine geçmeli, beşgen kubbe veya beşgen çiçek görünümlü, tepelerinde daire çizimi olan ve aşağıya doğru kabartmalı helozenli motiflerle süslü kadın kemer tokasıdır.

EK-CLX. 9.16.79 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: -

Müzeye Geldiği Tarih: 19.09.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Tuğralardan esinlenilerek şekillendirilmiş, yan yana üç daire şeklinde birbirine tutturulmuş kemer tokasıdır. Daireler yine daire görünümlü parça ile birleştirilmiştir.

EK-CLXI. 1.11.1980 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Bakır, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Digor/Kars

Tarih: -

Cinsiyet: -

Müzeeye Geldiği Tarih: 02.07.1980

Müzeeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Erkek ve dişi olmak üzere iki parçadan oluşan kemer tokasıdır. Dış yüzeyi telkâri tekniğinde gümüş işlemelidir. Arka yüzeyinde ve içerisindeki uçları üçgen şeklinde olan kısımlar bronzdandır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 37).

EK-CLXII. 23.16.82 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 22.12.1982

Müzeye Geliş Şekli: Satın alma

“Dikdörtgen görünümlü; bir ucu yarım ay, diğer ucu düz olan kemer tokasıdır. Ön yüzeyinde kabartma tekniği ile stilize bitki motifi, arka yüzeyinde eşit aralıklarla belirlenmiş erkek tokenin geçeceği delikler bulunmaktadır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 3).

EK-CLXIII. 22.18.83 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş, Bakır.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih:26.09.1983

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

“Uçları kırılmış iki bakır tel üzerine Osmanlı Sultanlarından II Mahmut’un iki gümüş kaplamalı sikkesi ortadan gümüüslü yedi yapraklı bir çiçekle tutturularak yapılmıştır” (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, 1959: 61). Kemerin üstüne gelen tarafın kenarında bir kulp ile altına gelen kenarının her birinde üçer olmak üzere toplamda altı adet kulplu zincirli süslemeler bulunmaktadır.

EK-CLXIV. 1.18.79 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Gümüş.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

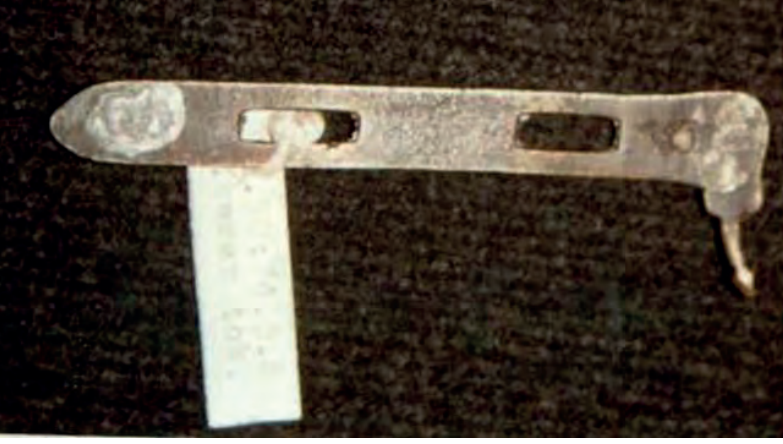
Cinsiyet: Kadın

Müzeye Geldiği Tarih: 19.09.1979

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Bir parçasının üzerinin ortasında kırmızı taş ve bu kırmızı taşı çevreleyen mavi renkli taşlar bulunan, iki adet kalp şeklinde gümüş kemer tokasıdır. Kemer tokasının dış yüzeyi çiçek motifleri ile süslenmiştir.

EK-CLXV. 8.5.74 Envanter Numaralı Kemer Tokası

Tamamlayıcı Giysinin Adı ve Cinsi: Kemer Tokası, Piriç.

Bulunduğu Yer: Kars

Tarih: -

Cinsiyet: Erkek

Müzeye Geldiği Tarih: 12.12.1974

Müzeye Geliş Şekli: Satın Alma

Gövdede iki tane dikdörtgen şekilli delik olup orta ve üçgenimsi uç kısmında savatlı madalyonlar bulunmaktadır. Madalyonların kenarı oyma çizgilidir ve tepesinde yeveli aslan figürünün ağzı açıktır. Kemerin diğer uç kısmı dışarı çıkık ok şeklindedir.

EK-CLXVII. Sözlük

Apolet: Rütbeyi göstermek için askeri giysilerin omuzlarına takılan simgedir.

Arkhalık (arkalık, çuha): “Dar yakalı bileklik olmayan, kopçaları içte bulunan üstten kemer yerine kapalı ve yerlere kadar uzanan yeleşin ya da ceketin üzerine giyilen bir çeşit paltodur” (Demirsipahi, 1975:107-108).

Ayakta: Dize kadar uzanan yün çorap.

Belleme (arka peştemal-arkalık): Üzeri süslemeli ve ayak bileğine kadar uzanan kadınların giydiği etektir.

Camadan (camedan, yelek): “Önleri çapraz, düğme yerleri işlemeli, etek yanları sırmalı ve yaka etrafı işlemeli, ilikleri kaytanlı, örgü düğmeli, karşılıklı sıra biçiminde aşağı doğru inen bir çeşit giysi.” (Demirsipahi, 1975:107).

Cepken (Mintane, salta): Gömlek üzerine giyilen, hâkim yakalı, boyu bele kadar ve kolları el üzerine kadar uzanan giysidir.

Civeki: Dize kadar uzanan deri veya suni deri çizmedir.

Çuha (üstlük): Uzun veya truvakar kollu olan, belden etek ucuna doğru genişleyen, boydan giysidir.

Dayra (daire, entari don): İç giysisi olarak giyilen üç etek entaridir.

Dinge (kofik, araşkın): Kadınların başlarına taktıkları fes veya keçe külah içerisine sabitlenmiş ve yuvarlak form verilmiş ahşap giysi tamamlayıcısıdır.

Dulluk-ipi (yular): Kadın başlıklarının arkasına takılarak sarkıtılan ve T şeklinde görünüme sahip giysi tamamlayıcısıdır.

Entari: Uzun veya truvakar kollu, ayak bileklerine veya diz altına kadar uzanan giysidir.

Gurduşka (yelek, fermene, libade): Kadınların üst bedene giydikleri kolsuz üstlüktür.

Gümüş kemer (kafkas kemeri): Çoğunlukla deri üzerine geçirilmiş yanyana dizili işlemeli gümüş parçalardan meydana gelen giysi tamamlayıcıdır.

İç donu (dizlik, tuman) : beli ve bacak uçları lastikli iç giysisidir.

İçlik (iç gömleği, iç köyneği): Arkalığın altına giyilen ve genelde ipekli kumaştan üretilen giysidir.

Keten: Üçgen şeklinde başlığın üzerine tutturulan ve iki kenarında boncuk dizili püsküller bulunan beyaz örtüdür.

Kolçak: Üst ve alt kol ağızlarına lastik geçirilmiş giysi parçasıdır.

Kurşak (kırabuluz, kuşak): Bele sarılan, ipek veya yünden yapılan, silah ve kama taşımaya yarayan giysi tamamlayıcıdır.

Önlük: Üçteğnin üzerine bağlanan, üzeri motifli giysi tamamlayıcıdır.

Papak (kalpak): Genellikle kuzu derisinden üretilen erkek başlığıdır.

Pelerin: Soğuktan korunmak için sırta giyilen önü açık, uzun giysidir.

Saçbağı (saç ipi): Genç kızlar ve kadınların giysilerinin arkasına boncuk, gümüş, kordonet ip gibi malzemelerle yaptıkları ve etek ucuna doğru sarkıttıkları giysi tamamlayıcıdır. “Saç ipi, yatık dikdörtgen şeklinde olup, alt kısmı, iç pamukla doldurulup, yuvarlak örülmüş, parmak kalınlığında saçaklı bir süstür” (Kırzioğlu, 1991:282).

Sakanduruk (sakandırık, çene bağı, sakaldırık): Kofığın, ön iki yanından çene altına sarkan ve dengeyi sağlayan kadın giysi tamamlayıcıdır.

Sallama kemer: Genellikle çuhanın üzerinden bele bağlanan ve deri olan; çeşitli yerlerinde işlemeli metal ve yanlarında sallamaları bulunan giysi tamamlayıcıdır.

Siğil (şakak bağı): Kadınların alına bapladıkları, kişinin maddi durumuna göre altın ve gümüş dizilerin de kullanıldığı boncuklu bağıdır.

Şalvar (potur, çakşır, külot pantolon): Belden dize kadar oldukça geniş olan ve dizden ayak bileğine kadar dar olan, beli büzgülü giysidir.

Tas: Kadınlarda, “bele bağlanan geniş kolan kemerin uçlarındaki boncuk süslere “tas” denir” (Görgünay, 2008: 299).

Tepelik: Kadınların başlarına taktıkları gümüş veya farklı metallere yapılan giysi tamamlayıcıdır.

Top: Kadın başlığının arka tarafına, boncuktan yapılmış 15-20 cm uzunluğunda sarkıtılan dizilerdir.

Tor (göğüslük, döşlük): Çogunlukla taş boncuktan işlenen ve bir kumaş üzerine monte edilerek kadınların göğsüne takılan giysi tamamlayıcısıdır.

Tozluk: Ayakkabılar üzerine; poturun veya çorabın üstünden sarılarak giyilen giysi tamamlayıcısıdır.

Üçetek entari (saya): Kadın ve erkek giyiminde; uzun veya truvakar kollu, ayak bileklerine veya diz altına kadar uzanan giysidir. Ayrıca kadınların üst üste giydiği etektir.

Üst köyneği (gömlek): Arkalık giyilmediği zamanlarda iç gömleğin üzerine giyilen hakim yakalı, önden düğmeli, göğsün heri iki yanı cepli, boyu normal gömleğe göre daha uzun, uzun kollu ve manşetli giysidir.

Vala (başörtüsü, kalagey, yaylık, alınlık, leçek): Farklı renklerde kullanılan kofığın üzerine sarılan, ince ipepli örtüdür.

Yedek: Kadınların belin her iki yanlarına ve önüne taktıkları ve boncuklardan yapılmış giysi tamamlayıcısıdır.

Yemeni (çapula, çarık, iskarpin, kundura): Kalın deriden üretilen, ucu sizri ve kıvrık ayakkabıdır.

Zincef: Üç etek entarilerin önleri ve eteklerinin çevresi, karşıt renklerdeki şeritlerle süslenmiştir. Bu süslere, “Zincef” denir (Kırzioğlu, 1991:279).

Kars Geleneksel Giysilerinin Günümüz Giysi Tasarımına Katkıları

Dr. Öğr. Üyesi Emine Erdoğan

 ÖZGÜR
YAYINLARI

